

Ἰωάννη Διάλογι

ἁπορείτικόν
περιοδικόν

61
62

Ἀθωνικοὶ Διαλόγοι

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

Διανέμεται ὡς εὐλογία ὑπὸ τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους

Γίνονται δεκταὶ προαιρετικαὶ εἰσφοραὶ

Ἐπεύθυνος: Μοναχὸς Θεόκλητος Διονυσιάτης, Καρυαὶ - Ἁγ. Ὁρος

Ἐπιστολαί: Μοναχὸς Γερβάσιος Ἱ. Μ. Ξενοφώντος, Δάφνη - Ἁγ. Ὁρος

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου: Σωτήριος Λασκαρίδης
Βαλαωρίτου 14, Θεσσαλονίκη, τηλέφ. 536.910

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ Πρώτη Παρουσία	1
Περὶ Προσευχῆς τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου	5
Θέματα Παιδείας	7
Ὁ π. Γερβάσιος... καὶ τὸ ἡμερολ. σχίσμα	14
Ἡμερολογητικῶν κατηγοριῶν ἔλεγχος	21
Ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Γκαγκαστάθη	27
Βιβλιοκρισίαι	28
Ἀθωνικὰ Σχόλια καὶ Κρίσεις	31

Ἑθνηκὸὶ Διαλόγοι

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 61 - 62 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ • ΜΑΡΤΙΟΣ 1979

Η ΠΡΩΤΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Ο μυστήριο τῶν Θεοφανείων ἀποτελεῖ σημαντικό ὀρόσημο γιὰ τὴν ὁρθόδοξη θεώρηση τῆς πραγματικότητος. Ἀποκαλύπτει, πῶς ἡ Σωτηρία τοῦ κόσμου, εἶναι τὸ περιεχόμενον ἐνὸς ρεαλισμοῦ: μιᾶς μοναδικῆς, ὄχι διανοητικῆς, ἀλλ' ὑπαρκτικῆς θέας, ἀπ' τῆ σκοπιὰ τῆς ὁποίας, τὰ πάντα «φαινοῦνται», δηλαδὴ φανερόντωνται, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι. Πρόκειται πράγματι γιὰ μιὰ μοναδικὴ θεὰ καὶ «ὄραση», προσιτὴ ἄμεσα μόνο στοὺς Προφήτες, Ἀποστόλους καὶ Ἁγίους, ἀφοῦ σ' αὐτὴν καὶ μόνο τὸ «φαίνεσθαι» συμπέπει μετὰ τὸ εἶναι. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὰ Θεοφάνεια, δὲν «συμβολίζουν» ἢ ἀλληγοροῦν ὁποιαδήποτε ἄλλη ἀλήθεια, οὔτε προτυπώνουν ἢ σκιαγραφοῦν μελλοντικὰ γεγονότα, ἀλλὰ φανερόντων τὴν ἴδια τὴν πραγματικότητα καὶ συνιστοῦν τὴν ἀποκάλυψη «τῆς ἀληθοῦς περὶ τῶν ὄντων, ὡς ἔστιν, ὑπολήψεως».

Τὰ ἀβυσσαλέα ἐρωτήματα τῆς φιλοσοφικῆς ὀντολογίας φωτίζονται ἀπὸ τὴν Ἰορδάνειο θεολογία. Εἶναι ἡ ἐροτὴ τῶν Φώτων, τῆς Ἐπιγνώσεως τῆς Ἀληθείας, τῆς διαφάνειας ἁκτισμάτων, τοῦ θριάμβου πάνω

στὶς δυνάμεις τοῦ σκότους καὶ τῆς λήθης, τῆς λυτρώσεως ἀπὸ τὴν ἀγνοια καὶ τὴν ἀποτυχία. «ὅπως ἐν πᾶσιν εἰς τὸ μέλλον ὤμεν ἀκριβεῖς, μήτε Θεόν, μήτε ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντες». Ἀδὰ τὰ «μήτε» τοῦ Ἁγίου Εἰρηναίου ἔχουν ἐξαιρετικὴ σημασία γιὰ τὴν ὀρθὴ προσέγγιση τοῦ μυστηρίου τῶν Θεοφανείων, γιὰτὶ φανερόντων, πῶς ἡ ἀγνοια τοῦ Θεοῦ συνεπάγεται ἀναπόδραστα ἀγνοια τοῦ ἀνθρώπου, ἀκόμα καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ συνάμα ἀγνοια ὀλοκληρῆς τῆς δημιουργίας.

Πρὶν συντελεσθῆ «τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον», πρὶν δηλαδὴ φανερωθῆ ὁ Θεὸς ἐν σαρκί, «δεινὴ τις νύξ κατελήφει, πάντων ἀγνοσάντων ἀλλήλους, ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου φρενοβλαθείας» καὶ «ἦν ὁ ἀνθρώπος ἐν μυρίοις σώμασιν ἀφανῆς καὶ τὸ κατὰ φύσιν κάλλος ἐκρύπτετο».

Γι' αὐτὸ καὶ «ἐπ' ἐσχάτων καιρῶν φανερωθεὶς ὁ Κύριος, τοῖς πᾶσιν ἑαυτὸν ἀποκατέστησεν». Ἀδτὴ ἢ φανέρωση ἐπιτρέπει στὰ ὄντα νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι, τὰ ἐξάγει ἀπ' τὸ παράλογος τῆς ἀφάνειας καὶ τὰ ἀξιώνει ν' ἀνατεῖλουν στὸν ὀρίζοντα τῆς Ἀγάπης τῶν Τριῶν Θεῶν Προσώπων, τῶν Ὀποίων τὸ Φῶς, τοὺς παρέχει τὴ δυνατότητα νὰ φανοῦν καὶ νὰ λάμπουν, διηγούμενα δόξαν Θεοῦ, ἀπολαμβάνοντας ἐ-

τσι τὸ εὐελναί σαν ἀρραβῶνα καὶ ἐχέγγυο γιὰ τὴν ἐπικείμενη χορηγήση καὶ τοῦ ἀελίελναί, ἐφ' ὅσον «ὄρασις Θεοῦ, περιποιητικὴ ἀφθαρσίας».

Ἡ ἀποκατάσταση τῆς ὑποταγμένης ἀκούσια στὴν ματαιότητα τοῦ σκότους Κτίσεως, στὴν Τριαδικὴ τῆς αἴγλη καὶ λαμπρότητα, κορυφώνεται στὸν Ἰορδάνη. Ὁ Χριστὸς «φανερῶντες» φανέρωσε ταυτόχρονα ὅ,τι ὑπάρχει καὶ ὅπως πράγματι ελναί.

Μέσα στὸν κατακλυσμό τῆς δολκληρωτικῆς ἀποστασίας τῶν κτισμάτων ἀπὸ τὸν Κτίστη, ἡ θεανδρική Κιβωτὸς τοῦ σαρκοφόρου Λόγου παρέχει γιὰ πρώτη φορὰ τὴν δυνατότητα στὴν Ἀκτιστὴ Τριάδα νὰ φανερῶθῃ καὶ νὰ φανερῶση, νὰ ἐπιφανῇ καὶ νὰ ἐπιφανῶσῃ, στέλλοντας τὸ Ἀκτιστο Φῶς Τῆς ἐν εἶδει περιστερᾶς τὰ «καταμείνη» «ολόν τις ἔρως πνευματικώτατος» στὸν μοναδικὸ Ἐπτάστυλο Νὰ τῆς φυσικῆς Του Ἀναπαύσεως, στὸν Υἱό, τὸν Ἀγαπητὸ ἀπὸ τὸν Ἀναρχο Πατέρα. Ἡ ἀγαπητικὴ τροχιά αὐτοῦ τοῦ Φωτός, καὶ ὁ ἐκφαντορικὸς ἦχος τῆς Πατρικῆς Φωνῆς, ἀγκαλιάζουν τὸ σύμπαν φωτίζοντάς το καὶ ἀποκαλύπτουν ἔτσι τὴν ὑπαρκτικὴ Ἀλήθεια τῆς Τριάδος ὡς «ὑπερβολὴν ἑρωτικῆς ἀγαθότητος».

Ἡ Σάρκα τοῦ Λόγου γίνεται τὸ ἔσοπτρο, πὸν πάνω Του ἐκλάμπει αὐτὴ ἡ ἀγαθότητα καὶ καταναγάζει τὴν Κτίση. Ὁ δὲ Σαρκὸς Ἐπιφανεῖς φανερώνει ἐπάνω Του τὴν ἐνιαίᾳ ὑπαρκτικὴ Ἀλήθεια τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ δημιουργήματος καὶ ἀναδεικνύει «ἀλλήλων παραδείγματα τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον». Ντυμένος τῆ λογικῆ φύση, τὴν ὑφασμένη ἀπ' τὰ παρθενικὰ αἵματα τῆς Θεοτόκου, μπορεῖ τώρα νὰ περιβληθῇ καὶ τὴν ἄλογη, μὲ τὰ ὑδάτινα ρεύματα τοῦ Ἰορδάνη, χωρὶς ν' ἀποβάλλῃ, οὔτε στιγμή τὸ Φῶς, τὸ φυσικὸ ἱμάτιο τῆς Θεότητος, ἀφήνοντάς Το, ἀντίθετα, νὰ διεισδύσῃ καὶ νὰ καθαρῶσῃ

ὅ,τι ἀμαύρωσε ἡ ἀποστασία, ὥστε νὰ ἀναφανῇ τὸ πρωταρχικὸ κάλλος τῶν ὄντων, ἡ ἀρχέγονη διαφάνεια δόλοκληρης τῆς δημιουργίας πάνω στὸ Σῶμα τοῦ Δημιουργοῦ.

«Ὡσπερ ἡ κιβωτὸς κεχρυσωμένη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν χρυσίῳ καθαρῷ ἦν, οὕτω καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα καθαρὸν ἦν καὶ διὰ υγέες ἔσωθεν μὲν τῷ Λόγῳ κοσμοῦμενον, ἔξωθεν δὲ τῷ Πνεύματι φρουρούμενον ἵνα ἔξ ἀμφοτέρων τὸ περιφανέες τῶν φύσεων παραδειχθῇ».

Ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ διαύγεια τοῦ Δεσποτικοῦ Σώματος συγκροτεῖ δόλοκληρο τὸ μυστήριον τῶν Θεοφανείων. Σ' αὐτὸ τὸ Σῶμα ἀπευθύνεται καὶ ὁ Πατρικὸς Ἐρως «ὡς περιστερὰ· τιμᾶ γὰρ τὸ Σῶμα, ἐπεὶ καὶ τοῦτο τῇ θεώσει Θεός, σωματικῶς ὀρωμένη». Ὁλόγυμνος ὁ Ἰησοῦς δειχνεὶ στὴν Κτίση τὸν ἀληθινὸ ἑαυτό τῆς καὶ «κείνη ἀναγνωρίζει σ' αὐτὴ τὴ γυμνότητα ὅλη τὴ δόξα τῆς Θεότητος νὰ καλύπτῃ τὴν ἀδαμική τῆς αἰσχύνῃ καὶ νὰ τὴν ἀναδεικνύῃ Ἐκκλησία. Μπροστὰ στὴ Γυμνῆ Ἀλήθεια, στὸν ὀρίζοντα τοῦ Προσώπου Του, διασώζεται ἀπὸ κάθε ἀλλοίωση καὶ φθορὰ τὸ ἀληθινὸ εἶναι τῶν ὄντων, ἡ διαφάνεια τοῦ Κόσμου. Τώρα ἀποκαλύπτεται γιὰ πρώτη φορὰ, ὅτι χωρὶς τὸ Φῶς τοῦ Προσώπου Του, τὰ ἔργα Του δὲν εἶναι δόλοκληρα καὶ ἀκέραια, ἀλλὰ ἡμιτελῆ καὶ ἐλλειπῆ. Ἡ Δημιουργία δὲν ἔχει ἀκόμη τελειώσει, ὁ Πατὴρ ἔως ἄρτι ἐργάζεται, δι' Υἱοῦ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι. Ὁ ἐπιφανεῖς Θεὸς γίνεται «Φωτισμός καὶ Σωτὴρ» τῶν ἔργων Του. Ἀνακαινίζει «δίχα συντριψεως» καὶ ἡ Σωτηρία ἀποδεικνύεται προέκταση τῆς δημιουργίας, κλήση τῶν ὄντων ἀπὸ τὸ σκότος «εἰς τὸ θαυμαστὸν Αὐτοῦ Φῶς», ἀνάδυσῃ ἀπ' τὴν ἀφάνεια στὴν προσωπικὴ κοινωνία καὶ σχέση.

Εἶναι συγκλονιστικὴ δοκιμασία γιὰ κάθε κτίσμα ἡ διάτρησή του ἀπ' αὐτὸ τὸ Φῶς, ἀλλ' αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι ὁ τρόπος γιὰ νὰ «σωθῇ», δηλαδὴ νὰ φανερωθῇ καὶ νὰ παρα-

μ ε ί ν η ἐνώπιόν Του: «πάντα δὲ ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ Φωτός φανεροῦνται». Ὅτι ἀντέχει σὲ μιὰ τέτοια φανέρωση, εἶναι ἄξιο ν' ἀφομοιωθῆ — χάριτι — μὲ τὸ Φῶς πὺν ἐπεφάνη: «πᾶν γὰρ τοῦ φανερούμενον φῶς ἐστί». Γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὰ βᾶθη τῶν αἰώνων ἡ Προφητικὴ φωνὴ ἐπικαλεῖται τὴν μεγάλη Ἡμέρα τῆς Θεοφανείας: «Ἐπίφανον τὸ Πρόσωπόν Σου καὶ σωθησόμεθα». Ἡ φανέρωση τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου συνιστοῦν ἓνα καὶ μοναδικὸ Γεγονός, ὄχι μονοεγγρητο ὅμως!

Ἐπὶ τὸ Ἰορδάνειο μυστήριον: Κάποιος προσφέρει ἐνδυμασίον Ἀκτιστοτὴν ὑγρὴ φύση. «Δύχνος καιόμενος καὶ φαίνων» ὁ Ἰωάννης, ἀποκαλύπτει χαρακτηριστικά, ὅτι σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ σ υ ν ε ρ γ ί α του μὲ τὸν Φανέντα Θεό: «Ἄπει καὶ ἄπειται, λάμποντας δίπλα στὸ Φῶς τὸ ἀληθινὸν «τῷ φωτί, ὃ παρ' Αὐτοῦ λαβόντες ἄνωθεν ἀπ' ἀρχῆς, ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἐξοφώσαμεν ἡμεῖς καὶ συνεχόμεν». Τελεῖ καὶ τελεῖται, μαρτυρῶντας ἔτσι μ' ὀλόκληρο τὸ εἶναι του τὴν ἱερατικὴ δομὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπακούει καὶ εἰσακούεται, γι' αὐτὸ καὶ λούζεται στὸ ἀκτιστὸ Φῶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, βαπτιζόμενος «ἐν πυρὶ» καὶ φανερῶντας ἔτσι τὸν ἀνθρώπο στὴ διάφανη, πρωταρχικὴ του πραγματικότητα: Μύστη, λειτουργό, πυρὸς φλόγα...

Συnergῶντας στὸ μεγάλο μυστήριον τῶν Θεοφανείων, ἐπιτελεῖ συνάμα τὰ ἀνθρωποφάνεια: ἐμφανίζει ἔμπρακτα τὸ ὄργανικὸ λειτουργημα, πὺν ἔχει ταχθῆ νὰ ἐκπληρώνη ἀπ' τὴ δημιουργία του, ὁ «ἱεραρχίαν κεκληρωμένος» ἀνθρώπος: «Θεοῦ συνεργὸς γενέσθαι καὶ δεῖξαι τὴν θείαν ἐνεργείαν ἐν ἑαυτῷ κατὰ τὸ δυνατόν ἀναφαναιόμεν».

Ὁ κόσμος πρέπει νὰ γίνῃ ἄμφοι τοῦ Λόγου καὶ ἡ τέλεση αὐτῆς τῆς λειτουργίας εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο κάθε σωζόμενος συνεργεῖ στὴ σωτηρία του. «Ἡ γὰρ πρὸς τὸν Θε-

ὸν ἀφομοιώσις τε καὶ ἐνωσις ταῖς τῶν σεβάσμιωτάτων ἐντολῶν ἀγαπήσει καὶ ἱερουργίας μόνως τελεῖται». Ἡ Νηστεία, ἡ Ἀγρυπνία καὶ ἡ Προσευχὴ, ἡ Παρηγοία, ἡ Ἀκτινοσύνη καὶ ἡ Ὑπακοή, ἡ Κακοπάθεια, ἡ Ἀυτομεμψία καὶ ἡ Ὑπομονή, εἶναι τὰ Μυστήρια τῆς Ἱερωσύνης τῶν πιστῶν, ἡ ἐνεργοποίησις τοῦ Βασιλείου Ἱερατεύματος, πὺν ντύνουν τὸν πεινῶντα καὶ διψῶντα τὴν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων Κύριο μὲ τὴν ἀρετὴ τῶν λογικῶν κτισμάτων Του, ὅπως ὁ Ἰωάννης Τὸν ἐντυσε μὲ τὰ ποτάμια ρεῖθρα.

Ἐχοντας ἀποπλύνει τὴν «ἄμορφον πονηρίαν», ὥστε ν' ἀναφανῆ σ' ὅλη του τὴν διαύγεια καὶ ἀκτινοβολία τὸ π ε ρ ι φ α ν ε ς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡ στολὴ ἡ πρώτη, ἡ κατ' εἰκόνα ἀλουργίδα τῶν ἀρετῶν καὶ ἱερουργῶντας τὸ ἀρητο κάλλος τους, ὁ περιούσιος λαὸς τῶν βαπτισμένων ἀσκεῖ τὴν φυσικὴ του ἱερατεία, βασιλεία καὶ προφητεία πάντων στὴν Κτίσι: «ὄλους διδόντες ἐαυτούς, ὄλους ἀντιλαμβάνομεν» ἐπειδὴ τοῦτο ἐστί λαβεῖν καθαρῶς, τὸ τῷ Θεῷ δοθῆναι καὶ ἱερουργῆσαι τὴν ἡμῶν αὐτῶν σωτηρίαν».

Τότε καὶ μόνο λάμπει «τὸ φῶς ἡμῶν», τὸ φυσικὸ περιβάλλοιο τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἔμφυτη διαφάνεια καὶ αἴγλη του, ἡ πάμφωτη εἰκόνα τοῦ ἀληθινοῦ Φωτός, ἡ «ἀναρχὸς ἀρετῆ» Του. Λάμπει «ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων» καὶ ἐλέπουν τὴν κοσμικὴ λειτουργία τῶν καλῶν ἔργων καὶ μυσταγωγοῦνται πρὸς τὸ Φῶς, πὺν «ἡδη φαίνει», δοξάζοντας τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα τῶν φώτων. «Ὅττω λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν» σημαίνει γιὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο: «πολλὴ ἐστω ἡ ἀρετὴ, δαυιλές τὸ πῦρ καὶ τὸ φῶς ἄφατον· ὅταν γὰρ τὸσαύτη ἡ ἀρετὴ, ἀδύνατον αὐτὴν λαθεῖν, κἂν μυριάκις ὁ μετιῶν αὐτὴν συσκιάσῃ».

Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια τοῦ ἀνθρώπου, ἡ φυσικὴ του ἀπόστασις ἀπὸ τὴ λήθη καὶ τὴν ἀγνοία, ἡ ὄντολογικὴ του ἐμφάνεια. «ὄθεν καὶ ἄ-

μα τελείως διακριθῆ ἢ ἐμφυρεῖσα δι' αἰσθησεως ἀπάτη, ἅμα καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἀρετῆς τὴν λαμπρότητα ἐνδείκνυται ἢ ψυχῆ. Ὅγαρ μὴ ἄφρων, φρόνιμος· καὶ ὁ μὴ δειλὸς ἢ θρασύς, ἀνδρείος· καὶ ὁ μὴ ἀκόλαστος, σώφρων· καὶ ὁ μὴ ἄδικος, δίκαιος. Κατὰ φύσιν δὲ ὁ λόγος φρόνησις ἐστὶ καὶ τὰ κριτήριον, δικαιοσύνη· καὶ ὁ θυμὸς ἀνδρεία· καὶ ἡ ἐπιθυμία σωφροσύνη. Ἄρα τῇ ἀφαιρέσει τῶν παρὰ φύσιν, τὰ κατὰ φύσιν καὶ μόνα διαφαίνεσθαι εἴθωθεν, ὡσπερ καὶ τῇ τοῦ ἰοῦ ἀποβολῇ, ἢ τοῦ σιδήρου κατὰ φύσιν ἀγῆ καὶ λαμπρότης».

Ὅπως ἀκριβῶς τὸ Δεσποτικὸ Σῶμα «Πνεύματι ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος ἐχρήσθη καὶ χρισθὲν ἐφ' αὐτὸν ὥσθ, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ βαπτίσματος γέγονεν ὁμόθεον», ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ τῶν βαπτιζομένων χρίεται μαζί μὲ τὸ σῶμα καὶ φανερώνεται στὴν προβαπτισματικῆς ἀρχέγονη λαμπρότητα στοὺς Ἰωάννειους ὀφθαλμοὺς τῶν καθαρῶν νόων. Τότε «ὁ Πατὴρ τὴν μορφὴν τοῦ Παιδὸς ἐπὶ τῶν προσώπων τῶν ἡμετέρων ἐδρίσκων ἐπιγνώσκει ἐν ἡμῖν τοῦ Μονογενοῦς τὰ μέλη» καὶ μᾶς κάνει νιόυς Του ἀγαπητοὺς κατὰ χάριν, ἀποστέλλοντὸ Πνεῦμα «εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν κραζόν: ἀββᾶ ὁ Πατὴρ».

Αὐτὴ ἡ ἀλληλοαναγνώριση, πὺν προκύπτει φυσιολογικῶς ἀπ' τὴ φανέρωση τοῦ ἀρχαίου κάλλους μας, εἶναι ἀκριβῶς ἢ Ἐπιφάνεια τοῦ Προσώπου Του «ἐφ' ἡμᾶς» πὺν τὸ μυστήριον τοῦ Χρισματος διατηρεῖ μόνιμα «ὡς λαμπρότητα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς». Στὸ φῶς αὐτῆς τῆς λαμπρότητας καὶ μόνο μπορούμε νὰ δοῦμε τὴν πραγματικότητα καὶ «μῆτε τῆς περὶ Θεὸν δόξης ὡς ἔστιν, ἀστοχήσωμεν, μῆτε τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀγνοήσωμεν».

Τώρα μόνο βλέπουμε πραγματικῶς καὶ βλέποντας ἔτσι: «οὐδὲν ὄρωμεν λόγον δύναμιν ἔχον, ὁ μὴ νοερόν ἐστι φῶς· οἱ τε γὰρ ἄγγελοι, πῦρ ὁλοῦ ἄῦλον καὶ ἀσώματον· τί δ' ἄλλο τοῦτό ἐστιν ἢ φῶς νοερόν; ὁ τε νοῦς

αὐτὸς ἑαυτὸν ὄρων, ὡς φῶς ὄρᾷ· τί τοίνυν καὶ οὗτος εἰ μὴ νοερόν ἑαυτὸν βλέπει φῶς; Ἐπει δὲ μὴ μόνον φῶς ἐστὶν ὁ νοῦς νῶ θεωρητόν, ἀλλὰ καὶ θεωρητικόν, οἷον ὀφθαλμὸς ὑπάρχων τῆς ψυχῆς... αὐτὸς ὅλος οἷον φῶς ἐστὶ καὶ μετὰ τοῦ φωτὸς ἐστὶ καὶ σὺν τῷ φωτὶ γνωστῶς ὄρᾷ τὸ φῶς... φύσις ὡν ἄῦλος καὶ φῶς σὺ γ γ ε ν ἔ σ, εἰ χρῆ λέγειν, τῷ πρώτῳ καὶ ἀνωτάτῳ καὶ μεθεκτῷ πᾶσι καὶ ἀπολελυμένῳ τοῦ παντὸς Φωτὶ, ἀγγελολοπεῶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πρώτου Φωτὸς καταλαμφθεῖς, αὐτὸ φ α ἰ ν ε τ α ἰ κατὰ μέθεξιν, ὁ τὸ ἀρχέτυπον κατ' αἰτίαν ἐστὶ, καὶ δι' ἑαυτοῦ φ α ἰ ν ε ἰ τοῦ κρυφίου κάλλους ἐκείνου τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν φανοτάτην καὶ ἀπρόσιτον αὐγὴν...».

Ἀναμφισβήτητα, ἢ πὺν συγκλονιστικῆς πραγματικότητας εἶναι αὐτὴ ἢ συγγενεία μας μὲ τὸ Πρῶτο καὶ Ἄκτιστο Φῶς, πὺν μᾶς καθιστᾶ θεοφάντορες: «Μόνος γὰρ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τὴν εἰκόνα κομίζων, ἂν αὐτὸς καθαρῶς, ὁ π ε ρ ἔ σ τ ἰ, φ α ν ἦ, προσγεγραμμένον ἔχων νόθον οὐδὲν, ἀληθῶς δεῖξαι δύναται' ἂν αὐτὸν τὸν Θεόν». Ὁ «τῇ οἰκείᾳ ἀρετῇ διαφανῆς» ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ θεοφαντορικῆ φύση του, τὸ κριτήριον τῆς ἀλήθειας. Τὸ «πῶς» τοῦ τριαδικῶς ὑπάρχειν καὶ ὄχι τὸ «τί» τοῦ ἀντικειμενικῶς εἶναι καταλύει πραγματικῶς τὸ σκότος καὶ τὴν πλάνη πὺν μᾶς περιβάλλουν. Ἐτσι τὸ μυστήριον τῶν Θεοφανείων ἀποκαλύπτει καὶ τὸ ἴδιο τὸ σκοτάδι, δείχνει πόσο ἀνυπόστατο εἶναι, πόσο ἀνούσιο, τίποτε ἄλλο παρὰ ἀπουσία φωτός.

«Μόνος στενάξει τοῦ σκοτόυς ὁ προστάτης» γιατί ὅσο κι' ἂν στέκεται μπροστὰ στὸ σκοτός, ὅσο κι' ἂν τὸ σκεπάσῃ δὲν μπορεῖ νὰ καλύψῃ τὴν φοβερὴ κενότητά του, δὲν καταφέρει νὰ ἐξαπατήσῃ, ὅσο κι' ἂν ἐμφανίζεται ὡς ἄγγελος φωτός, ἐπειδὴ «πάσης ὑποκρίσεως προῦφέστηκεν ἢ Ἀλήθεια».

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΔΙΓΙΝΗΣ

ΩΥΧΗ ἀληθινή ἢ ἀπε-
ρίσπαστος καὶ ἀρρέμ-
βασιος, ἢ μετ' ἐκτε-
νείας γινομένη, μετ'
ὀδυνωμένης ψυχῆς,
μετὰ συντεταγμένης
διανοίας· ἡ εὐχή οὐ
φιλοῖς ῥήμασι, μάλ-
λον δὲ πράγμασι ἀγαθοῖς κατευθύνεται.
Ὁχημα πανταχοῦ εὐχῆς ἡ ταπεινοφροσύ-
νη εὐρίσκειται, ἐνδειγμα δὲ ταπεινώσεως
ἡ προσευχή. Ἐπιγινώσκοντες γὰρ τὴν οἰ-
κειαν ἀσθένειαν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπικαλού-
μεθα δύναμιν.

Αἱ παρθένοι, μόνον τὸν Χριστὸν πρὸ
ὀφθαλμῶν ἔχετε καὶ τὸν αὐτοῦ πατέρα ἐν
εὐχαίς φωτιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Πνεύματος.
Ὅταν εὐχῇ εἰ μὴ τῷ Θεῷ διαλέγη πῶς
ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰσακουσθήσῃ; Ἡ εὐχή
Θεῷ συνάπτει καὶ οικειοῖ, ὁμιλία τις ἐν-
θεος οὖσα, καὶ συνουσία νοερὰ τοῦ πάντων
καλλίστου καὶ τιμιωτάτου.

Ἡ εὐχή ἐστὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν βοήθεια,
ὁμιλία πρὸς Θεόν, λήθη τῶν γητῶν, ἀνο-
δος πρὸς οὐρανόν δι' εὐχῆς πρὸς τὸν Θε-
ὸν ἐκδημοῦμεν. Προσευχόμενοι διατελέσο-
μεν ἀμετέωροι, ἐὰν πληροφορηθῶμεν
δι' τῷ Θεῷ παριστάμεθα.

Ἡ προσευχή ἐστὶν ἥλιος τῶν νοερῶν
τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῶν ὡσπερ τῷ σώματι
φῶς ὁ ἥλιος οὕτω ψυχῆς προσευχή, ἢ με-
τὰ σπουδῆς εὐχή φῶς ἀσβεστον καὶ διη-
νεκές ἐστὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς διανοίας.
Ἡ θεία προσευχή ἐστὶ πανοπλία ὡς ἀλη-
θῶς οὐράνιος καὶ μόνη δύναται φυλά-
τειν ἀσφαλῶς τοὺς δεδωκότας ἑαυτοὺς τῷ
Θεῷ. Ἡ προσευχή κοινὸν ἐστὶ παθῶν ἀ-
λεξιτήριον φάρμακον. Ἡ εὐχή ζωῆς ἐστὶ
χορηγός, ὑγιείας ἐνθῆκης ἐπιδοφόρον
αἴμα. Μέγα ὄπλον ἡ προσευχή, μεγάλη ἀ-

σφάλεια, μέγας θησαυρός, μέγας λιμὴν,
ἄσυλον χωρίον. Ἡ εὐχή ἐστὶ φάρμακον
σωτήριον καὶ κωλυτικὸν τῶν ἁμαρτημάτων
καὶ ἰατρειὸν τῶν πλημμελημάτων. Μέγα ὄ-
πλον ἡ εὐχή, θησαυρός ἀνελλιπής, πλοῦτος
μηδέποτε δαπανώμενος, λιμὴν ἀκύμαντος,
γαλήνης ἐπόθεσις, καὶ μυρίων ἀγαθῶν ρί-
ζα καὶ μήτηρ ἐστὶν ἡ εὐχή καὶ αὐτῆς τῆς
βασιλείας δυνατωτέρα.

Ἡ εὐχή ἐστὶ τῶν χειμαζομένων λιμὴν,
κλυδωνιζομένων ἄγκυρα, σαλευομένων βα-
κτηρία, πενήτων θησαυρός, πλουτιούτων
ἀσφάλεια, νοσημάτων ἀναίρεσις, ὑγιείας
φυλακή, λύπης ἀπάσης φραγευτήριον, εὐ-
θυμίας ὑπόθεσις, διηνεκοῦς ἡδονῆς ἀφορ-
μή, φιλοσοφίας μήτηρ.

Ἡ προσευχή οὐχ ἁμαρτωλοῖς μὲν ἐφό-
διον δικαίους δὲ μάλλον ἀνάρμοστον ἀλλ'
ἐκατέρους τοῖς τάγμασι θρῦει τὰ πρόσοφο-
ρα, δικαίους μὲν τὴν τῆς δικαιοσύνης ἀ-
σφάλειαν, ἁμαρτωλοῖς δὲ τὴν τῶν ἁμαρ-
τημάτων ἀπόθεσιν καὶ δικαίους κατὰ τῆς
ἁμαρτίας θρῦζει. Νοητὴ ἡ τῶν δικαίων
πρὸς τὸν Θεὸν κροαγὴ, ἐν τῷ κροπιῷ τῆς
καρδίας τὴν μεγαλοφρονίαν ἔχουσα, δυνα-
μένη ἐφικέσθαι καὶ αὐτῶν τῶν ὠτων τοῦ
Θεοῦ· ὁ γὰρ μέγала αἰτῶν καὶ περὶ ἐπον-
ρατίων εὐχόμενος, οὕτως κραεῖ καὶ ἀκου-
σὴν ἀναπέμπει τῷ Θεῷ τὴν εὐχήν. Ὁ
Θεὸς ἀπαξιαπλῶς ἀπάντων γινώσκει τὰς
νοήσεις· καὶ ὅπερ ἡμῖν ἢ φωνῇ σημαίνει,
τοῦτο τῷ Θεῷ ἢ ἐννοία ἡμῶν λαλεῖ, ἢ
καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας εἰς νόησιν ἤ-
ξουσαν ἠπίσταιτο· ἔξεσιν οὖν μηδὲ φω-
νῇ τὴν εὐχὴν παραπέμπειν, συντινόντα
μόνον ἐνδοθεν τὸ πνευματικὸν πᾶν εἰς φω-
νὴν τὴν νοητὴν, κατὰ τὴν ἀπερίσπαστον
πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιστροφὴν.

Τοῦτο μάλιστα ἐστὶν εὐχή, διὰν ἐνδον
αἱ βοαὶ ἀναφέρωνται, τοῦτο μάλιστα ψυ-
χῆς πεπονημένης, οὐ τῷ πόνῳ τῆς φω-

νῆς ἀλλὰ τῇ προθυμίᾳ τῆς διανοίας τὴν εὐχὴν ἐπιδεικνυσθαι οὕτω καὶ Μωσῆς ἠῆρει· διὸ καὶ μηδὲν αὐτοῦ φθεγγομένου, φωνῶν ὁ Θεός, τί βοᾷς, πρὸς με; Ἄνθρωποι μὲν γὰρ ταύτης μόνης ἐπακούουσι τῆς φωνῆς· ὁ Θεὸς πρὸ ταύτης τῶν ἔνδον κραζόντων ἀκούει. Ἄρα ἔστι καὶ μὴ κραζόντας ἀκούεσθαι, καὶ ἐπ' ἀγορᾶς βαδίζοντας εὐχεσθαι κατὰ διάνοιαν μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, καὶ μετὰ φίλων συνεδρευόντας, καὶ πᾶν ὀνοῦν ποιούντας μετὰ σφοδρᾶς τῆς βοῆς καλεῖν τὸν Θεόν, τῆς ἔνδον λέγου καὶ μηδενὶ τῶν παρόντων καταδήλον ταύτην ποιεῖν.

Μὴ τῷ σχήματι τοῦ σώματος μηδὲ τῇ κραυγῇ τῆς φωνῆς, ἀλλὰ, τῇ προθυμίᾳ τῆς γνώμης τὰς εὐχὰς ποιῶμεθα, μήτε μετὰ φόβου καὶ κραυγῆς καὶ πρὸς ἐπίδειξιν, ὡς καὶ τοὺς πλησίον ἐκκρούειν, ἀλλὰ μετὰ ἐπιεικειᾶς πάσης καὶ τῆς κατὰ διάνοιαν συντριβῆς καὶ δακρῶν τῶν ἔνδοθεν.

Ἐὰν οὐχολάζειν τῇ ἀδιαλείπτῳ προσευχῇ ἀναγκαῖον πᾶσι καὶ ἐπωφελὲς ὑπάρχει. Αἰτήσωμεν οὖν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦναι ἡμῖν σύνεσιν πνευματικὴν, ὥστε νῆφειν καὶ ἐγρηγορεῖν καὶ αἰτεῖσθαι παρ' αὐτοῦ γενέσθαι ἐν ἡμῖν τὸ θέλημα αὐτοῦ. Διότι ἰσχυρὸν αὐτὸ ὁ Θεὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν τὸ πνευματικὸν φῶς τὸ ὄν τὸ ἀληθινὸν ἐνετείλατο ἡμῖν αἰτεῖσθαι. Ὅτε οὖν ἐπικαλούμεθα τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα παναγίαις μὲν εὐχαῖς ἀνεπιθολώτῳ δὲ νῶ καὶ τῇ πρὸς θεῖαν ἔνωσιν ἐπιτηδεύοντι, τότε καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ πάροισιν καὶ ἀντιλαμβάνομεν τὰ πανάρετα δῶρα τὰ περὶ αὐτὴν ἰδρυσμένα. Προσευχῇ ὑψηλοτέρᾳ τυγχάνει πασῶν τῶν ἀρειῶν καθαρὰ ὅσα τῷ Θεῷ ἐγγίξουσα. Ἡ προσευχὴ ἔστι πρᾶ-

τος καὶ ἀοργησίας βλάστημα. Προσευχὴ ἔστι χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας πρόβλημα, ἀλέξημα δὲ λύπης καὶ ἀθυρίας. Χρὴ οὖν στήσαι τὸν νοῦν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, καὶ φωνὴν ἄλαλον ἰσχυρὰν τὰς προσευξάσθαι. Ἡ γὰρ προσευχὴ ὁμιλία ἔστι πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ μετὰ πένθους καὶ ἐν πνεύματι προσευχὴ τροφή τοῦ νοῦ ὑπάρχει, καθὼς ὁ ἄριστος τοῦ σώματος. Μακάριος ὁ νοῦς, ὅστις κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τῷ Θεῷ ἀπερισπάστως ὁμιλεῖ· ὁ ἰοιοῦτος ὡς νεοσσὸς ἀειτοῦ εἰς ἔθνος αἰρεται καὶ ὄλωσ ἡλλοιωμένους τῇ τοῦ Θεοῦ ἀλλοιώσει φωτισμένης γίνεται. Καὶ διὰ τὴν εὐχὴν σίτων μὴ εὐξώμεθα τὸ ἡμῶν θέλημα γενέσθαι καθὼς εἰρηται, ἀλλὰ τὸ τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἐδιδάκθημεν. (Γενηθήτω τὸ θέλημά σου). Ὁ βουλόμενος καθαρώς προσευξάσθαι πρότερον ὑπὲρ συνεργείας δακρῶν προσευξάσθω, ἵνα διὰ τοῦ πένθους ἐξημερώσῃ τὴν ἀγορεύοντα τῆς ψυχῆς, καὶ τυγχάνει τῆς ἀκραιφνοῦς προσευχῆς. Καὶ γὰρ ἡ ἔμμομος καὶ συνεχῆς προσευχὴ διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὁμιλίας, ἐκ τῶν μὲν ἐγκοσμίων φρονημάτων ἀρπάζει τὸν νοῦν Θεῷ δὲ αὐτὸν παρῆσθαι καὶ διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐγγύτητος εὐλαβείας τε αὐτὸν καὶ ἠπιότητος ἐμπιπᾶ. Χωρὶς δὲ ταπεινοφροσύνης οὐκ ἔστι εὐπρόδοκτον γενέσθαι προσευχῆν. Ὁ Κύριος ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν καὶ οὐκ ἐξουδένωσεν τὴν δέησιν αὐτῶν. (Τοιγαροῦν ὁ θέλων τὴν ἑαυτοῦ καθαρίσαι καρδίαν τῇ μνήμῃ τοῦ Κυρίου διὰ παντὸς διαπυροῦται αὐτὴν, ἰσχυρὸν μόνον μελέτην καὶ ἔργον ἄπαντον ἔχων). Οὐ γὰρ ποτε μὲν εὐχεσθαι δεῖ, ποτε δὲ μή, ἀλλ' αἰετὴ τῇ προσευχῇ σχολάζειν ἐν τῇ τηρήσει τοῦ νοῦ, καὶ ἔξω πον εὐκτηρίων δωμάτων ἀυλιζόμεθα.

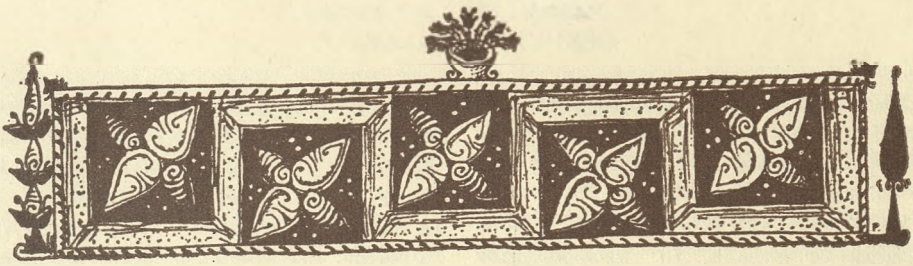
Η ΠΡΩΤΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

→ ἀπὸ σ. 4

Ἡ τριπλῆ κατάδυση σ' αὐτὴ τὴν Ἀλήθεια ἀπομένει ἡ μόνη ὁδὸς γιὰ τὴν ἀνάδυση στὸν κόσμο τῶν «μὴ ἐπιλενομένων» πραγματικοτήτων, ὁ-

που ὁ Ἐπιφανεὶς «συναναφέρει ἐ-αυτῷ τὸν κόσμον».

Πρόκειται γιὰ τὸν ρεαλισμὸ τῆς Σωτηρίας, ποὺ ἐπιτρέπει τὴ γνώση ὡς κοινωνία μὲ τὰ «ὄντα» π.τ.φ.

ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ἀδυναμία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδας νὰ συμβάλῃ στὴν καλλιέργεια τῶν ὀρθοδόξων παραδόσεων μέσῳ τῆς παιδείας ὀφείλεται σ' αὐτὴ τὴν ἀρχικὴ ἀντιπνευματικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ τῆς θεμελίωσῃ. Ὅταν ἓνας πνευματικὸς ὀργανισμὸς ἰδρύεται ὡς ἄρνηση τῶν παραδόσεων, δὲν μπορεῖ ἔπειτα νὰ μιλήσῃ γιὰ παραδόσεις καὶ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸ νὰ μιλήσῃ, νὰ ἐμφωρῆται ἀπὸ παραδόσεις. Ἄν σήμερα, ἀντὶ νὰ γίνεταί λόγος στὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδας γιὰ τοὺς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ γιὰ τοὺς βυζαντινοὺς ὑμνωδοὺς, γίνεται ἀνεμολογία γιὰ τὸ Λυσία καὶ τὸ Θεόκριτο, τοῦτο εἶναι συνέπεια τῆς διδασκαλίας τοῦ Φαρμακίδῃ. Ὁ Κωστῆς Μπασιτῆς ἔθεσε μὲ τὸν «Παπουλάκο» του τὸ θέμα αὐτὸ μὲ αὐστηρὴ σαφήνεια καὶ καθαρότητα. Ἐπειδὴ εἶναι ἀσυνήθιστο σὲ νεοελληνικὸ λογοτεχνικὸ κείμενο νὰ συναντᾷ κανεὶς κριτικὴ τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τόσο ὑψηλὸ βᾶθρο, θὰ ἤθελα ἰδιαίτερος νὰ τονίσω ἐδῶ τὴ σημασίαν τῆς προβολῆς τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Θὰ ἐπερίμενε κανεὶς ὅτι τὸ σφάλμα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν θὰ τὸ διόρθωνε βαθμιαῖα στὴ συνείδηση τοῦ ἔθνους ἢ εὐθυκρισία τῶν θεολόγων. Ἄλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ μοντερνισμοῦ ἐδῶ προχώρησε, ἀκόμα πρὸς πέρα. Αὐτὴ πρῶτα-πρῶτα ἡ ἴδρυση θεολογικῆς σχολῆς μέσα στὴν Ἀθήνα ἤτανε βέβαια λάθος, γιὰτὶ ἡ μελέτη τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξίαν εἶχε πάντοτε ὡς κέντρο

τῆς ὄχι κοσμικὰ ἰδρύματα, ἀλλὰ τὰ μοναστήρια. Οἱ θεολόγοι τῆς Ἑλλάδας δὲ συνέχισαν τὶς παραδόσεις αὐτές, ἀκολούθησαν τοὺς διαμαρτυρούμενους δασκάλους τῶν καὶ ἔτσι, ἐνῶ ἀπὸ τῆς μιᾶς μεριᾶ ἔφεραν τὶς ὀρθόδοξες μονές σὲ παρακμῆ, ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐκάλυψαν τὸ ὀρθόδοξο πνεῦμα μὲ παραπομπὲς καὶ βιβλιογραφία. Γιὰτὶ τὴ σημασία ἔχει νὰ ἀσχολῆται κανεὶς μὲ τὸ λόγο τοῦ Κυρίου, ὅταν ὁ ἴδιος δὲν ἀφιερώνεται σ' αὐτόν, κόβοντας τοὺς δεσμοὺς του μὲ τὴν κοσμικότητα, ὅπως γινότανε ἕως τώρα στὶς παραδόσεις τῆς Ὁρθοδοξίας; Τί σημασία ἔχει νὰ λῆθῃ κανεὶς στοὺς ἄλλους νὰ ἀκολουθήσουνε τὸν λόγο τοῦ Κυρίου, ὅταν δὲν παρουσιάζεται ὁ ἴδιος νὰ ἔχη γεμίσει τὴν ψυχὴ του ἀπὸ αὐτόν; Θεολογικὲς σπουδὲς στὴν παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας ἀνθίζανε πάντοτε μέσα στὰ μοναστήρια. Ὅτι σήμερα ἡ παράδοση αὐτὴ μαράθηκε καὶ ὅτι ἡ θεολογία καλλιεργεῖται σὲ δύο κρατικὰ ἰδρύματα ὡς μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὰς ἐπιστημὲς, δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν νέων καιρῶν, ἀλλὰ ἀποτέλεσμα κακοῦ προσανατολισμοῦ τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους. Εἶναι, ἀκόμη σαφέστερα, ἀποτέλεσμα καὶ αὐτὸ τῆς διαμαρτυρομένης παιδείας τῶν θεολόγων μας, γιὰτὶ στὴν καθολικὴ ἐκκλησία ὅλοι σχεδὸν οἱ θεολόγοι καὶ πάντως ὅλοι οἱ καλύτεροι εἶναι ἱερεῖς ἢ μοναχοί, ὅπως ἦταν ἄλλοτε καὶ στὴν Ὁρθοδοξίαν. Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα τεύχη ὀρθόδοξου θεολογικοῦ περιοδικοῦ ποὺ ἐκδίδεται μὲ τὴ φροντίδα ἀνωτάτου ἀρχιερέως, ποὺ διευθύνεται ἀπὸ καθηγητὴ θεολογίας καὶ εἶναι ὄργανο ἱερατικοῦ συνδέσμου, δημοσιεύθηκε, τώρα τελευταῖα, τὸ ἀκόλουθο σημείωμα γιὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος:

«Τὸ ἅγιον Ὅρος ἀναμφισβητήτως ἀποτελεῖ μοναδικήν ἐν τῷ κόσμῳ περιοχὴν ἱεράς ἡσυχίας καὶ βίου προσευχῆς διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς θεωρίας τοῦ Θεοῦ (contemplatio) καὶ ἐνώσεως μετ' Αὐτοῦ.

Παραλλήλως ἐπῆρξε τὸ θεοφοροῦρητον τοῦτο Ὅρος πιστὸς θεματοφύλαξ τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀγρυπνος κέρβερος πολλῶν πολιτῶν κειμηλίων, ἀρχαίων χειρογράφων καὶ ἄλλων τοιοῦτων τιμαλφῶν ἀντικειμένων τοῦ μακραίωνος Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἐλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ὀφείλουν αἰτίων ἐδγνωμοσύνην πρὸς τοὺς Ἁγιορείτας μοναχοὺς διὰ τὰς ἀνωτέρω ὑπηρεσίας των. Ἀτυχῶς ὅμως ἡ μοναστικὴ ζωὴ ἐν τῷ Ἀγ. Ὄρει φθίνει. Ἰεραὶ μοναὶ ἀριθμοῦσαι ἄλλοτε τριακοσίους καὶ τετρακοσίους μοναχοὺς, δὲν ἔχουν τῶρα εἰμὴ 50 ἢ 60 καὶ τοῦτους ὑπερήλικας. Ἡ ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς μίαν τῶν τελευταίων τῆς συνεδριῶν ἠσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀπελάσεως ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν εἰς Ἅγιον Ὅρος τῶν Ἁγιορειτῶν μοναχῶν «καθόσον φθίνει ὀσημέραι ἕνεκα ἐλλείψεως μοναχῶν ἢ μοναστικῆς ἀδελφότητος τοῦ ἁγίου Ὁρους». Τοῦτο ὅμως δὲν ἀρκεῖ.

Ἡ μοναστικὴ ζωὴ, ἡ ἀποχώρησις μακρὰν τῆς τύχης τοῦ ματαίου τοῦτου κόσμου καὶ ἀφιέρωσις ἀπολύτως ἐν τῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ μονῶσει καὶ ἡσυχίᾳ ἔχει τελευταίως ἀναπτυχθῆ καὶ ἀκμάζει καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Προτεσταντικὰς Ἐκκλησίας, ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰ Σκανδιναβικὰ Κράτη, ὅπου πολυάριθμα μοναστήρια ἔχουν ἰδρυθῆ. Εἶναι παράδοξον καὶ ἐνδεικτικὸν τῆς ἐπιφανειακῆς εὐσεβείας μας τὸ διὸ σπανίζον ἄνθρωποι θεωρητικοί, ἄνθρωποι φλεγόμενοι ὑπὸ ἔρωτος πρὸς τὰ θεῖα, πρὸς τὴν μετὰ τοῦ μόνου Θεοῦ ἐν ἐρημίᾳ καὶ ἐν προσευχῇ ζωῇ, ὥστε νὰ ὀλιγοστεύουν αἱ ἱεραὶ Μοναὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μας καὶ νὰ φθίνῃ ἡ μοναστικὴ ζωὴ ἐν αὐτῇ τῇ κοιτίδι τῆς, ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει. Ἡ Ἱερά Ἐπιστοπία τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον πρέπει νὰ λάβωσιν ἀμελητέα καὶ συντόμως ὅλα τὰ ἐνδεκνόμενα μέτρα κατόπιν ἐνδεδεχούσης ἐσθύνης καὶ μελέτης τοῦ ζητήματος, ὥστε νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν ἀκμὴν τῶν Ἱερώων

μονῶν καὶ νὰ ἐκλύσωσι καὶ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον εἰς τὸν ἅγιον ἡσυχαστικὸν βίον.

Ταῦτα τὰ μέτρα δὲν δύναται νὰ ὑποδειχθοῦν εἰς τὸ βραχὺ τοῦτο σημείωμα, ἀλλὰ θεωροῦμεν χρέος νὰ ἀναφέρωμεν ταῦτα μόνον, διὸ πρέπει ἡ Ἀθωνιάς Σχολὴ νὰ ἐπανιδρυθῆ καὶ νὰ λειτουργήσῃ μὲ πρόγραμμα καὶ διδακτικὸν προσωπικὸν κατὰλληλον, νὰ ἐγκατασταθῆ πληρὲς τυπογραφεῖον πρὸς ἔκδοσιν βιβλίων, μελετῶν, ἐργονῶν, μεγάλου ἁγιορειτικοῦ περιοδικοῦ, νὰ διαρρυθμισθῆ ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ τῶν Ἱερώων Μονῶν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ εἶναι οὐ μόνον κέντρα γραμμάτων καὶ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ πραγματικὰ κελλῖα λατρείας πρὸς τὸν Θεόν καὶ ἀναπτύξεως ἀνωτέρου θεωρητικοῦ καὶ ἡσυχαστικοῦ βίου, ὡς ἦσαν ἄλλοτε καὶ ὅπως εἶναι σήμερον αἱ σπουδαιότεραι ἱεραὶ Μοναὶ τῶν ἐτεροδόξων Ἐκκλησιῶν».

Τὸ σημείωμα αὐτὸ, ποῦ καταφεύγει στὸν λατινικὸ ὄρο «contemplatio» γιὰ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν «θεωρία τοῦ Θεοῦ», γράφτηκε στὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου τὸν δέκατο τέταρτο αἰῶνα ἡ μυστικὴ φιλοσοφία τῶν μεγάλων Θεσσαλονικέων ἡσυχαστῶν ἐπλούτιζε τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα μὲ λέξεις καὶ μὲ ἐκφράσεις ὅσο τοῦλάχιστον καὶ οἱ ἄλλες μεγάλες ἐποχὲς τῆς ἐλληνικῆς γραμματείας. Ὁ συγγραφέας τοῦ σημειώματος αὐτοῦ, ποῦ ζητάει νὰ ἐρμηνεύσῃ ἕναν ὄρο τῆς Θεσσαλονίκης μὲ μιὰ λέξη ἀπὸ τὴ Δύση, ἀδικεῖ, νομίζω, καὶ τὴ γλῶσσα τῶν συγγραφέων τῆς περιοχῆς γιὰ τὴν ὁποίαν γράφει καὶ τίς ἰδέες τους, μιὰ καὶ γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ μιὰν ὀρθόδοξη ἔννοια καταφεύγει σὲ μιὰν ἔννοια λατινικὴ καὶ μάλιστα σὲ ἔννοια ποῦ πολὺ λίγη σχέση ἔχει μὲ ὅσα ζητοῦσαν νὰ εἰποῦν οἱ ἡσυχαστές, ἐναντίον τῶν ὀποίων ἐπολέμησαν καὶ ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ πολεμοῦν οἱ Λατίνοι. Δὲ θὰ χρειαζότανε νὰ ἐμμείνωμε στὴν παρενθετικὴ τούτη λέξη, ἂν δὲν ἦταν χαρακτηριστικὴ τῆς στροφῆς ποῦ ἔχει πάρει τώρα τελευταῖα ἡ ὀρθόδοξη θεολογία στὴν Ἑλλάδα. Γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἰδέα του, ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἀνθίσουν καὶ πάλι οἱ μονεὲς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὁ συγγραφέας θυμᾶται

τί γίνεται στο έξωτερικό: «Η μοναστική ζωή... έχει τελευταίως άναπτυχῆ και άκμάζει και εις αυτὰς τὰς προτεσταντικὰς ἐκκλησίας, ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰ Σκανδιναυικὰ Κράτη, ὅπου πολυάριθμα μοναστήρια ἔχουν ἰδρυθῆ». Ἡ ἴδια μέθοδος ἐξωτερικῆς ἐπιχειρηματολογίας προκαλεῖ καὶ τὴ σύσταση: «Ἡ Ἱερὰ Ἐπιστοασία τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον πρέπει νὰ λάθωσιν ἀμελητεῖ καὶ συντόμως ὄλα τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα» καὶ τὶς ὑποδείξεις «ὅτι πρέπει ἡ Ἀθωνιάς σχολὴ νὰ ἐπανιδρυθῆ καὶ νὰ λειτουργήσῃ μὲ πρόγραμμα καὶ διδασκτικὸν προσωπικὸν κατάλληλον». Δὲν ἦταν τὸ παράδειγμα ξένων ἐκκλησιῶν, οὔτε οἱ φροντίδες τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ Ἀθωνιάς σχολὴ πού δημιούργησαν τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἦταν ἡ ἀνάγκη πού αἰσθάνονταν ἀληθινὰ θρησκευόμενες ψυχὲς νὰ λατρεύσων τὸν Κύριο μὲ γαλήνη καὶ μὲ ἡσυχία. Δὲν ἦταν ἡ ὑπόδειξη ἐνὸς θεολόγου γιὰ *contemplatio*, ἀλλὰ ἔρωσ τοῦ Ἐσταυρωμένου ἡ δύναμη πού ἔφερε τοὺς θεολόγους τῆς Ὁρθοδοξίας ἐκεῖ. Τὰ διάφορα, ὅποιαδήποτε λογικὰ καὶ περίτεχνα, σοφὰ μελετημένα μέτρα δὲν εἶναι ποτὲ νὰ πάρουμε τὴ θέση τοῦ προσωπικοῦ παραδείγματος. Τὸ σημεῖωμα τοῦ θεολόγου τῆς Θεσσαλονίκης οὐσιαστικὰ λέει εἶναι ὡραῖο νὰ πάτε στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ νὰ κάνετε ἐκεῖ *contemplatio*, ἐνῶ ἐμεῖς, οἱ θεολόγοι, θὰ καθόμαστε στὴν πόλη καὶ θὰ σὰς θαυμάζουμε. Ἀγαθὴ ἡ πρόθεση· ἀλλὰ τὸ ἐρώτημα εἶναι τί κάνουν οἱ ἴδιοι οἱ θεολόγοι καὶ ἀπὸ ποῦ ἄλλοῦ εἶναι δυνατόν νὰ ἀντλήσουν τὴ δύναμη τοῦ ζῶντος ὕδατος ἂν ὄχι ἀπὸ ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου τὴν ἀντλοῦσαν οἱ παλαιοὶ θεολόγοι τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης.

Ὁ κίνδυνος πού ὑπάρχει σήμερα στὸ ἔθνος εἶναι νὰ ἀρχίσουμε ὄλοι μας νὰ ὑποδεικνύουμε μέτρα γιὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. Τὸ «δέον νὰ ληφθῶσι μέτρα» ἔχει ἀρχίσει νὰ ἀντικαθιστᾶ στὴ χώρα μας αὐτὸ πού ἄλλοτε ἦταν ἡ πνοὴ τοῦ προσωπικοῦ παραδείγματος. Ποτὲ ἄλλοτε, στὰ χρόνια πού τὸ ἔθνος εἶχε ἄγτερο τὸ ἔδαφος κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, δὲν ἐμφανίστηκε θεολόγος, καὶ μά-

λιστα μορφωμένοι καὶ ἔμπειρος, ὅπως ὁ συγγραφέας τοῦ σημειώματος πού συζητεῖται ἐδῶ, γιὰ νὰ προτείνῃ «νὰ ληφθῶσι μέτρα». Γιατὶ τὸ καλύτερο μέτρο πού θὰ εἶχε νὰ προσφέρῃ, θὰ ἦταν τὸ παράδειγμα τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς του. Στὸν «Παπουλάκο» τοῦ Κωστῆ Μπαστιᾶ χωρὶς «νὰ ληφθῶσιν μέτρα» ἀπὸ πουθενά, ἀνθίζει ξαφνικὰ ἡ ἐρημιά καὶ ἐκεῖ πού ἦταν ἄλλοτε χέροσ χωράφι ἀνέλαμψε ξαφνικὰ ἡ Σκῆτη τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου. Ἀπὸ τὸ περιστατικὸ αὐτὸ τῆς ζωῆς τοῦ Παπουλάκου ἔωσ τὴ σημερινή μας μετρολογία ὑπάρχει ἀπόσταση πού δὲν πρέπει νὰ μὴν τὴ στοχαστοῦμε καὶ νὰ μὴν τὴν κάνουμε κίνητρο τῆς σκέψης μας. Ἄν ἐκεῖ πού ὑπῆρχαν ἄλλοτε ἰδέες, θέληση γιὰ ἀγώνα, ἐτοιμασία γιὰ ἐπιτυχία ἢ γιὰ καταστροφή, ἂν, περισσότερο ἀκόμη, ἐκεῖ πού ἄλλοτε ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου σητηγμένη ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ δημιουργοῦσε, ζητοῦμε τώρα νὰ προβάλουμε ἀφηρημένες ὑποδείξεις σὲ ἀπρόσωπους ὀργανισμοὺς, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ περιμένουμε τὸ ἔθνος νὰ βαδίσῃ στὰ ἀρχαῖα του μονοπάτια; Ἡ ἐπιστημονικὴ θεολογία — γιὰ νὰ περάσῃ σὲ ἄλλο παράδειγμα — εἶναι ἄφθονη καὶ πολύμορφη σήμερα στὸν τόπο μας; χρήσιμα θέματα, καλὴ μέθοδος σκέψης καὶ πλούσια πολὺγλωσση βιβλιογραφία στὶς ὑποσημειώσεις. Δὲν θὰ πρέπει ὅμως νὰ γίνῃ σύγχυση ἀνάμεσα στὴν ἐπιστημονικὴ θεολογία τῆς ἐποχῆς μας καὶ στὴ θρησκευτικὴ φιλολογία τῶν παραδόσεων τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐπιστήμονες μελετητὲς τῆς Ὁρθοδοξίας ὑπάρχουνε κατὰ δεκάδες στὶς τάξεις τῶν Καθολικῶν, τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ τῶν Ἑβραίων θεολόγων στὰ πανεπιστήμια τοῦ ἔξωτερικοῦ. Ἐκεῖνο πού ἐπὶ πλέον τῆς ἐπιστημονικῆς θεολογίας χρειζόμαστε εἶναι ἡ δημιουργικὴ ἀντίληψη τῶν παραδόσεών μας, ἀντίληψη πού δὲν θὰ ἀρκεῖται μόνο νὰ σπουδάξῃ ὅ,τι ἔγινε, ἀλλὰ καὶ πού θὰ δημιουργῆ καὶ θὰ προσθέτῃ. Ἐνας λιγώτερο μελετητῆς τῆς ἐλληνικῆς ὀρθόδοξης ὑμνογραφίας δὲν θὰ ἦτανε μεγάλη ζημία. Καὶ ἕνας μόνο ὁμως ἂν ὑπῆρχε σύγχρονος ὑμνογράφος, τὸ κέρδος θὰ ἦταν μεγάλο. Ὁ ὑμνογρά-

φος όμως αυτός δεν μπορεί να βγῆ από τὰ προαύλια πανεπιστημίων πού ἡ ἱστορία τους εἶναι χρονικά καὶ πνευματικά περιωρισμένη. Θὰ μπορούσε νὰ δημιουργηθῆ — καὶ κοντὰ σ' αὐτὸν καὶ ὁ φιλόσοφος πού δὲν ἀντλεῖ τὴ σοφία του ἀπὸ τὰ γερμανικά ἐγχειρίδια, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας κλασικοὺς καὶ χριστιανοὺς φιλοσόφους, καὶ ὁ δοκιμογράφος πού δὲν συνοψίζει τὸ τελευταῖο γαλλικὸ ἢ ἀγγλικὸ περιοδικό, ἀλλὰ πού σκέπτεται αὐτόνομα, καὶ ὁ ὀρθόδοξος θεολόγος πού ζῆ ὡς ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου καὶ ὄχι ὡς θέμα ἐπιστήμης τὴ διδασκαλία τοῦ Σταυροῦ — μόνο μὲ προσωπικά παραδείγματα, ὄχι μὲ μετρολογίες ἢ μὲ προτροπὲς σὲ ἄλλους. Ὁ Ἑλληνας θεολόγος ἔχει στὰ χέρια του μεγάλη κληρονομία ἀπὸ τὸν κλασικὸ φιλόλογο δὲν εἶναι νὰ ζητήσουμε νὰ ζῆ ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ἀπὸ τὸ μελετητὴ ὅμως τῆς χριστιανικῆς παράδοσης περιμένουμε νὰ κρατήσῃ μὲ τὸ ἔργο του καὶ τὸν κανόνα τῆς ζωῆς του τὴν κληρονομία τῶν πατέρων μας. Καὶ στὰ σχολεῖα καὶ στὰ πανεπιστήμια οἱ θεολόγοι δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι τίποτε ἄλλο, ἀπὸ ἱερεῖς καὶ μοναχοί. Ὅχι μόνο γιατί τοῦτο εἶναι συνυφασμένο μὲ τὴν ἴδια τὴν ἀποστολὴ του καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἐπαλήθευση τοῦ λόγου του, ἀλλὰ καὶ γιατί — καὶ αὐτὸ μόνο εἶναι πού θέλω καὶ πού δικαιούμαι νὰ τονίσω ἐδῶ — τέτοια ἦταν ἡ παράδοση στὸ ἔθνος μας μέχρι πρὶν ἀπὸ λίγο, μέχρις ὅτου οἱ Βαυαροὶ ἀνέλαβαν νὰ διοργανώσουν τὴν Ἑλληνικὴ πολιτεία.

Δὲν εἶναι πρόθεση τοῦ δοκίμιου τοῦτου νὰ βίξῃ πρόσωπα καὶ θεσμοὺς πού δικαιούνται νὰ ἔχουν τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἔθνους. Τὸ θέμα ὅμως, τί θὰ κάνουμε μὲ τίς παραδόσεις μας καὶ πῶς θὰ δημιουργήσουμε παιδεῖα μὲ ἰδεώδη πού θὰ πηγάζουν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς καὶ ἀπὸ τίς παραδόσεις τοῦ ἔθνους, εἶναι θέμα πού δὲν πρέπει νὰ ἀφήσῃ ἀδιάφορη οὔτε τὴν ἐκκλησία, οὔτε τὴ θεολογικὴ σκέψη τῆς χώρας. Μὲ τὴν ἀπόσχιση τῆς ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἢ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας ἐκτρέπει τὴν ἀποκοπὴ τῆς ἀπὸ τίς παραδόσεις τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὸ ἴδιο ἔκα-

νε καὶ ἡ θεολογία, πού ἀντὶ νὰ καλλιεργῆται καὶ νὰ ἀνθίξῃ στὶς μονές καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἀπλώνεται στὸ ἔθνος, ἔγινε ἱστορικὴ ἐπιστήμη καὶ κοσμικὴ ἀπασχόληση. Ἦταν λάθος τοῦ Καποδίστρια πού ἴδρυσεν τὸ Πανεπιστήμιο μέσα στὴν Ἀθήνα κατὰ τὰ πρότυπα τῶν πανεπιστημίων πού ἰδρύνονταν σὲ ἄλλες μεγάλες πολιτείες τῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν ἐποχὴ του, ἀντὶ νὰ ἐνισχύσῃ μιὰ ἢ δύο μονές, ὥστε αὐτὲς νὰ γίνοντε οἱ ἐκπαιδευτικὲς ἐστίες πού ζητοῦσε. Καὶ εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερο λάθος, πού οἱ δύο ἀνώτατες θεολογικὲς σχολὲς τοῦ ἔθνους ἔγιναν τμήματα τῶν δύο κρατικῶν πανεπιστημίων καὶ ἀντὶ νὰ μείνουν στὰ χέρια σοφῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν καὶ νὰ λειτουργοῦνε ὡς ἰδρύματα μοναστικά πέρασαν στὴ δικαιοδοσία λαϊκῶν καὶ ἐπιστημόνων καὶ μάλιστα μὲ ἔδρες ἀπὸ ὅπου διδάσκονται ζητήματα, ὅπως οἱ γερμανοὶ μυστικοὶ φιλόσοφοι ἢ οἱ προτεστάντικες θεολογικὲς θεωρίες, πού δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὴν ὀρθόδοξη θεολογία. Τί ἄλλο θὰ ἔπρεπε νὰ περιμένουμε ἀπὸ τοὺς θεολόγους μας, πού θέλουμε νὰ εἶναι οἱ φορεῖς μεγάλων πνευματικῶν παραδόσεων, παρὰ νὰ ἀποτελοῦνε οἱ ἴδιοι τὸ πλήρωμα τῶν μονῶν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινώντας νὰ διδάσκουν τὸ ἔθνος; Ἡ δραματικὴ περιπέτεια τοῦ Παπουλάκου — ὅπως τόσο ἀνάγλυφα ζωντανεύεται στὸ ἔργο τοῦ Κωστῆ Μπασπιᾶ — δὲν προῆλθε μόνο ἀπὸ τυχρὸν σφάλματα τοῦ Ἰδίου καὶ ἀπὸ προσωπικὲς ἀδυναμίες τῶν ἀντιπάλων του, ἀλλὰ, βαθύτερα, ἀπὸ τὴ μοιραία διαφορὰ ἀνάμεσα στὴ φλογερὴ λαϊκὴ θρησκευτικότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ στὴν ἐπιστημονίζουσα τυπολογία τῆς ἱεραρχίας καὶ τῶν θεολόγων. Ἡ ἴδια δραματικὴ ἀντίθεση ξαναφάνηκε καὶ ἀργότερα στὴν περίπτωση μιᾶς ἄλλης μεγάλης Ἑλληνικῆς θρησκευόμενης ψυχῆς, στὸ βίο καὶ στὴν πολιτεία τοῦ Ἀποστόλου Μακράκη, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτότερους θρησκευόμενους ἀνθρώπους τῆς νέας Ἑλλάδας. Οὔτε ὁ ἴδιος θὰ ἔκανε ὅσα τυχρὸν λάθη ἔκανε, οὔτε τὸ ὄνομά του θὰ περιέβαλε ὡς σήμερα ἀκόμη ὁ κλευασμὸς ἢ ἡ σιωπῆ, ἂν ὁ Μακράκης εἶχε βρεθῆ

μπροστά σὲ ὄρους διαφορετικούς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει, ἀν δηλαδή φορεῖς τῆς Ὁρθοδοξίας δὲν ἦταν διάφοροι τιτλοῦχοι, ἀλλὰ ἀληθινὰ φλεγόμενες ἀπὸ τὸν ἔρωτα τοῦ Ἐσταυρωμένου ψυχές, ὅπως ἦταν φλεγόμενες καὶ ἡ δική του ψυχὴ, ποὺ μὲ τὴ συνεργασία τους, τὴν ἠθικὴ τους προστασία καὶ τὴν κατανόησή τους θὰ μπορούσε καὶ σφάλματα νὰ ἀποφύγει καὶ ὑψηλότερα ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ ἔφθασε νὰ ἀνεβῆ. Στὰ σφάλματα τοῦ Μακράκη οἱ ἀντίπαλοί του ἀπάντησαν μὲ μεγαλύτερα σφάλματα καὶ στὸ τέλος ὁ ἀγώνας, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀγώνας ἰδεῶν, κατέβηκε στὸ πεζοδρόμιο. Πάντως ἀπὸ τὸ Μακράκη, ποὺ δὲν ἦταν οὔτε ἐπιστήμων θεολόγος, οὔτε καὶ ἱεράρχης, ποὺ δὲν ἦταν μάλιστα οὔτε ἀσκητῆς, ἀλλὰ κοσμικὸς θεολόγος, ἔμειναν μερικὰ κείμενα, ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα στὴ νεοελληνικὴ θεολογικὴ φιλοσοφία.

Τοῦ ἴδιου χαρακτήρος κάποιες ἐπιφυλάξεις θὰ μπορούσαν νὰ διατυπωθοῦν καὶ γιὰ ἄλλα κινήματα ποὺ ἀντὶ νὰ ἐπανδρώσουν, ἀκούγοντας συγχρόνως τὴ βοή τῶν νέων καιρῶν, τὶς ὀρθόδοξες μονές καὶ νὰ συνεχίσουν ἔτσι, μέσα ἀπὸ τὰ αἰτήματα τῆς ἐποχῆς μας, τὶς ὑψηλές παραδόσεις τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐκφράζονται χωρὶς σύνδεση μὲ ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τῆς θρησκείας μας, μὲ τὰ προβλήματα καὶ τοὺς ἐκφραστικούς τρόπους τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ πολεμικὴ κατὰ τοῦ ὕλισμου καὶ ἡ ἐπιστημονίζουσα ἐπιχειρηματολογία γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ λιγώτερο ποὺ χρειάζεται τὸ ἔθνος γιὰ νὰ ἀναδημιουργήσῃ τὴ θρησκευτικὴ του ζωὴ. Ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται εἶναι σειρὰ φλεγόμενες ἀπὸ τὸν ἔρωτα τοῦ Ἐσταυρωμένου ψυχές, ποὺ θὰ ἀφιερωθοῦνε στὴ λατρεία Του, θὰ ζήσουνε τὶς παραδόσεις τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ εἶτε μὲ τὸ παράδειγμα τῆς ἀσκήσῆς τους, εἶτε μὲ τὸ λόγο τους καὶ τὴν πνευματικὴ τους ἐργασία θὰ ἀποτελέσουνε τὸν κανὼνα τῆς ζωῆς μας. Λιγώτερη ἐπιστημονισμὸς καὶ περισσότερο ἐξομολογήσεις πείρας προσωπικῆς ἀπὸ τὴ συνομιλία μὲ τὸν Ἐσταυρωμένο. Λιγώτερες ἰσομικὲς ἐπιδιώξεις θεολόγων καὶ περισσότερο ἐμμονὴ στοὺς τρόπους θρη-

σκευτικῆς ζωῆς ποὺ μᾶς ἔχουν κληροδοτήσῃ οἱ πατέρες μας. Δὲν εἶναι θεολογικὲς σκέψεις ἢ θρησκευτικὸ κήρυγμα ἢ ἀποψη ποὺ ἀναπτύσσεται ἐδῶ: εἶναι ἀπλῶς διατύπωση αἰτήματος βγαλμένου μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ ἔθνους. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μέσα στὰ πλαίσια τῶν νέων καιρῶν εἶναι ἀνάγκη νὰ μετασχηματισθοῦν πολλὲς ἢ λίγες ἀπὸ τὶς μορφές ποὺ μέσῳ τους ἔχει ἐκδηλωθῆ ἕως τώρα ἡ Ὁρθοδοξία. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Οἰκουμενικῆς Χριστιανικῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἕως τὴ δημιουργία Χριστιανικῶν βασιλείων χωριστὰ στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴ Δύση καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἕως τὸν ἑλληνισμὸ τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὴ διαμόρφωση τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνους ἡ Ὁρθοδοξία πέρασε ἀπὸ πολλὲς ἀλλαγές. Ὅπως καὶ στὸ παρελθόν, ἔτσι καὶ τώρα ἴσως χρειάζονται νέες μορφές ἐκφρασης καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐπιβάλλωνται μικρὲς ἢ μεγάλες ἀλλαγές. Οἱ ἀλλαγές ὅμως αὐτὲς πρέπει νὰ ἔλθουν ἀπὸ μέσα, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν πυρῆνα τῆς Ὁρθοδοξίας, ὀργανικὰ καὶ ἀργὰ. Οἱ θεμελιακὲς ἀλλαγές ποὺ ἀντιμετωπίζουμε τώρα, ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἡ κοσμικότητα τῶν θεολόγων καὶ ἡ ἐπιστημονισμὸς στὴ θέση τῆς ἀσκήσεως ὠρμήθησαν ἀπ' ἔξω, ἀπὸ κριτήρια μηχανικὰ καὶ ἀπὸ παραδείγματα ξένα. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι παράξενο ὅτι ἡ ἀληθινὴ θρησκευτικὴ ἡγεσία φεύγει ὀλοένα καὶ περισσότερο ἀπὸ τὰ χέρια τῆς ἱεραρχίας καὶ τῶν ἀπὸ καθέδρας θεολόγων καὶ περνάει σὲ κύκλους ποὺ θὰ ἦταν εὐτυχεῖς ἀν μπορούσανε νὰ ἀκολουθήσουν, ἀντὶ νὰ ἡγοῦνται. Τυπικὰ ὁ κόσμος ποὺ τὴν ψυχὴ του ἀνύψωσε ὁ λόγος τοῦ Παπουλάκου θὰ μπορούσε νὰ εἰπωθῆ παρασυναγωγή, γιατί ἡ δράση του ἀναπτύχθηκε ἔξω ἀπὸ τὴν προστασία καὶ τὴ στοργὴ τῆς ἐπίσημης ἐκκλησίας καὶ τῆς θεολογίας. Τὸ θέμα ὅμως δὲν εἶναι ἡ ὀνομασία, ἀλλὰ ἡ οὐσία τῆς ζωῆς τοῦ Παπουλάκου, ποὺ, ὅπως προβάλλεται στὸ βιβλίῳ τοῦ Κωστῆ Μπασιᾶ, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ μεγαλύτερο ἐπαναστατικὸ κίνημα στὴ Νέα Ἑλλάδα ἔπειτα ἀπὸ τὸ '21. Τὸν τίτλο τῆς δευτέρας Ἑλληνικῆς ἐπανάστασης

τὸν διεκδικοῦνε βέβαια γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους οἱ πρόδρομοι, οἱ δημιουργοὶ καὶ οἱ ἐπίγονοι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ὄμιλου, στὸν Παπουλάκο ὅμως τοῦ Κωστή Μπασιτιά καὶ ὄχι στοὺς σοφιστὲς τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης ἀνήκει ὁ τίτλος αὐτός, γιὰτὶ ὁ Παπουλάκος, ὡς σύμβολο τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ζήτησε νὰ καταξιώσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ '21. "Ἄν ὁ ἐκπαιδευτικὸς ὄμιλος εἶχε ρίζες καὶ δὲν ἦταν ἀνεμολογία, θὰ ἀρχίζε ὄχι ἀπὸ τὸν Ψυχάρη καὶ τὸ ἄνομο Ταξίδι του, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν κόσμον ποὺ συμβολίζει ἡ προσωπικότητα τοῦ Παπουλάκου. Γιατὶ ἐδῶ, τὴν ὥρα ποὺ ἀρχισε ἡ ἐπιδρομὴ τῆς σοφιστείας στὴ νέα Ἑλλάδα, ἐτέθησαν καθαρὰ καὶ συνθεμένα στὴν ἀνώτατη μορφὴ τους τὰ δυναμάρια ποὺ ἐκκληροδότησε τὸ '21, οἱ μεγάλες θρησκευτικὲς δυνάμεις ἀπὸ ὅπου βαθματῶς εἶχε ἀναπτυχθῆ ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς τῆς Τουρκοκρατίας. "Ὅχι ὁ Παπουλάκος ὡς ἄτομον, ἀλλὰ ὁ Παπουλάκος ὡς σύμβολο τῶν κοιτασμάτων τῆς λαϊκῆς ψυχῆς ἦταν ποὺ ἀντιμετώπισε τὸ πνεῦμα τῆς σοφιστείας. Καὶ στὸ σύμβολο αὐτὸ ἀναγνώριζε κανεὶς τὶς ἰθύνουσες γραμμὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνότητος στὶς μεγάλες τῆς ὥρες τοῦ παρελθόντος: τὴ μνήμη τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ μοναστικὸ βίον, τὴ δημοτικὴ γλῶσσα, τὴν κοινότητα, τὸν πατριωτισμὸν, τὴ λεβεντιά. Στὸ σύμβολο αὐτὸ ὁ "Ελληνας ἀντιμετώπισε γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ τοὺς βαρβάρους — καὶ τούτῃ τῇ φορὰ βάρβαροι ἦταν θύραθεν ιδέες ποὺ μῆτχαν στὸ νεοελληνισμὸ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐλπίδα ἢ δυνατότητα ὅτι θὰ γίνοντε ὀργανικὰ στοιχεῖα. "Ἄν σήμερα ἡ ἐκκλησία εἶναι στὰ περιθώρια τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους, ἂν οἱ νέες γενεὲς μαθαίνουντα διαβάζοντας νεοελληνικὴ λογοτεχνία ἀντὶ νὰ ἀνθίζουν καὶ νὰ καρπίζουντε μελετώντας ἢ δημιουργώντας ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία, ἁγιογραφία καὶ ὕμνολογία, ἂν τὸ φῶς ποὺ παίρνει ὁ νέος ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνία δὲν εἶναι τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀλλὰ τὸ θαμπὸ κλεφτοφάρο τῆς λογοτεχνίας τῶν γαλλικῶν προδρομίων καὶ τῆς κοινωνιολογίας ἢ φιλοσοφίας τῶν γερμανικῶν φοιτητικῶν

φροντιστηρίων, ἓνα μεγάλο μέρος τῆς εὐσύνης ἀνηκε στὴ θεολογία καὶ στὴν ἐκκλησία. Σκορποχωριτες καὶ ερημοσιτες ζέρουμε ὅλοι σημερα πῶς ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ οἱ λογοτεχνες καὶ οἱ κοινωνιολόγοι τῆς γενεᾶς τοῦ '30. "Ὅταν ὅμως αὐτοὶ ἔγραφαν τὰ ρομάντζα τους καὶ τοὺς ἀνεμικούς τους στίχους σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες τοῦ τελευταίου περιοικοῦ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ, ὅταν ὁ ἓνας φλυαροῦσε γιὰ τὶς ἐσωτερικὲς του περιπέτειες, ὁ ἄλλος γιὰ τὶς ἐρωτικὲς του ἀτυχίες, ὁ τρίτος γιὰ μερικοὺς ἀσυνάρτητους νέους, ὁ τέταρτος γιὰ τοὺς κοχλιούς στὴν Αἰολίδα, καὶ ὁ διανοούμενος αἰσθητικὸς ἔγραφε μελέτες γιὰ κάθε ἓναν ἀπ' αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔπαιρνε στὰ σοβαρά, ποῦ ἦταν καὶ τί ἔκανε καὶ ἡ θεολογία καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ ἔθνους - θεματοφύλακες καὶ οἱ δύο ἀρχαίων καὶ ὑψηλῶν πνευματικῶν παραδόσεων; "Ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια βέβαια ἡ ἐκκλησία ὑπῆρχε καὶ ἡ θεολογία ἐργαζότανε, ἔμεναν ὅμως καὶ οἱ δύο στὰ περιθώρια τοῦ ἔθνους, γιὰτὶ τὸ φῶς τῆς ὀρθόδοξης ἐποπτείας καὶ ἡ δύναμη ζωῆς τῶν μοναστικῶν ἰδρυμάτων ἐθεωρήθησαν τὸ πρῶτον ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ ἡ δευτέρα ἀπὸ τοὺς θεολόγους ὡς θεσμοὶ ποὺ εἶχανε ἀξία μόνο γιὰ τὸ παρελθόν. Ὁ Κωστής Μπασιτιάς παρουσιάζει τὸν Παπουλάκο νὰ ἀρχίζῃ στὴν Κόρινθο κήρυγμα μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια:

«Οἱ δεσποτῶδες στὴν Ἀθήνα, εἶπε, μὲ κατηγοροῦνε καὶ μὲ καταφρονῶνε ἐπειδὴ, λέει, εἶμαι ἀγρόματος. Αὐτοὶ ὅμως ποὺ εἶναι σπουδαγμένοι στὰ θεολογικὰ καὶ γραμματισμένοι ποιμενάρχες τί κάνουντε γιὰ νὰ φυλάξουντε τὴν Ἀμπελο τοῦ Κυρίου; Ἐσεῖς ποὺ εἰστε τὸ τίμιον καὶ ἀγαθὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτήρα μας ποὺ τοὺς εἶδατε καὶ ποὺ τοὺς ἀνταμώσατε; Θυμᾶστε ν' ἀκούσατε ἀπὸ τὰ χεῖλια τοὺς τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ; Σὲ τί λοιπὸν εἶναι χρησιμὴ ἡ σπουδὴ, ἂν δὲν μπορεῖ νὰ θρέψει τὸ πεινασμένον πνεῦμα σας καὶ τὴν ψυχὴ σας; Τί ἀξίζει ἴσως σπουδὴ, ἂν δὲν μπορεῖ νὰ σταλάξει στὰ ξαναμένα χεῖλη σας μιὰ στάλα θεϊκῆς δροσιάς, ἂν δὲν μπορεῖ νὰ γίνεῖ λόγος παρηγορίας σὺς συμφορὰς σας καὶ δὲν ἔχει τὴ δύναμιν νὰ σᾶς ψυχῶ-

σει, ὥστε νὰ μπορεῖτε νὰ στέκεστε ὀρθοὶ καὶ ἀλόγιστοι σιὸς πειρασμοὺς τοῦ ἑωσφόρου, καθὼς στέκεται τὸ κυπαρίσσι διὰ τὸ ταλανίζουσι οἱ ἄγριοι ἀγέριδες; Τέτοια σπουδὴ, εἶναι σὰν τὸ ἄκαρπο δένδρον, ποὺ πρέπει νὰ κόβεται καὶ νὰ γίνεταί κοῦτσουρο γιὰ τὴ φωτιά. Τέτοια ἄκαρπη καὶ ἀνώφελη σπουδὴ εἶναι πράγμα τοῦ σατανᾶ, εἶναι ἡ κακὴ κοπρὶὰ ποὺ κοπρῖζει γιὰ νὰ φωνηώσουσι τ' ἀγκάθια καὶ οἱ τριβόλοι τῆς περηφάνειας».

Τὰ λόγια τοῦ Παπουλάκου θὰ μποροῦσαν νὰ τὰ εἰποῦνε καὶ σήμερα οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδας. Ὅχι πὼς λείψανε οἱ καλοὶ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ προσπάθεια νὰ γίνουσι εὐρύτερα γνωστὰ τὰ ἠθικὰ διδάγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐκεῖνο ποὺ ἔλειψε εἶναι οἱ μεγάλες ἐστίες πνευματικότητας ποὺ εἶχε ἄλλοτε τὸ ἔθνος καὶ ποὺ τώρα δὲν ἔχει γιὰτὶ ἡ κοσμικότητα ξεχειλίσει στὴ θεολογία καὶ στὴν Ἐκκλησία.

Ὅταν μιλάω γιὰ ἐστία πνευματικότητας ἐννοῶ βέβαια τὴν ἴδια σιωπηλὴ δύναμη ποὺ κυριαρχεῖ ὡς πνεῦμα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος τοῦ ἔργου τοῦ Κωστῆ Μπαστιᾶ ὁ «Παπουλάκος» — τὸ Ἅγιον Ὅρος. Ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ἔπρεπε νὰ ξεκινούσαν καὶ ἀπὸ τίς παραδόσεις τοῦ βουνοῦ αὐτοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ζοῦσαν καὶ νὰ τρέφονταν οἱ θεολόγοι μας καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ μας ἄνδρες. Ὅσο γνωρίζω, κανεὶς ἀπὸ τοὺς θεολόγους τῆς Ἑλλάδας δὲν ἀρδεύεται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος. Ἡ πνευματικὴ τους ἱστορία ἄρχισε καὶ πολλὰς φορὲς τελείωσε σὲ κάποιαν ἀπὸ τίς θεολογικὰς σχολὰς τῶν διαμαρτυρομένων πανεπιστημίων τῆς Εὐρώπης. Ἔτσι ὁ λόγος τους ἀντὶ νὰ εἶναι θρεμμένοι μέσα ἀπὸ τίς παραδόσεις τῆς ὀρθόδοξης μοναστικῆς ζωῆς εἶναι ἀπήχημα ξένων βιβλίων καὶ ἐπιστημονικῶν διδασκαλιῶν. Πρὶν ἀπὸ μερικὸς μῆνες ἔνας ἐκλεκτὸς ἱεράρχης στὴν Ἑλλάδα ὠνομάσθηκε ἐπίτιμος διδάκτωρ μιᾶς μεγάλης διαμαρτυρούμενης θεολογικῆς σχολῆς καὶ στὴν ἐορτὴ ποὺ ἔγινε εἶπε: «Ταύτην τὴν στιγμήν, ἀγαπητὴν εἰς ἐμὲ καὶ ἱερὰν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ζωῆς μου, ἡ σκέψις μου μεταφέρεται μετ' εὐτυχῶν ἀναμνήσεων εἰς τὰς

εὐλογημένας ἡμέρας τῆς ὠραίας ζωῆς μου ἐν τῇ Σχολῇ, ὅπου τὸ πᾶν ἦτο δι' ἐμὲ ἐπὶ δύο καὶ ἡμισυ ἔτη πηγὴ ἐμπνεύσεων καὶ μεγάλης πνευματικῆς βοηθείας. Ἐνθυμοῦμαι πάντοτε τὰς ὠραίας αὐτὰς ἡμέρας, πολὺ δὲ περισσότερο τὴν μεγάλην ἀγάπην πρὸς ἐμὲ τῶν καθηγητῶν μου καὶ τῶν συμφοιτητῶν μου καὶ παντὸς προσώπου συνδεομένου μετὰ τῆς σχολῆς. Πάντες οὗτοι καὶ ἡ σχολὴ αὐτὴ κατέστησαν καὶ εἶναι λίαν ἀγαπητοὶ εἰς ἐμὲ, κατέχουσι δὲ ἐπὶ εἴκοσι ἤδη ἔτη ἐκλεκτὴν θέσιν εἰς τὴν καρδίαν μου». Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ὅπως θὰ τὰ περίμενε κανεὶς ἀπὸ ἕναν ἐκλεκτὸ ἱεράρχην ποὺ τιμᾶται μὲ τὸν ἀνώτατο τίτλον μιᾶς σχολῆς ὅπου εἶχε ἄλλοτε φοιτήσει εἶναι λόγια μετρημένα, εὐγενικὰ καὶ γνήσια σὲ κάθε τους λέξη πόσο μακριὰ ὅμως βρίσκονται ἀπὸ ἄλλες ἐποχὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας! Ὅταν οἱ ἱεράρχης τοῦ δέκατου τέταρτου αἰῶνα στὴ Θεσσαλονικὴ μιλοῦσαν γιὰ τὰ χρόνια τῶν σπουδῶν τους καὶ τῆς ψυχικῆς τους προετοιμασίας, ἐννοοῦσαν τὸν Ἄθω «τὸν χρυσοῦν ὄντως καὶ φίλτατον καὶ πρόξενον ἐμοὶ τῶν καλλίστων», «τὴν τῶν μοναχῶν ἐξαιρετον χῶραν», «τὸ τῆς ἀρετῆς παντοδαπὸν ἐργαστήριον», «τὸ κατάλληλον ὑπὲρ πάντα ψυχῆς τε καὶ σώματος ἐνδιαίτημα τοῖς σπουδαίοις γε τῶν ἀνδρῶν», «τὸ τῶν φιλοσόφων ἐνδιαίτημα», «τὸν ἱερὸν τῶν ἁγίων ἐκεῖνον χῶρον» — γιὰ νὰ ἀναφέρω λιγοστὲς μόνον φράσεις ἀπὸ τὰ ἐγκώμια ποὺ ἔπλεκαν γιὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος ὅσοι φτασμένοι πιά γυρίζανε νοσταλγικὰ τὴ μνήμη τους στὰ χρόνια τῆς μαθητείας τους. Τὸ ὅτι σήμερα ἔχουμε ἀλλάξει οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς εἶναι διαπίστωση ποὺ δὲν παίρνει συζήτηση. Ἀλλὰ τὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν ἀφοῦ ἀλλάξανε, ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ μιλάμε γιὰ παραδόσεις καὶ ἂν, ἀκόμη περισσότερο, δὲν ἔχουμε ἀποκρέωση νὰ ἰδοῦμε τι μπορεῖ νὰ γίνῃ ὥστε νὰ μὴν ἀποχαλάσῃ ὅ,τι τυχὸν ἔγινε ἀπὸ τὰ παλαιὰ. Ἡ θέσῃ ποὺ ἀναπτύχθηκε ἐδῶ, ὡς σκόλιο στὸ πολύτιμο βιβλίον τοῦ Κωστῆ Μπαστιᾶ, δὲν παρουσιάζεται ὡς θεολογικὸ κήρυγμα, ἀλλ' ὡς προσπάθεια νὰ κατα-

Ο Π. ΓΕΡΒΑΣΙΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΟΝ ΣΧΙΣΜΑ

ΑΘΕ Χριστιανός πρέπει να αισθάνεται πολλή θλίψη για το ημερολογιακό σχίσμα στους κόλπους της αγίας 'Εκκλησίας μας και μαζί με τις άλλες φροντίδες του

για το κοινό καλό θα πρέπει να συμβάλλει, κατά δύναμη, για την άρση του θλιβερού αυτού φαινομένου, έστω και με μόνη την προσευχή.

Έάν ο Κύριος ημών 'Ιησοῦς Χριστός στην πιο κρίσιμη ώρα της επίγειας ζωής Του παρεκάλεσε τὸν οὐράνιο Πατέρα Του για την έν αγάπη και αληθεία ένότητα τῶν τέκνων Του, — «ἵνα ᾧσιν έν» — αντιλαμβάνεται κανείς πόσο μεγάλη άμαρτία είναι η διάσπαση της ένότητας και το σχίσμα.

Τίποτε τὸ άποπο δέν υπάρχει στο άλμα τῶν 13 ημερῶν παρά μόνον ὁ άστοχος τρόπος. Στην οὐσία τίποτε δέν μετεβλήθη στην 'Ορθοδοξία. Γι' αυτό «μειζον κριμα λήφονται» οί ηγγέτες τοῦ σχίσματος, πὸν από ελατήρια προσωπικῶν φιλοδοξιῶν παρέσυσσαν τόσα πλήθη άπλοικῶν αδελφῶν σέ παρασυναγωγές.

Ἦδη παριστάμεθα μάρτυρες άφωνοί της έριδος μεταξύ τῶν σχισματικῶν επισκόπων τους για πρωτοκαθεδρίες, από ταπεινά πάθη και από την σύντροφον άγνοια πὸν έχουν για τὸ πολίτευμα της 'Εκκλησίας. Μία τελευταία εἶδηση πὸν μετέδωσε ὁ Τύπος είναι οί άθροές αλληλοκαθαιρέσεις μεταξύ τῶν παλαισημερολογητῶν της μᾶς μόνο άποχρώσεως. Γιατί αλληλοκαθαιρέσεις μεταξύ διαφόρου χρώματος ὁμάδων έχουν γίνει πρὸ χρόνων.

Ἡ εἶδηση αναφέρει για δέκα νέες χειροτονίες σέ επισκόπους, πράγμα πὸν προκάλεσε την μῆνιν της ὁμάδος τοῦ άρχιεπισκόπου των και άκολούθησαν οί αλληλο-

καθαιρέσεις. Κατά μετρωτάτους λοιπὸν ὑπολογισμούς ὁ αριθμὸς τῶν ψευδεπισκόπων άνέρχεται τώρα σέ σαράντα! Πλήν τῶν τριῶν άρχιεπισκόπων 'Αθηνῶν και πάσης της 'Ελλάδος!

Τυφλωμένοι οί δυστυχείς από φανατισμὸ και παχυλή άμάθεια, άνθρωποι τοῦ δημοτικῶ σκολείου, άσκούντες προηγουμένως «βάνανυσα» έπαγγέλματα, άσχημονοῦν εις βάρος της άπλοϊκής εὐσεβείας γινόμενοι άθεόφοβα έπισκοποι και άρχιεπισκοποι. Σαράντα τὸν αριθμὸ σέ ένα λαὸ πὸν ακολουθεῖ τὸ παλαιὸ σ' ὄλη την 'Ελλάδα πὸν δέν υπερβαίνει τις 50.000. Και η έλλαδική 'Εκκλησία, για να καλύψει ποιμαντικά τὰ 9.000.000 πιστῶν έχει μονάχα 75 'Επισκόπους. Ἔτσι άποδεικνύεται ὅτι δέν άρκοῦνται μόνο στὸν «πορισμὸ από την εὐσέβεια», αλλά η εὐσέβεια γίνεται και πηγή έγκοσμίου μεγαλείου, για να διακωμωδεῖται έτσι η άρχιερωσύνη.

Τὰ δέ περι άκριβείας στην πίστη και περι έκτροπής της 'Ορθοδοξίας, αν δέν είναι προπέτασμα καπνοῦ, άποτελεῖ παχυλή άγνωσία ανθρώπων άθεοφόδων, πὸν σχίζουν την 'Εκκλησία «ταπεινοῦ κέρδους χάριν». Πότε έλειψαν οί άφελείς και μαζί αλαζόνες από την 'Εκκλησία; Ἦδη στη Ρωσία από αἰῶνες υπάρχουν επάνω από τριάντα ὀρθοδοξογενεῖς αιρέσεις, σχίσματα και παρασυναγωγές, πὸν ισχυρίζονται κάθε μία ὅτι αὐτή είναι η αληθινή 'Εκκλησία! Ἄλλά εὐτυχῶς ὅτι εξασθενοῦν. Ἔχουμε ξαναγράψει, στηριζόμενοι σέ θετικές πληροφορίες, ὅτι οί εμφανισθέντες ὡς παλαισημερολογητες τρεῖς 'Επισκοποι τὸ 1935 δέν εἶχαν άγνά ελατήρια, αλλά αντίδικια με τὸν τότε άρχιεπισκόπο Χρυσόστομο. Παραθέτω μία έπιστολή τοῦ μακαριστοῦ Γερβασίου Παρασκευοπούλου, με την ὁποία θεβαοῦνται τοῦ λόγου τὸ άσφαλές. Ὁ Γερβάσιος άφησε μνήμη ὁσίων κληρικῶ «διὰ πολλῶν τεκμηριῶν» και σπουδαῖο

θεολόγου.

“Όσοι παλαιοημερολογίτες, πού ἀνήκουν στὶς διάφορες φατρίες, διατηροῦν λίγο φῶς διακρίσεως, ἄς προβληματισθοῦν καὶ μὴ παύζον με τὴν αἰώνια σωτηρία τους. Τὸ σχίσμα ἀφοῦ θὰ κάμει τὸν κύκλο του, ὅπως οἱ λοιμώδεις νόσοι, θὰ ἐξαφανισθεῖ, ὅπως συνέβη μὲ ὅλες τὶς μορφές τῶν σχισμάτων. Γιατί, «πᾶσα φυτεία ἢν οὐκ ἐφύτυσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκριζωθήσεται» (Ματθ. ιε', 13).

θ.μ.δ.

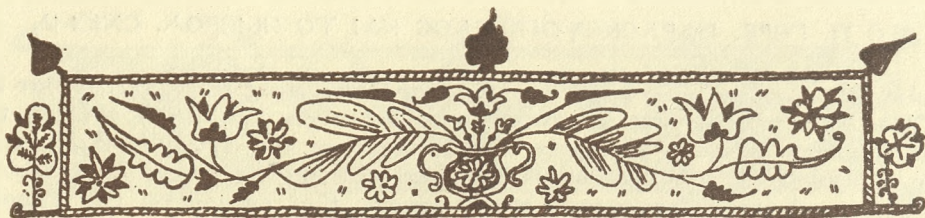
Πάτροι τῆ 6/7/57

Περὶσποῦδάστε ἐν Χριστῶ ἀδελφὲ καὶ τιμιώτατέ μοι Πάτερ Θεόκλητε.

Ἐπίτρεψόν μοι ν' ἀπασχολήσω τὴν λογιωτάτην ἀγάπην σου ἐπὶ τοῦ βαθυνοστάτου ἄρθρου σου «Ἡμερολογιακῶν παραλειπόμενα». Πρὶν ἢ ὁμως εἰσέλθω εἰς τὰ καθέκαστα, ὀφείλω νὰ προσεπιδηλώσω τῇ ἀγάπῃ σου ὅτι εἶμαι ἴσως ὁ μόνος κατώτερος Κληρικὸς — ὡς θέλουν νὰ μᾶς ὀνομάξουν οἱ ἅγιοι ἀρχιερεῖς — ὅστις, ὅτε μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Νέου Ἡμερολογίου, τὸ μὲν ἐν δημοσίῳ θείῳ Κηρύγματι ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ ἁγ. Δημητρίου Πατρῶν διεκήρυξα ὅτι, ὑποτάσσομαι μὲν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ σχίσωμεν τὸν ἄρραφον χιτῶνα τοῦ Κυρίου μας, θεωρῶ ὁμως τὴν πράξιν τῆς Ἱεραρχίας μας ὡς βεβιασμένην. Τὸ δέ, ὅτε μετὰ τινα χρόνον ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου Ἡμερολογίου ἠδυνήθη νὰ ἴδω προσωπικῶς τὸν τότε Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν κυρὸν Χρυσόστομον δὲν ἐδίστασα νὰ εἶπω πρὸς αὐτὸν σεμνῶς καὶ ταπεινῶς ὅτι ἐβιάσθη ἢ Ἐκκλησία κτλ. Ἡ ἀπάντησις του ἐξυπακούεται. Κατ' ἀκολουθίαν θεωρῶ τὴν πράξιν τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ὡς μὴ στοιχοῦσαν πρὸς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν τοσοῦτω μᾶλλον ὅσον αὕτη δὲν ἦτο πανορθόδοξος ἀπόφασις. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐπιπίπτει ἡ πίστις μου πρὸς τὴν τῆς ἡμετέρας ἀγάπης ὡς πρὸς τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα. Δίισταμαι ὁμως

ἀπολύτως πρὸς ὅσα συνετέλεσαν εἰς τὸ διανοιγὲν ῥήγμα ἢ σχίσμα, τὰς βαρύτερας τῶν εὐθυνῶν ἐπιρρίπτων εἰς τοὺς λεγομένους παλαιοημερολογίτας. Καὶ ἐπιρρίπτω τὰς βαρύτερας τῶν εὐθυνῶν διότι οἱ ἠγνηθέντες τῆς κινήσεως ταύτης οὐχὶ ἐκ λόγων σεβασμοῦ πρὸς τὴν Ἱερὰν παράδοσιν ὠρμήθησαν, ἀλλὰ ἐξ ἐλατηρίων ταπεινῶν. Γνωρίζω τοὺς λόγους καλῶς δι' οὓς ἐγένετο παλαιοημερολογίτης — ἐπιτραπήτω ἡ φράσις — ὁ τότε ἐπίσκοπος Βόλου Γερμανὸς ὡς καὶ ὁ Ζακύνθου Χρυσόστομος καθὼς καὶ ὁ Φλωρίνης. Ἐὰν δὲ εἰς τούτους προσθέσω καὶ πλειάδα τῶν κατόπιν χειροτονηθέντων ὑπ' αὐτῶν, πιστεύω ὅτι οὐχὶ λόγοι πίστεως ἤγαγον αὐτοὺς κ.τ.λ. ἄλλως τε καὶ ἡ μετὰ ταῦτα μεταπήδησις ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν νεοημερολογισμὸν ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀναγνωρίσεως εἰς αὐτοὺς τοῦ Ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος μὲ ἄγει εἰς τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα ὅτι πάντες οὗτοι ὡς ὑπαίτιοι βαρυτάτου σχίσματος εἶναι ὑπόδικοι ἐνώπιον τῶν Ἱερῶν Κανόνων. Ἐπίσης, τιμιώτατέ μοι Πάτερ, ἀδυνατῶ ν' ἀναγνωρίσω ὡς γνήσια τέκνα τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Πίστεως κληρικούς ἢ καὶ λαϊκοὺς οἱ ὁποῖοι τὰ μυστήρια τῆς «μῆπω» καταδικασθείσης Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ ἀδελφῆς περισπουδάστου θεωρουμένης, οἱ ἐμμένοντες εἰς τὸ παλαιὸν εὐρολόγιον οὐ μόνον ἄκυρα θεωροῦσι ἀλλὰ δυστυχῶς προβαίνουν καὶ εἰς πράξεις αἱ ὁποῖαι εἰάν κριθοῦν Κανονικῶς εἶναι πράξεις ἀφέσεως π.χ. ὡς τὸ τοῦ ἀναβαπτισμοῦ κτλ. Ἐπίσης ἀδυνατῶ διὰ τὸν αὐτοὺς λόγους νὰ δεχθῶ ὅτι ὑπείκοντες οὗτοι εἰς θέμα «σχετιζόμενον μὲ τὴν θρησκευτικὴν των συνειδήσιν» ἐμμένοντες εἰς ὅ,τι ἐφαρμόζουν ἐν τῇ πράξει.

Καὶ συνοψίζων τὰ ἀνωτέρω, τιμιώτατέ μοι πάτερ, ζητῶ ἀπὸ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην τὸν αὐτὸν ἔλεγχον καὶ πρὸς τοὺς αὐτοτιλοφορουμένους «γνησίους ὀρθοδόξους» διότι ἐλπίζω ὅτι τότε μόνον εἶναι δυνατόν τὰ διη-

ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΟ ΠΕΛΑΓΟΣ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ *

Ο πλήθος τῶν θαυμάτων τοῦ θεοφόρου Πατέρα μας εἶναι ἕνα... θαῦμα. Εἶναι τόσα πολλά τὰ «σημεῖα», τόσες οἱ ἰάσεις ἀνιάτων ἀρρωστημάτων καὶ ἀνορθώσεις παραλύτων καὶ ἀνακλήσεις ἀπὸ τὴν πορεία πρὸς τὸ θάνατο, τόσες οἱ ἐμφανίσεις «στὸν ζύπνιο καὶ στὸν ὕπνο», τόσα τὰ ἐκβληθέντα δαιμόνια ἀπὸ τὶς ψυχὰς τῶν πλασμάτων τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸ τῆς ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ κοιμήσεώς του, ἀλλὰ κυριώτατα μετὰ τὴν κοίμησή του, ὥστε νὰ δημιουργοῦνται εὐσεβῆ ἐρωτήματα.

Τί νὰ πρωτοθυμηθεῖ κανεὶς! Τὴ διάσωση τοῦ ἀπὸ τὸν κίνδυνο τοῦ ναυαγίου, τὸ λόγο του στὴν ἀπλοϊκὴν: «ἄφησε τόπο γιὰ ἕνα τάφο», τὸ μαρμάρωμα τοῦ φιδιοῦ, τὴν εὐλογημένη ἄγρα τῶν ψαριῶν, τὴν ἀνεύρεση νεροῦ, ἐκεῖ ποὺ κανεὶς δὲν ἤλπιζε. τὸ ἀνοιγμα τῶν καταρακτικῶν τοῦ οὐρανοῦ στὴ διψασμένη ἐπὶ δύομιση χρόνια Αἴγινα, τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ παιδιοῦ τῆς Αἴγινας ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ πύθωνος, τὰ θαύματα ποὺ περιγράφει, ἐν ζωῇ, ὁ ἀσκητικώτατος κρητικὸς μοναχὸς Ἀβιμέλεχ στὸ βιβλίον του;

Κι' ὕστερα τὰ μετὰ θάνατον, κάνοντας ἀρχὴ ἀπὸ τὴν ἀνόρθωση τοῦ συνασθενοῦς του παραλύτου ἐπάνω στὸν ὁποῖο πέταξαν τὴ φανέλλα τοῦ Ἀγίου! Ἡ ἀφθαρσία τοῦ σκηνώματός του ἐπὶ εἴκοσι ὀλόκληρα χρόνια, ἢ μυρόβλυση

σὲ μορφή ἰδρύτος, ἢ ὑπερφυσικὴ εὐωδία ποὺ ποτὲ δὲν ἐλαττώθηκε! Κι' ἐπειτὰ τὰ ἀναρίθμητα θαύματα, τὰ ὁποῖα «ἐξαριθμήσομαι καὶ ὑπὲρ ψάμμιον πληθυνθήσονται», ποὺ περιλαμβάνονται σὲ τρία - τέσσερα βιβλία (Δ. Παναγοπούλου, Μ. Κουφάκη μοναχοῦ Γερασίου Μικραγιαννανίτου) καὶ ποὺ ἐξακολουθοῦν κάθε ἡμέρα νὰ γίνωνται! Καὶ ὅσα μένουν ἄγραφα καὶ ἄγνωστα, ποὺ εἶναι τὰ περισσότερα, ὅπως εἶναι σὲ θέση ὁ γράφων νὰ τὸ βεβαιώσει! Καὶ ὅλα αὐτὰ μὲ ἐπώνυμες μαρτυρίες.

Λοιπὸν φυσικώτατα ἀνακύπτει τὸ ἐρώτημα: Τί συμβαίνει μὲ τὴν περίπτωση τοῦ Ἀγίου τῆς Αἰγίνης, ἀφοῦ τὰ τελεσθέντα θαύματά του εἶναι τόσο ἀπτά, ὥστε νὰ μὴ χωράει ἀμφισβήτηση ἢ ἄλλη ἐρμηνεία, παρὰ μόνο ἀναγνώριση καὶ κατάφαση καὶ δοξολογία στὸν «θαυμαστὸν ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ»;

Ἦδη γράψαμε μερικὲς σκέψεις ἐπάνω στὸ ἐκπληκτικὸ αὐτὸ φαινόμενο, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀποψη βέβαια τοῦ ποσοῦ δὲν δημιουργεῖ καμὰ ἀμφιβολία, ὡς πρὸς τὴ φύση τοῦ θαύματος. Ἀσκολοῦμενοι ὁμως μὲ τὰ θαύματα τοῦ θεοφόρου Νεκταρίου, πρέπει νὰ σημειώσωμε μὲ βραχύτητα τὴ θέση τοῦ θαύματος μέσα στὴν Ἐκκλησία.

Κατ' ἀρχὴν θαῦμα εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ὑπερφυσικῆς ἐνεργείας. Ἐνα ἀποτέλεσμα ὁρατὸ ποὺ δὲν ἔχει ὁρατὴ αἰτία. Ἐὰν τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι φυσικὸ, ἐπόμενο εἶναι καὶ ἡ αἰτία νὰ εἶναι φυσική. Ἐὰν ἡ αἰτία δὲν βρίσκεται στὸ κῶρο τῆς φύσεως, τότε πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὴν περιοχὴ τῶν «ὑπὲρ τὴν φύσιν». Ὅποτε, ἀν ἡ αἰτία φυσικοῦ ἀποτελέσματος βρίσκεται στὸ κῶρο τῶν «ὑπὲρ φύσιν», τότε ἔχουμε διάσπαση σχέσεως αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος. ἔχουμε θέαμα θαυμαστό, ποὺ προκαλεῖ τὸ θαυ-

* Ἀπὸ τὸ βιβλίον ποὺ κυκλοφορεῖ «Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΑΙΓΙΝΗΣ» τοῦ μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσίου, ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ὁρθόδοξος Κυψέλη», Θεσσαλονίκη, Καμβουνίων 1, τηλ. 266.755.

μασμό, ἀφοῦ δὲν ἐξηγεῖται μὲ καμία γνωστὴ αἰτία, ἔχουμε τὸ θαῦμα.

Στὸ Θεὸ βέβαια «δὲν ἀδυνατεῖ πᾶν ρῆμα» δηλαδὴ στὸ Θεὸ ὅλα εἶναι δυνατά, πὺ ἀνατρέπον ἢ ἀναστέλλον τὴ φυσικὴ τάξη, ἀφοῦ δημιουργεῖ τὰ σύμπαντα ἐκ τοῦ μηδενός. Ἔχει μάλιστα λεχθεῖ ὅτι τὸ θαῦμα στὴ γῆ εἶναι φύση στὸν οὐρανό. Θαύματα βέβαια μὲ τὶς ἄκτιστες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ ἀπ' εὐθείας καὶ διὰ μέσου ἀνθρώπων ὑπάρχουν ἄφθονα καὶ θαυμαστά στὴν Π. Διαθήκη. Ἄλλα καὶ ἡ Καινὴ μὲ θαύματα ἀρχίζει καὶ συνεχίζεται μὲ θαύματα. Θαύματα εἶναι ὅλα μέσα στὴν Ἐκκλησία. Θαύματα ὅμως μὴ ὁρατά. Δὲν παρέχουν τὴ δυνατότητα νὰ ὁραθοῦν γιὰ νὰ τὰ θαυμάσουμε γι' αὐτὸ καὶ δὲν λέγονται θαύματα, ἀλλὰ μυστήρια.

Ὁ κῶρος τῆς πίστεως εἶναι πεπληρωμένος ἀπὸ μυστήρια, καὶ ὁ Χριστιανὸς ζεῖ συνεχῶς σὲ ἀτμόσφαιρα μυστηρίου. Ἡ μυστικὴ σχέση του μὲ τὸ Θεὸ διὰ τῆς προσευχῆς, μὲ τὴν ὁποία συνομιλεῖ μὲ τὸν Πλάστη του καὶ ἐπηρεάζει τὶς βουλές του, εἶναι ἓνα μυστήριο. Μυστήρια ἀτελείωτα ἐνεργοῦνται συνεχῶς στὴ σφαῖρα τοῦ ὁρατοῦ καὶ ὁρατοῦ κόσμου. Ὅπου ὁ Θεός, ἐκεῖ καὶ μυστήρια καὶ θαύματα. Κι' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι «πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν» μὲ τὶς ἀδιάλειπτες ἄκτιστες ἐνέργειές του, τελεῖ συνεχῶς μυστήρια καὶ θαύματα καὶ ἔξω καὶ μέσα στὶς ψυχές.

Ὅπως στὴν Π. Διαθήκη ἔδωσε σὲ προφῆτες τὴ Χάρη τῆς θαυματουργίας, ἔτσι καὶ στὴν Καινὴ πὺ περιλαμβάνει ὁλόκληρη τὴν Ἐκκλησία ἔδωσε τὴ Χάρη αὐτῆ, ἀλλὰ πλουσιώτερη καὶ ἀφθονώτερη. Καὶ ὁ Ἰδὸς ὁ Κύριος τελοῦσε θαύματα, καὶ στοὺς Ἀποστόλους ἔδωσε τὴ Χάρη τῶν θαυμάτων. Οἱ ἐβδομήκοντα «ὑπέστρεψαν μετὰ χαρᾶς λέγοντες: Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου» (Λουκ. 1', 17). Καὶ οἱ Πράξεις εἶναι γεμάτες ἀπὸ θαύματα τῶν Ἀποστόλων. Καὶ ὅταν ὁ Κύριος ἀπέστειλλε τοὺς Ἀποστόλους γιὰ νὰ εὐαγγελισθοῦν τὸν κόσμο, ὄχι μόνο ἀπέστειλε τοὺς Ἰδιους μὲ τὴ Χάρη ποιητῶν θαυμάτων, ἀλλὰ καὶ τοὺς πιστεύοντας στὸ κήρυγμά τους, πὺ ἐβαπτί-

ζοντο καὶ ἐγένοντο μέλη τῆς Ἐκκλησίας: «Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς ὄψεις ἀροῦσι· κᾶν θανάσιμον τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· ἐπὶ ἀρρώστοις χειρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἔξουσιν» (Μάρκ. 16', 16-17).

Ὁ ἐρμηνευτὴς τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Χριστοφόρος Ἀπόστολος Παῦλος, ἀναλύοντας τὴ θεότευκτη σύνθεσή της, στὴν πρώτη Ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς Κορινθίους, λέει ὅτι γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τῆς Ἐκκλησίας τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δίνει, κατ' ἀναλογία πρὸς τὴ δεκτικότητα τοῦ καθενός, σὲ ἄλλον λόγο σοφίας, σὲ ἄλλον λόγο γνώσεως, σὲ ἄλλον χάρισμα ἰαμάτων, ἐνεργήματα δυνάμεων, προφητεία, διακρίσεις πνευμάτων, γένη γλωσσῶν, ἐρμηνεῖα γλωσσῶν, χάρισμα σὲ διάφορα μέλη ἑνὸς σώματος, γιὰτὶ εἴμαστε «σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους» (Α' Κορ. 16', 8-30).

Ὅλα αὐτὰ τὰ χάρισμα ἐνεργοῦμενα παράγουν θαυμασμόν, εἶναι ἓνα θαῦμα. Πλεῖστα δὲ ἀπὸ τὰ χάρισμα αὐτὰ ἀποσκοποῦσαν νὰ προκαλέσουν ἔντονη ἐντύπωση στὸ βυθισμένο στὴν ἄγνοια καὶ στὴν ἁμαρτία κόσμο, πὺ μὲ τὴ βοήθεια τῆς Χάρης αἰσθανότανε συγκλονισμό καὶ στὴ συνέχεια «πίστευε» στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ. Γράφω «πίστευε», μέσα σὲ εἰσαγωγικά, καὶ ὄχι ἀπλῶς πίστευε, γιὰτὶ ἡ ἀποδοχὴ τοῦ κηρύγματος δὲν ὀφείλετο ἐξ ὁλοκλήρου στὴ δεκτικότητα τῆς ψυχῆς καὶ στὴν ἐνέργεια τῆς Χάρης, ἀλλὰ καὶ στὸν ἐντυπωσιασμό ἀπὸ τὸ θαῦμα. Ὅποτε ἡ πίστις δὲν ἦταν κυριολεκτικὰ πίστις, ἀλλὰ κατὰ ἓνα μέτρο καταναγκασιμὸς τῆς βουλήσεως. Γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τῆς Ἀποστολικῆς ἐποχῆς δὲν παρουσίαζαν συνέπεια στὴ ζωὴ τους. Ἄλλοι βέβαια, πὺ βοηθήθηκαν καὶ ἀπὸ τὸν μερικὸν αὐτὸ καταναγκασμὸ, ἔγιναν ὑποδείγματα ἀγίων πιστῶν.

Μὲ ἄλλα λόγια, μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθεῖ ὅτι τὰ διάφορα ὑπερφυσικὰ ἐνεργήματα τῆς Χάρης διὰ μέσου τῶν πιστῶν ἦταν ἓνα εἶδος συμβόλων πρὸς ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας, ἦταν ἐξωτερικὲς καὶ αἰσθητὲς μορφὲς τῆς παρουσίας τοῦ

Θεοῦ, προορισμένες νὰ ἐπηρεάσουν τοὺς παχυλοὺς ἔθνικοὺς ἢ Ἰουδαίους, ποὺ ζητοῦσαν «σημεῖον» πρὸς πίστιση, ἢ καὶ νὰ ἐνίσχυσουν τοὺς ἀδύνατους στὴν πίστη Χριστιανούς.

Μονάχα οἱ ψυχές, ποὺ εἶχαν τὴν «ἐν Χάρτι πληροφoρίαν» τῆς ἐνοικίσεως σ' αὐτὲς τοῦ Χριστοῦ, θεωροῦσαν περιττὰ τὰ ἐξωτερικὰ σύμβολα τοῦλάχιστο γιὰ τὸν ἑαυτό τους. Οἱ ἀδύνατες ὁμως ψυχές τὰ ἤθελαν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἔλεγε: «τὰ θαύματα τοῖς ἀπίστοις», δηλαδὴ χρειάζονται μόνο στοὺς μὴ ἔχοντες πίστη, γιατί οἱ ἀληθινὰ πιστοὶ ἔχουν στὴν καρδιά τους τίς μὴ δυνάμενες νὰ ἀμφισβητηθοῦν ἐνέργειες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὰ γίνεται σαφὲς ὅτι τὰ θαύματα — ὅσα φυσικὰ δὲν ἔχουν ἄλλο σκοπὸ — ἀποβλέπουν στὴν προσέγκυση τῶν ἀπίστων, τῶν ψυχρῶν, ἢ αὐτῶν ποὺ ἀπίστησαν στὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ παράλληλα εὐεργετεῖται καὶ ἐκεῖνος, στὸν ὁποῖο ἐνεργεῖται τὸ θαῦμα. Ἐνας βαριὰ καὶ ἀνιάτα ἄρρωστος, καθ' ὑπόθεση, παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ θεραπευεῖ, γιατί πιθανὸν νὰ τελείωσε τὸν «κανόνα» του γιὰ παλιὰς ἀμαρτίες — ποὺ δημιούργησαν στὴν ψυχὴ πληγὲς καὶ ἔπρεπε νὰ θεραπευθοῦν μὲ τὴν ὀδύνη ἢ μὲ τὴν ἀρρώστια — νὰ σταμάτησε νὰ ἀμαρτάνει ὁπότε ὁ Θεὸς ἀπὸ φιλανθρωπία τοῦ χαρίζει πάλι τὴν ὑγεία. Στὴ συνέχεια ὁμως ἀκούει: «Ἴδε ὑγιὴς γέγονας» μηκέτι ἀμαρτάνει, ἵνα μὴ χεῖρὸν σοί τι γένηται». Ὁ σκοπὸς ὁμως κυρίως τοῦ θαύματος δὲν εἶναι ἡ θεραπεία τῆς ψυχῆς, διὰ τῆς μετανοίας, καὶ τοῦ ἰδίου καὶ ὄσων ἄλλων ἔμαθαν γιὰ τὸ θαῦμα.

Καὶ τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου πρέπει νὰ τὰ δοῦμε μέσα στὴν περιοχὴ τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς φωτίζει ὅλο τὸ θέμα τῆς διανομῆς χαρισμάτων μὲ τὴ διατύπωση του ὅτι «τὸ Ἁγιον Πνεῦμα ἐνεργεῖ κατὰ τὴν ὑποκειμένην τῆ ψυχῆ διάθεσιν». Δηλαδὴ ὁ Θεός, ἀναλόγως πρὸς τίς διαθέσεις τῆς ψυχῆς τῶν Ἀγίων, χορηγεῖ τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα ἐνεργοῦν καὶ μετὰ θάνατον.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ θεοειδὴς Πατέρας μας πονοῦσε τοὺς πάσχοντες, θὰ ζητησε ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴ Χάρη τῶν ἰάσεων. Μὲ τὴν προσφορὰ ὁμως τῶν ἰάσεων στοὺς ἀνιάτα ἀσθενεῖς, τόσο ὁ Θεὸς ὅσο καὶ ὁ Ἁγιός μας θέλουν τὴ μετάνοια, τὴν ἀλλαγὴ τοῦ βίου πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς θεραπευομένους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὄσους μαθαίνουν ὅτι ὑπάρχει Θεὸς καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ νομίζουμε, ὅπως ἤδη ἐγράψαμε, ὅτι στὶς σημερινὲς συνθήκες τῆς ἠθικοπνευματικῆς ζωῆς οἱ ἄπειρες θεραπείες θανατηφόρων νόσων ἀποβαίνουν τὸ ἀποτελεσματικότερο κήρυγμα σὲ μεγάλα στρώματα τοῦ λαοῦ μας, ποὺ «βαρέως ἀκούουσι τοῖς ὤσιν», γι' αὐτὸ καὶ «σημεῖον αἰτοῦσι», τὸ ὁποῖο τοὺς τὸ δίνει ὁ Θεός.

Τώρα δημιουργεῖται ἡ ὑποχρέωση ν' ἀπαντήσουμε σὲ ἕνα ἄλλο ἐρώτημα: Τί ἔγιναν οἱ τόσοι θαυματουργοὶ Ἁγιοὶ τῆς Ἐκκλησίας; Γιατί δὲν ἀκούγονται καὶ ἐπισκιάσθηκαν ἀπὸ τὸν ἅγιο Νεκτάριο;

Φαίνεται πράγματι ὅτι ἀκόμη καὶ πρῶτου μεγέθους ἀστέρες στὶς θαυματουργίες, σὰν τὸν ἅγιο Νικόλαο καὶ τοὺς Ἀναργύρους, ἔπαθαν κάποια ἔκλειψη. Στὴν οὐσία ὁμως παραμένουν οἱ ἴδιοι, οἱ μὲν Ἀναργυροὶ «πηγὴν ἰαμάτων ἔχοντες, τὰς ἰάσεις παρέχουσι πᾶσι τοῖς δεομένοις...», ὁ δὲ ἅγιος Νικόλαος «ἔξεννα καὶ φρικτὰ ἐργάζεται τεράστια ἐν πάσῃ τῇ γῆ καὶ ἐν θαλάσῃ μακράν, κινδυνεύουσι, ταχυδρόμοις λιταῖς ἐφιστάμενοι, ἀσθενούντων ἰατρὸς καὶ πεινόντων τροφεὺς...».

Δὲν ἄλλαξαν οἱ Ἁγιοὶ, ἀλλὰ μόνο οἱ Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι μαζί μὲ τὸ Θεὸ ἐριζαν στὴ λήθη καὶ τοὺς Ἁγίους του. Κι' ἀφοῦ δὲν τοὺς ἐπικαλοῦνται μὲ θερμὴ καὶ δάκρυα, ἐπόμενο εἶναι κι' αὐτοὶ νὰ σιωποῦν. Γιατί ἡ παρέμβαση τῶν Ἀγίων προϋποθέτει πρόσκληση, ἰκεσία καὶ στεναγμούς, σὰν τεκμήρια μετανοίας γιὰ τίς ἀμαρτίες, ἀπὸ τίς ὁποῖες κατὰ κανόνα προέρχονται οἱ ἀσθενεῖες καὶ οἱ συμφορὲς τῶν ἀνθρώπων.

Κι' ἔτσι φαίνεται ὅτι μόνος θαυματουργὸς εἶναι ὁ ἅγιος Νεκτάριος, γιατί οἱ πάσχοντες ἀνιάτα καὶ οἱ συμπάσχοντες συγγενεῖς τῶν ἄκουσαν γιὰ τὰ θαύματά του καὶ πλέουν πρὸς τὴν Αἴγινα.

Και πραγματικά θεραπεύονται, και άνθρωποι άκομη που διέκοψαν τις σχέσεις τους με την Έκκλησία και το παραδοξώτατο, όριομένοι άπ' αυτούς πιθανόν και να μη πιστεύουν στο Θεό έν Χριστώ 'Ιησοϋ, Ίσως μάλιστα, πέρα άπό τη θεραπεία που κερδίζουν, να μη τους ενδιαφέρει καν ό Χριστός, που με τη δοθείσα Χάρη του στον άγιο Νεκτάριο τους έθεράπευσε.

Τό φαινόμενο άλλωστε δέν είναι νέο: «ραββί, πότε ὤδε γέγονας; Ἄπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καί εἶπεν· ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἶδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καί ἐχορτάσθητε» (Ἰωάν. ς', 26). Δέν τους ένδιέφερε ό 'Ιησοϋς ως Θεός, που έπιστοποιεῖτο άπό τά «σημεῖα - θαύματα, άλλα τόν ζητούσαν να έπαναλάβει τό θαῦμα τῶν ἄρτων καί τῶν ἰχθύων γιά να φᾶνε! Ἐδῶ ἔχομε ἕνα κατώτερο έπίπεδο άπό τήν παραπάνω περίπτωση. Γιατί τό να πιστεύεις μόνο τόν Ἅγιο, που σε θεραπεύει κι' αὐτόν να λατρεύεις μονάχα, άγνοῶντας τελείως τήν πηγὴ τῆς Χάρης, είναι πάντως όλιγώτερο ταπεινό άπό τήν άκρειότητα να αναζητεῖς τό Χριστό γιά να σου δώσει «τήν βρῶσιν τήν άπολυμένην»! Αὐτό είναι μάλλον κτηνώδες.

Ὁ άγιο Νεκτάριος ὑπῆρξε βέβαια ἕνας λόγιος καί σοφός ἱεράρχης, πολυμαθῆς θεολόγος καί διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Θεός ὅμως με τό χάρισμα τῶν ἱαμάτων, που συγκινεῖ κυρίως τό λαό του, τόν κατέστησε λαϊκό Ἅγιο στήν εποχή μας, άλλα καί ὄργανο ανανέωσης τῆς μαρμαμένης πίστεως στίς καρδιές τῶν πολλῶν. Γιά άλλους έπίσης τόν ανέδειξε σε τεκμήριο έξωτερικό τῆς ὑπάρξεώς του καί γιά άλλους σάν φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας, άφου ὅπως εἶπαμε, «επακύνθη ἡ καρδία τοῦ λαοῦ αὐτοῦ» καί αντί να αναζητοῦν μέσα τους τό Θεό, με τή βίωση τῆς πνευματικῆς παραδόσεως, «σημεῖον αἰτοῦσι». Καί ἡ ἄκρα τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία τους δίνει «σημεῖον». Ὁ λαός θα είναι πάντα λαός.

Ἐδῶ τώρα θυμάμαι ἕνα έρώτημα, που ἄνθρωπος ἔπαινε ἕνα μακαρίτης γέροντας, άγιος καί πολυμαθῆς ἱερομόναχος: γιατί ἡ Ἐκκλησία καθιέρωσε να ψά-

λωνται ὑμνολογικοί κανόνες κάθε Πέμπτη στή μνήμη τοῦ άγίου Νικολάου; Να ψάξεις, άδελφέ, καί να μη δώσεις «ὑπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου καί άνάπαισιν τοῖς κροτάφοις σου», ἕως ὅτου βρεῖς τό λόγο καί τήν αίτία.

Γέλασα κάπως στο έρώτημα, έπειδή θεωροῦσε ό φίλος μου σάν πρόβλημα ἕνα άπλό θέμα. Ὅπως ἤδη έγράψαμε, ό άγιος Νικόλαος είναι θαυματοργός καί ό λαός ἤθελε κάποιον στον ὁποῖο να στηρίξει τήν ἱκανοποίηση τῶν αναγκῶν του καί τήν έλπίδα τῆς θεραπείας τῶν νόσων του. Ἄφου, ὅπως λέει καί τό τροπάριο που παρέθεσα, ό Ἅγιος είναι επί πλέον «ὄρφανῶν προστάτης τε καί κηρῶν». Κι' ἔτσι ό λαός ἀπηύθυνε με έμπιστοσύνη τήν προσευχές του στο θεῖο ἱεράρχη Νικόλαο. Κάπως ἔτσι άπάντησα στο φίλο μου.

Ὅσο κανεῖς δέν ἔχει στήν ψυχὴ του τήν ενέργεια τοῦ Ἅγίου Πνεύματος, ὤστε να ὑπερβεί τήν πίεση τῶν αναγκῶν καί τήν ὀδύνη τῶν άσθενειῶν του, είναι άδύνατο να ἀπαλλαγεί άπό προσωπικεντρικά αισθήματα, που τόν οδηγοῦν σε αναζήτηση ἱκανοποιήσεως τῶν στενῆς έννοίας συμπερόντων του καί φιλοζωικούς ὑπολογισμούς. Ἄντίθετα με αὐτόν ό άγιος ἄνθρωπος θέλει να ὑποφέρει γιά τόν αγαπημένο του Ἰησοῦ, θέλει να θυσιάζεται γιά να δοξάζεται μόνο ό Θεός, αὐτός δέ ό ἴδιος να ταπεινώνεται, να χάνεται, να μη ὑπάρχει.

Κλείνοντας τό κεφάλαιο θα έπιθυμοῦσα να πῶ τά ἑξῆς: Ὑπάρχει στή Δυτική θρησκευτική ζωγραφική — είναι περιτό να σημειώσω ὅτι τη θεωρῶ ως ἀντιπνευματική — ἕνα ναυοραυτοδικό πίνακα με τήν Παναγία σε νεαρή ἡλικία, που βαστάζει στίς ἄκραντες ἀγκάλες τῆς τό θεῖο βρέφος σε ἡλικία δύο - τριῶν ἐτῶν. Τά πρόσωπα βλέπουν κατ' εὔθειαν πρὸς τό θεατή. Ἡ καινοτομία που κάνει ό ντα Βίντσι στον πίνακα είναι ὅτι τά μάτια τῆς Θεοτόκου βλέπουν ἔτσι πρὸς τά κάτω, ὤστε να φαίνονται σάν κλειστά, καλυμμένα τελείως άπό τά βλέφαρα.

Δέν ἔχω άσχοληθεῖ με τό θέμα καί δέν γνωρίζω τό σκοπό τῆς ἰδιουτυίας τοῦ ζωγράφου τῆς ψευτο-Ἄναγεννήσε-

ως. Ἀπὸ χρόνια ὄμως, πού ἔχω δεῖ τὸν πίνακα αὐτό, ἔδωσα μιὰ ἐρμηνεία: Ὁ-τι ἡ Παρθένος Μαρία θέλει νὰ «κρυφθεῖ» ἢ ἴδια, ἀπὸ ταπεινώσει, γιὰ νὰ φαίνεται μόνον ὁ Υἱός της. Σὰν νὰ λέει: «Μὴ βλέπετε ἐμένα· ἐγὼ εἶμαι δούλη Κυρίου. Τὸν Υἱό μου κυττάτε, πού αὐ-τὸς εἶναι, ὡς Θεός, ὁ μόνος ὑπάρχων, ὁ κτίστης τῶν πάντων, πού σαρκώθηκε γιὰ τὴ σωτηρία μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀπλῶς κτί-σμα, ὄργανο τῆς τῶν πάντων θεώσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ σάρκα Μητέρα του, «πολλήν παρησίαν πρὸς αὐτὸν κεκτημένη». Ἡ προσβεία μου εἶναι σωστική, ἀλλ' ὁ Υἱός μου σώζει».

Νομίζω ὅτι ὁ θεοφόρος Πατέρας μας Νεκτάριος, βλέποντας τοὺς πιστοὺς πού προσέρχονται γιὰ τὶς ἀνάγκες τους στὸ θεῖον του τέμενος καὶ προσκυνοῦν τὰ εὐωδιάζοντα ἀπὸ τὴ Χάρη ἁγία λείψανά του, θὰ ἤθελε νὰ τοὺς πεί κάτι ἀνάλογο μὲ τὴν Παναγία καὶ ὅπωςδήποτε ἀνάλογο μὲ τὴ διαφορά τους. Γιατί, γιὰ τοὺς λόγους πού ἤδη ἐκθέσαμε, ὑπάρχει κίν-δυνος σὲ πολλοὺς νὰ ἀπομονώσουν τὸ πρόσωπό του ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ νὰ τοῦ ἀπονεύμουν λατρεία ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς ἀγιότητος, πού εἶναι ὁ Θεός, μὲ τὴ Χάρη τοῦ ὁποῖου χορηγοῦνται τὰ δῶρα.

Καὶ τώρα βέβαια δὲν μιλάει στοὺς εὐ-εργετούμενους, ὄμως ἔχει διδάξει ὅτι λατρεία πρέπει «μόνη τῇ θεῖα φύσει», τιμὴ δὲ ἀπλῶς στοὺς Ἁγίους. Καὶ ὅτι

→ ἀπὸ σ. 15

ρημένα νὰ συναχθῶσιν εἰς ἓν.

Ἀδελφέ μου. Ἐπιθυμῶ τὴν ἐπι-στολὴν ταύτην νὰ θεωρήσης ὄχι ὡς ἐπιστολὴν ἐλέγχου ἀξιοσπουδάστου ἄρθρου, μαρτυροῦντος σεβασμὸν καὶ προσκόλλησιν πρὸς τὴν Ἱεράν μας Παράδοσιν, ἀλλ' ὡς ἀφορμὰς χορη-γοῦσαν βαθυτέρας ἐρεῦνης τῶν αἰτί-ων τοῦ θλιβεροῦ τούτου θεματος, τὴν εὐθύνην ἐπὶ τοῦ ὁποῖου φέρουσιν οἱ ἡγήτορες ἐκατέρων τῶν μεριδῶν.

Δέξαι παρακαλῶ φίλημα ἁγιον καὶ προσκυνητὸν ἀσπασμὸν εἰς τὴν σοφὴν καὶ πατερικὴν γραφίδα σου ἐλάχιστος μοναχὸς Γερβάσιος Παρασκευόπουλος, ἀρχιμανδριτῆς

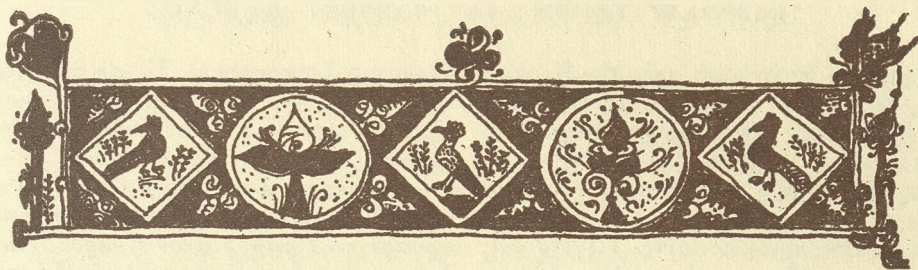
θέλημά του εἶναι νὰ μὴν ἀρκοῦνται στίς ἰάσεις, ἀλλὰ νὰ ἀποφασίζουν νὰ ζήσουν ἐν μετανοίᾳ, εὐαρεστοῦντες ἔτσι τὸ Θεὸ καὶ ἐλπίζοντες σ' αὐτὸν σταθερὰ γιὰ τὴ σωτηρία τους. Γιατὶ ἂν θεραπευόμενοι δὲν ζοῦν πνευματικά, μὲ φόβο Θεοῦ, μὲ ἐργασία τῶν ἐντολῶν του καὶ μὲ συνέ-πεια στὴ χριστιανικὴ τους ιδιότητα, τότε εἶναι βέβαιο ὅτι δὲν τοὺς συνέφερε ἡ ἴαση γιὰ τὴν ὁποία παρεκάλεσαν μὲ δά-κρυα.

Ὁ θαυματουργὸς ἅγιος τῆς Αἰγίνης, θεραπεύοντας τὸ ἄρρωστο σῶμα καὶ ἐκ-βάλλοντας τὰ δαιμόνια, ἔχει τὴν ἀξίω-ση ἀπὸ τοὺς ἰωμένους, νὰ μετανοοῦν καὶ νὰ γίνωνται καλύτεροι πνευματικῶς. Ἄλλοιῶς θὰ ἦταν προτιμότερη ἡ ἐπώ-δυνη ἀρρώστια καὶ ὁ βασανισμὸς ἀπὸ τοὺς δαίμονες, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ θάνα-τος, παρὰ ἡ ὑγεία πού ἐπιτρέπει τὴν ἐ-νέργεια ἁμαρτιῶν, γιατί τότε κολάζον-ται αἰωνίως καὶ χάνουν τὸ Χριστὸ καὶ τὰ ἀνέκφραστα αγαθὰ. Γι' αὐτὸ καὶ πολ-λοὶ δὲν θεραπεύονται, ἐπειδὴ γνωρίζει ὁ Θεὸς ὅτι χωρὶς ἀσθένεια ὀδηγοῦνται στίς ἁμαρτίες, ἐνῶ μὲ τὸ σωματικὸ πόνο καὶ μὲ ὑπομονὴ κερδίζουν τὴν αἰωνιό-τητα.

→ ἀπὸ σ. 13

νοητῆ ποῦ πᾶμε καὶ γιατί. Ἐθνος ὡς αὐθύπαρκτη ἐνότητα προϋποθέτει συν-εἶδηση τῶν παραδόσεών του καὶ στίς Ἑλληνικὰς παραδόσεις παράγοντας καὶ δημιουργικὸς συντελεστής ἦταν καὶ εἶ-ναι ἡ Ὁρθοδοξία. Ἡ διατήρηση καὶ ἐμ-βάθυνση τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ δὲν εἶναι μόνον τῶν θεολόγων ἀποστολή, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων συντελεστῶν τῆς παι-δείας τοῦ ἔθνους, τῶν διανοουμένων καὶ τῶν φιλολόγων.

Εἶναι παρήγορο καὶ ἐλπιδοφόρο ὅτι στὸ στοχασμὸ τῶν θεμάτων τῆς παιδεί-ας ἀφορμὴ ἔγινε ἓνα λογοτεχνικὸ ἔργο γραμμένο μὲ πίστη· ἂν ὄσα λέγονται στὸν «Παπουλάκο», καὶ σὲ τοῦτο τὸ σχό-λιο, προκαλέσουν συζήτηση γύρω ἀπὸ τὴν παιδεία μας καὶ γίνουने κίνητρο γιὰ νὰ ὀνομασθοῦνε τὰ πράγματα μὲ τὸ ἀληθινὸ ὄνομά τους, εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ ὁ συγγραφέας τοῦ «Παπουλάκου» καὶ ὁ σχολιαστής του θὰ ἔχουν κάθε λό-γο νὰ εἶναι εὐτυχεῖς.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΤΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΕΛΕΓΧΟΣ

ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Α'

δ'.

ὅχ ἦττον διατυποῦται και ἄλλη ἀπροσόκητος και καταπληκτική κατηγορία, καθ' ἣν ἐνῶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἰς πολλὰς ἐπιστημονικὰς του ἐργασίας ἀπέδει-

ξεν ὅτι ἡ ἐν ἔτει 1593 συνελθοῦσα ἐπὶ Ἱερεμίου β' Σύνοδος κατεδίκασε τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ἐνώπιον τῆς Ἱεραρχίας ἰσχυρίσθη ὅτι τοιαύτη Σύνοδος δὲν συνεκροτήθη ἢ ὅτι συνῆλθε μὲν ἀλλὰ δὲν κατεδίκασε τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον.

Ἐν συνετεῖξε πρὸς συντάκτην τῆς Ἐφημερίδος «Βραδυνῆ» κατὰ τὸ 1935 διετυπώθη τὸ πρῶτον⁽¹⁾, ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι και κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐξετέθη τὸ δεῦτερον σημεῖον τῆς κατηγορίας⁽²⁾ δὲν ἐκουράσθησαν δὲ ἔκτοτε οἱ κατήγοροι εἰς πλείστα ἄρθρα και δημοσιεύματα ἐπαναλαμβάνοντες τὰ παράλογα ταῦτα και ἀσύ-

στατα. Ἄλλ' εὐτυχῶς ὑπάρχουσι τὰ Πρακτικὰ τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ὑπάρχει δὲ και ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν αὐτῆς εἰς ἔλεγχον τῆς κατηγορίας ταύτης.

Ὡς γνωστὸν τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1920 μετὰ τὴν διοικητικὴν ἀφομοίωσιν τῶν ἱερῶν Μητροπόλεων τῶν νέων χωρῶν συνῆλθον εἰς συνέλευσιν τῆς Ἱεραρχίας πάντες οἱ Ἱεράρχαι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει τῆς συνελεύσεως δὲν ἀνεγράφετο τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα, ἀλλὰ προτάσει δύο Ἱεραρχῶν, τῇ 2 Ἰουλίῳ, ἐξέθηκεν ὁ Πρόεδρος τὴν ἱστορίαν τοῦ ζητήματος, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Αὐτοκεφαλῶν Ἐκκλησίας και τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, και ἐγένετο σχετικὴ συζήτησις, κατέληξε δὲ ἡ Ἱεραρχία εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οὔτε δύναται οὔτε δικαιούται ν' ἀποκλίνῃ τῆς περὶ διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου ἐλλημμένης ἤδη ἀποφάσεως ὑπὸ τε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου και τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος και ὅτι ἀπόκειται εἰς τοὺς κατὰ τόπους Ἀρχιερεῖς νὰ λάβωσι τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα πρὸς διαπαιδαγώγησιν και φωτισμὸν τῶν μὴ συμμορφωθέντων εἰσέτι πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας γενομένην διόρθωσιν τοῦ ἡμερολογίου. Ὁ τότε Μητροπολίτης Φλωρίνης Χρυσόστομος συνεφώνησε μὲν πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἀπόφασιν ἀλλ' εἶχε τὴν γνώμην ὅπως ἐπιτραπῆ, κατ' οἰκονομίαν, ἵνα μετὰ 13 ἡμέρας γίνεταὶ ἀπόδοσις τῶν μεγάλων ἑορτῶν ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουσι οἱ ἐμμένοντες εἰς τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον¹. Τὴν γνώμην ταύτην ἀνε-

1. Ὑπὸ τοῦ τῶος Μητροπολίτου Δημητριάδος ἐν συνετεῖξε πρὸς συντάκτην ἐφημερίδος «Βραδυνῆ» Ἀθηνῶν τῆς 12.8.35 ἐδηλώθη ὅτι ἐνῶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος «ἔχει γράφει τὴν ἱστορίαν τῶν Ἱεροσολύμων εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὅτι τὸ 1593 ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου β' ἐγένετο σύνοδος, εἰς ἣν παρέστη και ὁ πολὺς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγάς. Ὁ ἴδιος αὐτὸς ἀνθρώπος (δηλ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος) ἐξέδωκεν ἀνακοινωθὲν ὑπογραφὴν ὑφ' ὧν τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Κράτους εἰς τὸ ὅποιον ἐτόνιζεν ὅτι τοιαύτη Σύνοδος δὲν ἐγένεεν!» (Προβλ. «Ἐκκλησία» Π' 1935, σ. 264 - 265).

2. Ὁ τῶος Μητροπολίτης και πρῶην Φλωρίνης ἐν «Ἐθνικῇ» Ἀθηνῶν τῆς 25.6.36.

1. Ἐπομένως ὁ ἴδιος ἔδωκεν ἤδη διὰ τῆς προτάσεως ἐκείνης ἀπάντησιν εἰς τὸ τελευταῖον ἐρώτημα τοῦ Πρὸς διανοουμένους Ἑλληνας φυλαδίου.

πτυξε και ἐν ὑπομνήματι πρὸς τὴν Ἱεραρχίαν, ἐν ᾧ πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐξέθηκε καὶ τὴν ὀρθὴν περὶ ἡμερολογίου γνώμη.

Ἀλλὰ τῇ 4 Ἰουλίου ἐδημοσιεύθη εἰς ἐφημερίδα Ἀθηνῶν «σημείωμα» τεσσάρων Ἱεραρχῶν, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ὁποίων ἐδόθη πρὸς δημοσίευσιν. Ἐν αὐτῷ ἐλέγετο ὅτι ἔδει νὰ ἐπανεέλθῃ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον καὶ ὅτι ἡ ἐπὶ Ἱερεμίου β' τοῦ Τρανοῦ συνελθούσα ἐν ΚΠόλει Σύνοδος (1593) ἀπεκήρυξε τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον «καὶ δεινοῖς ἐπιτιμίσις ἀπέκλεισεν οἰανδήποτε ἀλλαγὴν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἢ Πασχάλιον». Ἡ Ἱεραρχία διεμαρτυρήθη διὰ τὴν μετὰ τὴν ληφθεῖσαν ἡδὴ ἀπόφασιν αὐτῆς δημοσίευσιν τοιοῦτου σημειώματος, ἀλλὰ παρεσχέθησαν ἐξηγήσεις ὑπὸ τινος τῶν τεσσάρων Ἱεραρχῶν, ὁ δὲ Πρόεδρος τῆς Ἱεραρχίας εἶπεν, ὅτι ἡ ἐπὶ Ἱερεμίου Σύνοδος ἀπέκρουσε τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, διότι παρεβίασε τὴν περὶ τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα διάταξιν τῆς Α'. Οἰκουμ. Συνόδου, ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἀντὶ ἄλλης ἀποφάσεως ἡ ἐπὶ Ἱερεμίου Σύνοδος ἐν τῷ 8ῳ αὐτῆς κανόνι ἐπανελάβεν αὐτολεξεῖ τὸν 1ον κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχειακῆς Συνόδου τοῦ 341 κατὰ τῶν μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐορταζόντων τὸ Πάσχα¹, ἀλλὰ τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὴν Σύνοδον τὴν ἐπὶ Ἱερεμίου «Σιγίλλιον», ὅπερ ὑπαινίσσεται τὸ «σημείωμα», εἶναι πλαστογράφημα Ἀγιορειτῶν μοναχῶν. Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, προξενεῖ δὲ ἀληθῶς κατάπληξιν ἢ ἐπινοηθεῖσα τερατώδης κατηγορία, καθ' ἣν ἠρνήθη δῆθεν τὴν συγκρότησιν τῆς ἐπὶ Ἱερεμίου Συνόδου ἢ τὸ γεγονός τῆς καταδίκης τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, περὶ τοῦ ὁποίου τὸσάκις διεπραγματεύθη. Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας ἐξέδωκεν αὐθημερὸν μακρὸν ἀνακοινωθὲν ὑπογραφέν ὑπὸ τε τοῦ Προέδρου καὶ τῶν κατὰ τὴν συνεδρίαν παραστάντων 44 Μητροπολιτῶν, ἐν οἷς καὶ τοῦ τότε Μητροπολίτου

Φλωρίνης Χρυσοστόμου. Ἐν τῷ ἀνακοινωθέντι παρετίθετο μὲν ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τῆς ἐπὶ Ἱερεμίου Συνόδου (καν. 8) ἐλέγετο δὲ περαιτέρω ὅτι «*ἡ εἰρημένη Σύνοδος χωρὶς ν' ἀποκλείσῃ τὴν διόρθωσιν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ἀπέκρουσε τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, διότι τοῦτο ἐκανόνισε τὰ τοῦ Πάσχα, παρὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Α'.* Οἰκουμηνικῆς Συνόδου, ἡ δὲ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία διώρθωσεν ἀπλῶς τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, μὴ παραδεχθεῖσα τὸ Γρηγοριανόν, μηδὲ θίξασα τὸ Ἐορτολόγιον ἢ τὸ Πασχάλιον». Τὸ ἀνακοινωθὲν ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν ἡμερησίον τύπον τῆς 5 Ἰουλίου καὶ εἰς τὸ ἐπίσημον Δελτίον «Ἐκκλησία» τῆς 13 Ἰουλίου 1929, δύνανται δὲ νὰ ἐπαναγνώσωσιν αὐτὸ οἱ λησμονήσαντες αὐτὸ καὶ τὰς γνώμας τῶν καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν, ὅπως θεβαιωθῶσιν ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος δὲν ἠρνήθη τὸ γεγονός τῆς συγκροτήσεως τῆς Συνόδου τοῦ 1593 ἢ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἀποκρούσεως τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου καὶ μὴ διαπράττωσιν τὴν ἁμαρτίαν τῆς συκοφαντίας.

Μετὰ τὸ ἀνωτέρω ἀνακοινωθὲν οἱ «Ζηλωταὶ» Ἀγιορεῖται μοναχοὶ ἰσχυρίσθησαν ὅτι τὸ περίφημον «Σιγίλλιον» ἐξεδόθη οὐχὶ ὑπὸ τῆς Συνόδου τοῦ 1593 ἀλλ' ὑπὸ τῆς Συνόδου τοῦ 1583, τούτου ἕνεκα ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ» τοῦ 1931 εἰδικὴ μελέτη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐκδοθεῖσα καὶ εἰς τεύχος ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Ἐλεγχος παραποιήσεως Συνοδικῶν Πράξεων καὶ Πατριαρχικῶν ἐγγράφων*», δι' ἧς ἐξηλέγχθη τὸ πλαστογράφημα διὰ παραθέσεως φωτογραφικῶν ἀποτυπωμάτων ἐκ κωδίκων τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἀντιβολῆς τῶν κειμένων¹.

Διότι τὸ ψεῦδος δὲν δύναται νὰ κατισχύσῃ ποτὲ τῆς ἀληθείας ἠθῆτον ἢ βράδιον ἀποκαλύπτεται.

Ἐκ τοῦ ἐλέγχου τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ παραποίησις τοῦ «Σιγίλλιον» ἐγένετο ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ τῆς Νέας Σκήτης τοῦ Ἁγίου Παύλου Ἰακώβου Νεασκη-

1. Ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1715, σ. 1169 γράφον περὶ τῆς ἀποφάσεως τῆς περὶ Ἱερεμίου Συνόδου τοῦ 1593, λέγει ὅτι αὕτη ἀπεβάλετο ταύτην τὴν παράβασιν μᾶλλον ἢ διόρθωσιν τοῦ ἁγίου Πάσχα, τὸ δὲ σχετικὸν κεφάλαιον ἐπιγράφει «Περὶ τῆς ἐπὶ τὸ ἅγιον Πάσχα καινοτομίας Γρηγορίου τοῦ τρικακαδεκάτου, ἣν ὡς παράβασιν ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος ἀπεβάλετο».

1. Πρβλ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἐπί τινος δῆθεν ἀνεκδότου Ἐγκυκλίου τοῦ ΚΠόλεως Ἱερεμίου Β'. «Ἐκκλησι. Φάρος» Ἀλεξανδρείας, τόμ. ΛΕ'. 1936, σ. 505 ἐξ.

τιώτου, ἀκρίβαστος κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Ἀντιγράψας οὗτος ἐκ τοῦ «Γόμου Ἀγάπης» τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου τὴν συνυπογραφεῖσαν καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας Σιλδέστρου πρὸς Ἀρμενίους γνωστὴν ἀπάντησιν τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου β' περὶ τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, παρουσίασεν αὐτὴν ὡς «Σιγίλλιον Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν» ὡς «Ἀπόφασιν τῆς ἁγίας Συνόδου μετ' ἐπιτιμίου». Ἀντιγράψας ὡσαύτως ἐκ τοῦ αὐτοῦ «Γόμου Ἀγάπης» τοῦ Δοσιθέου Ἐγκύκλιον τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως, ἐκδοθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν Τριγούστῳ τῆς Μολδοβλαχίας ἐν ἔτει 1616 καὶ περιέχουσαν 6 ἀναθεματισμοὺς κατὰ τῶν ἑτεροδιδασκαλιῶν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας ὠνόμασε καὶ αὐτὴν «Ἀπόφασιν» τῆς Συνόδου «μετ' ἐπιτιμίου». Δὲν παρεποίησε δὲ μόνον τὸ κείμενον, ἀλλὰ καὶ προσέθηκεν ἕνα ἔτι ἀναθεματισμὸν περὶ ἡμερολογίου («Ὅποιος δὲ ἀκολουθᾷ τὰ ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας...») Μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς ταῦτα ἔθηκεν ὑπὸ τὴν Ἐγκύκλιον τοῦ Λουκάρεως ὑπογραφὰς τοῦ ΚΠόλεως Ἱερεμίου, Ἀλεξανδρείας Σιλδέστρου, καὶ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου, οἵτινες δὲν ἔζων ὅτε ὁ Δούκαρις συνέτασσε καὶ ἐξέδιδε τὴν Ἐγκύκλιόν του! Ἐπὶ πλέον ὁ Ἰάκωβος Νεασκητιώτης παρεποίησε καὶ τὴν Πράξιν τῆς Συνόδου τοῦ 1593, οἱ δὲ Ἀγιορεῖται «Ζηλωταὶ» ἐξέδωκαν συνονθύλευμα ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραποιήσεων, ὅπερ ἀπηρτίσθη ἐν μέρει μὲν ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ἱερεμίου β' πρὸς Ἀρμενίους, ἐν μέρει δ' ἐκ τῶν προσθηκῶν τοῦ Ἰακώβου Νεασκητιώτου εἰς τοὺς ἀναθεματισμοὺς τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως. Ἐν τῇ ἀπαντήσῃ τοῦ Ἱερεμίου γίνεται λόγος περὶ ὑπογραφῆς τοῦ Λεοντίου Καισαρείας κτλ. ὡς ὑπαρχούσης ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Α' Οἴκου. Συνόδου, ἵνα δευχθῆ ὅτι οἱ Ἀρμένιοι μετέσχον τῆς περὶ τοῦ Πάσχα ἀποφάσεως τῆς Α' Οἴκουμηνικῆς Συνόδου καὶ ὅτι, τοῦτου ἕνεκα, ὄφειλον ἵνα τηρῶσιν αὐτήν. Οἱ «Ζηλωταὶ» διέκοψαν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ κείμενον τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ἱερεμίου καὶ ἔθηκαν ὑπ' αὐτό, ὡς ὑπογραφὴν, τὸ ὄνομα «Λέοντος Καισαρείας κτλ.» μετὰ τῆς χρονολογίας τῆς ἀπαντήσεως, τῶν ὑπογραφῶν τῶν πατριαρχῶν ΚΠόλεως, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πρᾶ-

ξως τῆς Συνόδου τοῦ 1603, τέλος δὲ ἔλαβον τὴν τοῦ Ἰακώβου Νεασκητιώτου ἐπιγραφὴν. «Ἀπόφασις τῆς αὐτῆς ἁγίας Συνόδου μετ' ἐπιτιμίων» καὶ ὡς τοιαυτὴν ἀπόφασιν ἀπλούστατα παρουσίασαν τὰς προσθήκας τοῦ Ἰακώβου εἰς τοὺς ἀναθεματισμοὺς τοῦ Λουκάρεως! Ὡστε ἐγένετο παραποίησις παραποιήσεως καὶ σύγχυσις τερατωδεστάτη. Πρόδηλον ὅτι οἱ «Ζηλωταὶ» παρεσύρθησαν ἐκ τῶν παραποιημένων κειμένων τοῦ Ἰακώβου, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διέστρεψαν αὐτὰ καὶ παρεμόρφωσαν τελειῶς ὡς ἀπεδείχθη διὰ τῆς παραθέσεως τῶν κειμένων ἐν τῇ ἀνωτέρω πραγματείᾳ.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ πλαστογράφημα μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν Ρωσικὴν γλῶσσαν διεδόθη ἐν Σερβίᾳ καὶ Πολωνίᾳ μέγα προξενήσαν σκάνδαλον. Ὁ μακαρίτης ῥώσος Μητροπολίτης Κιέβου Ἀντώνιος παραπεισθεὶς ἀπέστειλεν αὐτὸ εἰς διαφόρους ὡς καὶ εἰς τὴν περίφημον ρωσικὴν Μοῆν τοῦ Βαρλαάμ παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, διὰ τινος μοναχοῦ ἐξ Ἱερουσαλήμ. Ἀνεστατώθησαν δὲ οἱ μοναχοὶ ἐκ τῶν ἀναθεματισμῶν τοῦ πλαστογραφήματος, ἐνῶ ἤδη ἦσαν ἥσυχου τηροῦντες τὸ διορθωμένον ἡμερολόγιον.

Δυστυχῶς τὸ οἰκτρὸν πλαστογράφημα ἐξακολουθεῖ διαδιδόμενον ὑπὸ τῶν «Ζηλωτῶν» μεταχειριζομένων αὐτὸ ὡς μέσον τρομοκρατήσεως τῆς συνειδήσεως τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὅταν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Μ. Λαύρας τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὑπεδείχθη εἰς αὐτοὺς ὅτι τὸ πλαστογραφηθὲν καὶ ἐκτυπωθὲν ὑπ' αὐτῶν κείμενον εἶναι διάφορον τοῦ παρὰ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων ἐν «Γόμῳ Ἀγάπης» ὑπάρχοντος, ἀπήντησαν μετὰ πρωτακουστού θράσους καὶ ἰταμότητος, «ἡμεῖς πιστεύομεν εἰς τὸ ἔντυπον, διότι συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑγιὲς φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι εἰς ὅσα γράφει ὁ Πατριάρχης Δοσιθεός, διστις ἐξηγοράσθη ὑπὸ τοῦ Πάπα»!

ε'.

Αἱ ὀλίγαι γραμμαὶ τοῦ μετὰ χεῖρας ἐλέγχου ἡμερολογιτικῶν κατηγοριῶν δὲν ἐγράφησαν βεβαίως διὰ τοιούτους ἀνθρώπους δι' οὓς οὐδεμία ἰσχύει πειθῶ. Ἄλλ' εὐχόμεθα νὰ εὑρωσιν ἀπήχησιν εἰς τὰς ψυ-

χας τῶν ἕξ ἀγνοίας ἢ καλῇ τῇ πίστει ἐνισταμένων κατὰ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἡμερολογίου.

Ἐπαναλαμβάνομεν δὲ πρὸς τούτους ὅτι ἡ Σύνοδος τοῦ 1593 ἀπέκρουσε τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον διὰ τοῦ 8ου κανόνος αὐτῆς κατὰ λέξιν ἐμπεριέχοντος τὸν 1ον κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου τοῦ 340 περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Τοὺς κανόνας τούτους τηρεῖ καὶ σήμερον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, μένουσα πιστὴ πρὸς ἑαυτήν. Οὐδὲ ἐν ἰώτα παρήλλαξεν ἐκ τῶν δογμάτων καὶ τῶν παραδόσεών της. Διδάσκει ὅτι ἐδίδασκε μέχρι τοῦδε καὶ τηρεῖ ὅ,τι ἐτήρει. Ἡ μόνη ἐπελθοῦσα μεταβολὴ εἶναι ἡ διόρθωσις ἐνὸς πανθομολογούμενου λάθους. Ὅπως τις τοῦτο ἐννοήσῃ ἀρκεῖ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν μόνον τὸ ὅτι ἡ ἑαρινὴ ἰσημερία ἀπὸ τῆς 21 Μαρτίου εἶχεν ἐκπέσει εἰς τὴν 8ην Μαρτίου! Ἡ διόρθωσις τοῦ λάθους τούτου δὲν προσκρούει εἰς δογματικὴν τινα ἀλήθειαν. Διότι τὸ ἡμερολόγιον, στηριζόμενον εἰς τοιαύτην ἢ τοιαύτην διαίρεσιν τοῦ χρόνου οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν, ἀλλ' εἶναι τὸ ἑξωτερικόν, κανονιζόμενον οὐχὶ κατὰ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ἀλλὰ κατὰ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, κατὰ τὴν κίνησιν τῶν οὐρανίων σωμάτων. Οἱ μῆνες, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους, αἱ ἡμερομηνίαί, δὲν καθορίζονται θρησκευτικῶς ἀλλ' ἀστρονομικῶς. Τὸ ὅτι τὴν 22αν Δεκεμβρίου ἀρχεται τὸ χειμερινὸν ἡλιοστάσιον, ἢ ὅτι ἡ 25 Δεκεμβρίου συμπίπτει τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸ χειμερινὸν ἡλιοστάσιον, ἢ ὅτι τὴν 21 Μαρτίου γίνεται ἡ ἑαρινὴ ἰσημερία δὲν εἶναι ζήτημα θρησκευτικόν, ἀλλ' ἀστρονομικόν. Οὐδεμία θρησκεία συνεδέθη πρὸς ὄρισμένον ἡμερολόγιον, πολλαὶ δὲ καὶ ἀντίθετοι πρὸς ἀλλήλας θρησκείαι συμπίπτει νὰ ἔχωσι τὸ αὐτὸ ἡμερολόγιον. Τὸ Γρηγοριανὸν λεγόμενον ἡμερολόγιον ἐφαρμόζουν σήμερον οὐ μόνον καθολικοί, ἀλλὰ καὶ προτεστάνται καὶ μουσουλμάνοι. Δύναται τις νὰ ἔχη τὸ ὄρθον ἡμερολόγιον ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι γίνεται ὀρθόδοξος. Ὁρθόδοξος καὶ ἑτερόδοξος Ἐκκλησία εἶχον τὸ αὐτὸ ἡμερολόγιον, ὡς ἀνωτέρω ὑπέσημειώθη, καὶ πρὸ τοῦ σχίσματος τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ μετὰ τὸ σχίσμα. Ὁ Μ. Φύσιος καὶ ὁ Μάρκος Εὐγενικός συνεώρτασαν μετὰ τῶν λατίνων τὰς αὐτὰς ἑορτάς.

Δὲν ὑπάρχει «ὀρθόδοξον» ἢ «κακόδοξον» ἡμερολόγιον, οὔτε «πάτριον» ἢ «φράγκικον» ἡμερολόγιον, διότι δὲν ὑπάρχει «πάτριος» ἢ ἡ σελήνη, ἕξ ὧν νὰ ἐξαρτᾶται τὸ ἡμερολόγιον.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἂν παρεδέχτο τὸ Γρηγοριανὸν λεγόμενον ἡμερολόγιον, ἔπρεπε νὰ συνεορτάζῃ μετὰ τῶν λατίνων καθ' ἕκαστον ἔτος τὸ Πάσχα καὶ παρὰ τὴν διάταξιν τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου, ἐνῶ λ.χ. ἐφέτος ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θὰ ἑορτάσῃ τὸ Πάσχα ἕνα καὶ πλέον μῆνα ἀργότερον τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ταυτότης τῶν ἡμερῶν καὶ μηνῶν τῶν δύο ἡμερολογίων Γρηγοριανοῦ καὶ Ἰουλιανοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν φυσικὴν τῶν πραγμάτων ἀνάγκην. Ἐφέτος λ.χ. τὴν 25 Φεβρουαρίου εἶχομεν Πανσέληνον ὥρα 9,43'. Εἶναι λογικὸν νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι παρεδέχθη ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, διότι τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἶχομεν καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τὸ αὐτὸ φαινόμενον; Ἡ νέα σελήνη ἤρχισε τὴν 12ην Μαρτίου ὥρα 9,32', εἶναι λοιπὸν λογικὸν νὰ ἰσχυρισθῇ τις ὅτι δὲν ἦτο ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη 12 Μαρτίου, ἀλλ' 27 Φεβρουαρίου ἢ ὅτι ὁ ἀριθμῶν αὐτὴν ὡς 12 Μαρτίου γίνεται ἑτερόδοξος; Τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς εἶναι ἀφύσικος καὶ παράλογος, διότι ἀντιβαίνει εἰς τὰ φυσικὰ φαινόμενα, εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ εἰς τὴν παγκόσμιον συνείδησιν.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τηρεῖ τὸ Ἐορτολόγιον της ἀμετάβλητον. Ἐχουσι πράγματι αἱ Ἐκκλησία ἡ Ὁρθόδοξος καὶ ἡ λατινικὴ κοινὰς τινὰς ἑορτάς (ἀγ. Βασίλειον, ἀγ. Σιλβέστρου, ἀγ. Γρηγορίου Θεολόγου, ἀγ. Πολυκάρπου καὶ ἄλλας), ἀλλὰ δὲν ἑορτάζουν αὐτὰς κατὰ τὰς ἰδίας ἡμέρας. Ἡμεῖς ἔχομεν ἑορτάς τὰς ὁποίας δὲν ἔχει ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία, καὶ ἀντιθέτως τὸ Γρηγοριανὸν ἀναγράφει ἑορτάς ἐντελῶς ἀγνώστους εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ ἄλλας πάλιν ὡς ἡ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου (8 Δεκεμβρίου) ἀποκρουομένων ὑπ' αὐτῆς ἔνεκα δογματικῶν λόγων, ἐν γένει δὲ τὰ δύο ἡμερολόγια χρησιμοποιοῦσιν ὀνομασίας διὰ τὰς Κυριακάς καὶ τὰς κατ' αὐτὰς τελουμένας ἑορτάς ὅπως διαφόρους. Τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας παρέμεινεν ἐντελῶς ἀμετάβλητον, διότι ἐγένετο ἀπλῶς καὶ

ἐφ' ἅπαξ διόρθωσις τῶν ἡμερομηνιῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, οὐχὶ δὲ παραδοχὴ τοῦ Γρηγοριανοῦ. Ἐπομένως ἀποτελεῖ καθαρὰν συκοφαντίαν τὸ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς εὐσεβείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διαδιδόμενον ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία παρέδεχθη τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον καὶ ὅτι ἠθέτησε τὰς παραδόσεις.

Τὸ ἡμερολόγιον, ὡς ἐξαρτώμενον ἐκ τῶν κινήσεων τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ παράδοξον τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ παράδοξις δὲν δύναται νὰ ὀρίσῃ πότε ἐφέτος καὶ πότε μετὰ ἑκατὸν ἔτη θὰ εἶναι λ.χ. 1 Ἰουλίου ἢ 1 Αὐγούστου, πότε θὰ γίνουν ἐκλείψεις ἡλίου καὶ σελήνης. Αἱ κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἐξ ὧν ταῦτα ἐξαρτῶνται, γίνονται κατ' ἀπαραδέτους νόμους, τοὺς ὁποίους ὁ Δημιουργὸς ὤρισε καὶ ὄχι ἡ παράδοξις. Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ λοιπὸν τὸ ἡμερολόγιον ὡς πρὸς τὴν χρονικὴν του ἀποψιν εἶνε ἐντελὴς ἄσχετον πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας.

Σχετικὸν πρὸς τὰς παραδόσεις εἶναι μόνον τὸ ἔορτολόγιον. Κατὰ τὴν παράδοξιν τὴν 29 Ἰουνίου τελεῖται ἡ ἑορτὴ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων, ἀλλὰ τὸ πότε συμπύπτει ἡ 29 Ἰουνίου δὲν εἶναι παράδοξις. Εἶναι παραλογισμὸς λοιπὸν τὸ νὰ ἰσχυρίζεται τις ὅτι αἱ παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας συνδέονται πρὸς τὰς χρονικὰς συμπτώσεις τῶν ἡμερομηνιῶν, τὰς καθοριζόμενας ὑπὸ τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων. Αἱ χρονικαὶ ἀπόψεις τῶν ἡμερομηνιῶν εἶναι ἀστρονομικὸν φαινόμενον καὶ οὐχὶ θρησκευτικόν, αἱ δὲ θρησκευτικαὶ ἀπόψεις ἀναφέρονται εἰς τὸ ἑορτολόγιον. Κατὰ ταῦτα τηροῦνται αἱ παραδόσεις ἐφ' ὅσον τηρεῖται ἀμετάβλητον τὸ ἑορτολόγιον. Τοῦτέστιν, ἂν ἑορτάσῃς τὴν 1 Ἰανουαρίου τὴν Περιτομὴν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν μνήμην τοῦ Μεγ. Βασιλείου μένει πιστὸς εἰς τὴν παράδοξιν, ἀλλ' ἂν ἑορτάσῃς τὰς ἑορτάς αὐτὰς ἀντὶ τῆς 1ης τὴν 14ην Ἰανουαρίου παραβαίνεις τὴν παράδοξιν. Τὸ πότε ὁμως εἶναι 1 καὶ πότε 14 Ἰανουαρίου, δὲν εἶναι ζήτημα τῆς παραδόσεως, ἀλλ' εἶναι γεγονός φυσικόν. Βεβαίως ἡ ἀξία τῆς ἑορτῆς δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ χρόνου. Ὁ «ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς προσκυνούμενος καὶ δοξαζόμενος» Θεὸς εἰσακούει τῶν δεήσεων τῶν πιστῶν καὶ δέχεται τὴν ἀνάμικτον θυσίαν ἐν οἰα-

δήποτε ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ, ἀλλ' ἡ γενομένη διόρθωσις τοῦ ἡμερολογίου δὲν ἔθιξε τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας οὐδὲ προσέκρουσεν εἰς τὴν παράδοξιν, ἥτις ἐπιβάλλει νὰ ἑορτάζωμεν τὰς ἑορτάς κατὰ τὰς καθορισμένας ἀκριβεῖς ἡμερομηνίας. Παράδοξις δὲ δὲν ἦτο ὅ,τι ἐτηρεῖτο ἐσφαλμένως, πρὸ τῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου, ἀλλ' ὅ,τι παρεδόθη ὑπὸ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Παρελάβομεν λ.χ. νὰ ἑορτάζωμεν τὰ ἅγια Θεοφάνεια τὴν 6ην καὶ ὄχι τὴν 19ην Ἰανουαρίου, μόνον δὲ οἱ θέλοντες ν' αὐταπατῶνται καὶ νὰ περιφρονῶσι τὰ πραγματικὰ γεγονότα δύνανται νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ 19 Ἰανουαρίου τοῦ διωρθωμένου ἡμερολογίου, ὅτε ἑορτάζουσι τὰ Θεοφάνεια, δὲν εἶναι 19 ἀλλ' 6 Ἰανουαρίου!

Ἐκόντες ἄκοντες οἱ μὴ συμμορφούμενοι πρὸς τὴν γενομένην διόρθωσιν ἀνατρέπουσι τὸ ἑορτολόγιον, διότι λ.χ. ἑορτάζουσι τὰ Χριστούγεννα 7 Ἰανουαρίου, τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου 7 Ἀπριλίου, τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων 12 Ἰουλίου, τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου 28 Αὐγούστου. Μετὰ πάροδον χρόνου τινὸς εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ μεταβάλωσι τὰς ἡμερομηνίας αὐτὰς καὶ νὰ ἑορτάζωσι λ.χ. τὴν Ἰγῶσιν τοῦ Σταυροῦ κατὰ Ὀκτώβριον. Εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ γῆρσις δύο ἡμερομηνιῶν, διότι τὸ διωρθωμένον ἡμερολόγιον, ἐπικρατοῦν ἐν τε τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ κοινωνικῇ ζωῇ, εἰσῆλθεν, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ.

Ζητήματα ἡμερολογιακὰ καὶ ἑορτολογικὰ, δυστυχῶς, οὐχὶ σπανίως παρουσιάσθησαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' οὐδέποτε ἐκ τοιούτων ζητημάτων διεσπάσθη ἡ ἐνότης αὐτῆς, ἥτις συνίσταται ἐν τοῖς δόγμασι καὶ ἐν ταῖς παραδόσεσι, οὐχὶ δὲ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἢ τοιαύτῃ διαιρέσει τοῦ χρόνου.

Δι' οὗς ἀνωτέρω ἐξηγήσαμεν λόγους ἡ διόρθωσις τοῦ ἡμερολογίου, παρὰ πάσας τὰς καταβληθείσας προσπάθειάς, δὲν κατέστη, δυστυχῶς, δυνατόν νὰ εφαρμοσθῇ ταυτοχρόνως ὑπὸ πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τοιοῦτό τι δὲν συμβαίνει πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀκμῆς, ἐπειδὴ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι δὲν ἐθέσπισαν οὔτε ἡμερολόγιον οὔτε ἑορτολόγιον, αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι εἶχον τὰς ἑορτάς τῶν τὰς ἰδιαιτέρας. Ἐκτὸς τῶν περὶ τοῦ

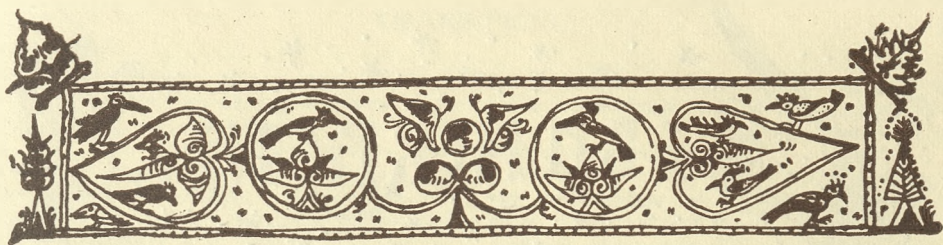

Πάσχα διαφορῶν ὑπῆρχον ἐπὶ ἕξ αἰῶνας σοβαραὶ διαφοραὶ περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος «ὁ πατὴρ τῆς ὀρθοδοξίας» δὲν ἐγνώρισε τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων τῆς 25 Δεκεμβρίου, ἦν οἱ σύγχρονοὶ τοῦ Ἐπίσκοποι Ρώμης ἔωραζον. Μόλις δὲ κατὰ τὸ 432 εἰσῆχθη ἡ ἑορτὴ αὕτη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ ἁγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, καὶ, ὡς ἀνωτέρω ὑπεσημειώθη, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων μόλις ἐν ἀρχῇ τοῦ 5' αἰῶνος. Ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς ἑωρτάζετο ἡ ἑορτὴ τῆς Γεννήσεως μετὰ τῆς ἑορτῆς τῆς Ἐπιφανείας τῆ 6 Ἰανουαρίου. Ἐν αὐταῖς ὡσαύτως ἑωρτάζετο ἡ ἑορτὴ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 5' αἰῶνος τῆν 28 Δεκεμβρίου ἐνῶ ἐν τῇ Δύσει τὴν 29 Ἰουνίου. Δὲν ἔπαθεν ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τοιούτων καὶ πολλῶν ἄλλων ἀσχέτων πρὸς τὴν πίστιν διαφορῶν, αἰτινες, μικρὸν κατὰ μικρὸν, ἤρθησαν. Καὶ σήμερον ὑπάρχουσιν ἑορτολογικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, χωρὶς νὰ διασπᾶται ἡ ἐνότης αὐτῶν. Ἐν Κύπρῳ λ.χ. τελεῖται τὴν 15 Αὐγούστου πάνδημος ἑορτὴ τοῦ Ἁπ. Ἀνδρέου. Αἱ Σλαβικαὶ Ἐκκλησίαι εἰς διαφόρους ἡμέρας ἑορτάζουσι μνήμας ἁγίων τινῶν (ὡς τῆς ἁγ. Αἰκατερίνης) ἔχουσι δὲ καὶ ἑορτὰς (ὡς τοῦ ἁγ. Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου) τὰς ὁποίας ἀγνοοῦσιν αἱ λοιπαί.

Ἡ σήμερον ὑφισταμένη ἡμερολογιακὴ διαφορὰ στηρίζεται ἐπὶ ἀσημάντου λόγου, θ' ἀρθῆ δὲ σὺν τῷ χρόνῳ, τοῦ ἁγίου Θεοῦ εὐδοκοῦντος. Τὸ διορθωμένον ἡμερολόγιον δὲν ἐφαρμόζεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων, ἀλλ' ὡς γνωστὸν ὁ ἀείμνητος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δαμιανός, διὰ Συνδικτικῆς ἀποφάσεως, ἐπέτρεψεν ὅπως ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἀγιοταριτικῷ Μετοχίῳ τηρῆται τὸ διορθωμένον Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, ὡς τοῦτο τηρεῖται καὶ ἐν τῷ ἐν ταῦθα Ἀγιορειτικῷ Μετοχίῳ τῆς Ἀναλήψεως καὶ ἐν τῷ Ρωσικῷ ναῶ. Ἱεράρχαι ἕξ Ἱεροσολύμων λειτουργοῦσιν ἐν Ἀθήναις καὶ τανάπαλιν ἕξ Ἑλλάδος ἐν Ἱεροσολύμοις. Τὸ ἐπανελημμένον γραφὲν ὅτι κατὰ τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Διορθόδοξον Διασέψιν δὲν συνελειτούργουν οἱ Σέρβοι Ἀσχεριεῖς μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν συμπροσῆχοντο, εἶναι τελείως ἀνακριβές. Κατὰ τὸ ἐσχάτως δὲ συγκροτηθὲν Ἀ'. Θεολο-

γικὸν Συνέδριον συνελειτούργησαν μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Ρῶσοι, Σέρβοι καὶ Ρωμοῦνοι κληρικοί. Χάρτι θεία πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι εὐρίσκονται ἐν ἀδιασπᾶσῳ ἐνότητι πρὸς ἀλλήλας, διότι πᾶσαι εἶναι σύμφωνοι ἐν τῷ ζητήματι τῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου, καὶ αἱ μὴ ἐφαρμόζουσαι ἐτι αὐτήν, ὡς εἶπομεν, ἡ Ρωσικὴ, ἡ τῆς Ἀντιοχείας, ἡ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἡ Σερβικὴ. Τούτων ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία πρώτη ἐξήτησε τὴν διορθωσιν καὶ πρώτη ἐφήρμοσεν αὐτὴν ἐπὶ τι διάστημα, ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς, ἡ Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων ἐπεδοκίμασεν αὐτήν, ἡ δὲ Σερβικὴ Ἐκκλησία ἠγήθη τῆς κινήσεως πρὸς διορθωσιν τοῦ ἡμερολογίου. Ἐπομένως πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ Ὁρθόδοξοι Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι, εἶναι σύμφωνοι καὶ εὐρίσκονται ἐν ἀδιασπᾶσῳ ἐκκλησιαστικῇ κοινωνίᾳ πρὸς ἀλλήλας.

Οἱ ἕξ ἀγνοίας καὶ καλῇ τῇ πίστει μὴ συμφωνοῦντες ἐτι πρὸς τὴν καθόλου Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐν τῷ ζητήματι τῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου ὑπομνήσκουσι τοὺς ἐν πάσῃ ἐποχῇ διαφερομένους πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν δι' ἀσημαντα πράγματα. Κατ' αὐτὰς ἐτι τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς Ἐκκλησίας παρουσιάζοντο χριστιανοὶ κατὰ ἰουδαϊκὴν ἀντίληψιν «ἡμέρας παρατηροῦντες καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτοὺς» (Γαλ. 4,10) κρίνοντες τοὺς ἄλλους «ἐν βρώσει καὶ ἐν πόσει, ἐν μέρει ἑορτῆς καὶ νομηνίας» (Κολοσ. 2,16). Ταῦτα δὲ κατέκρινεν αὐστηρῶς ὁ Ἁπ. Παῦλος. Κατ' αὐτὸν ἐτι τὸν ἐ' αἰῶνα ὑπῆρχον χριστιανοί, οἵτινες «περὶ ἡμερῶν ἑορτῆς ὡς περὶ ψυχῆς ἠγωνίζοντο» καὶ «περὶ ἡμερῶν καὶ μηνῶν ἄσπονδον ἤρουντο πόλεμον», κατὰ τὸν ἱστορικὸν Σακράτην. Τοὺς τοιούτους ἐνουθέτουσιν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, διδάσκοντες, ὡς ὁ Μ. Ἀθανάσιος, «οὐ πρέπει τῷ καιρῷ δουλεύειν ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ». Δουλεῖται τῷ καιρῷ, ἦτοι τῷ χρόνῳ, ὁ ἐξαρτῶν τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν τῆς ἑορτῆς ἐκ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν τελεῖται. Ἄλλ' ὡς ἐδίδασκεν ὡσαύτως ὁ ἁγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος «*ἑορτὴν συνειδὸς ποιεῖ καθαρόν, οὐχ ἡμερῶν καὶ χρόνων περίοδος*» ὅθεν «*ἔξεστιν ἡμᾶς δεῖ ἑορτάζειν καὶ οὐκ*

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΓΚΑΓΚΑΣΤΑΘΗ

ΓΝΩΣΤΟΣ στο 'Ορθόδοξον ἑλληνικὸ κοινὸ ἔγινεν ὁ παπα-Δημήτρης Γκαγκαστάθης ἀπὸ τὸ ὁμώνυμο βιβλίον ποὺ ἐκδόθηκε στὴ Θεσσαλονίκη ἀπὸ τριετίας. Γιὰ δσοὺς δὲν διάβασαν τὸ βιβλίον αὐτὸ μὲ τὴ βιογραφία τοῦ ὄσιωμένου αὐτοῦ ἱερέα τῆς 'Ορθοδόξου Ἐκκλησίας, θὰ πρέπει νὰ πληροφορηθοῦν ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα ταπεινὸτατο λευίτη τῆς κλάσεως τοῦ γνωστοῦ στὸ πανελλήνιον παπα-Νικόλα τοῦ Πλανᾶ.

Ἄπλούστατος — ὄχι ἀπλοϊκὸς — καθαρῶτατος στὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, μὲ βάθος ταπεινώσεως, ὥστε νὰ βλέπει μόνο τὸν ἑαυτὸ του ἁμαρτωλὸ καὶ ὄλους τοὺς ἄλλους ἁγίους. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ νὰ ἐφαρμόζεται στὴν πράξη ἐκεῖνον ποὺ ἀποτελοῦσε γιὰ τοὺς ἄσκητὰς τῆς Ἐρήμου τὸ ἀκρότατο σημεῖον ἀγαθύνσεως τῆς ψυχῆς, ὅπως ἐπιγραμματικὰ ἔλεγαν: «Εἶδες τὸν ἀδελφόν σου, εἶδες τὸν Θεόν».

Τὸ ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ παπα-Δημήτρη ἀντανακλᾷ αὐτὸ τὸ βάθος τῆς ταπεινώσεως καὶ τὸ παραπάνω μέτρο τῆς ἀγαθύνσεώς του, ὥστε νὰ λέει ὅτι στὸ πρόσωπο ἐνὸς μοναχοῦ ἔβλεπε αὐτὸν τὸν Κύριον!

Τὸ γράμμα ποὺ δημοσιεύουμε τὸ ἔστειλε σὲ ἓνα μοναχὸ ἀσκούμενο πρὸς τὴ Νέα Σκήτη τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὕστερα ἀπὸ μία προσκυνηματικὴ περιόδεία ποὺ ἔκανε κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1963 στὸ «Περιβόλι τῆς Παναγίας». Τὸ μαρθέτω μὲ ἐλαφρὰ μόνο διόρθωση τῆς ορθογραφίας.

Ἄς δοξάζουμε τὸν Πανάγαθο Κύριόν μας, ποὺ χαριτώνει καὶ στὴν ἐπηρμένη

καὶ ἀκάθαρτη ἐποχὴ μας τὰ ταπεινὰ καὶ «ἡσύχια» παιδιὰ του, γιὰ νὰ βλέπουμε σαρκουμένη τὴν ἀρετὴν στὰ πρόσωπά τους καὶ νὰ παραδειγματιζόμεσθε, ὥστε καὶ μὲ τὶς εὐχές τους νὰ λέμε τὰ συγκλονιστικὰ λόγια τοῦ Ἀσώτου: «Ἀναστὰς πορευσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ πάτερ, ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου· Οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου...». Ἔτσι μονάχα μπορούμε νὰ ἐλπίσουμε, ὅτι θὰ ἐφελευσοῦμε τὸ θεῖον Ἔλεος καὶ θὰ ἐπιτύχουμε τὴν αἰώνια σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας «ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς». Ἀμήν.

θ.μ.

Ἐν Πλατιάνῳ Τρικκάλων τῆ 8.9.1963

Πάτερ Χ.

Καιρὸς ἀπέρασεν καὶ δὲν εὐκαιρήθηκα νὰ σᾶς γράψω. Ἐδλογημένη ἦτον ἡ ἡμέρα καὶ ἡ ὥρα τῆς 26ης Ἰουνίου. Τὸ ἀπόγευμα ποὺ περᾶσαμεν μὲ τὸν ψάλτην ἐξ Ἀθηνῶν, ποὺ μᾶς ἐπαλλε τὸ Δοξασικὸν «Τῶν Ἁγίων Πατέρων ὁ Χορὸς». Τί εὐλογημένη ὥρα ἦτον ἐκεῖνη! Δὲν μπορῶ νὰ ξεχάσω τὴν παρουσίαν σας καὶ καλὴ συμπεριφορὰ σας καὶ τὸ πρόσωπόν σας. Δὲς κι' ἔβλεπα τὸν Κύριον. Τὰ καλά σας λόγια μπῆκαν βαθειὰ μέσα στὴν καρδίαν μου καὶ δι' αὐτὸ ἀδιαλείπτως θὰ προσεύχομε νὰ γίνεις ὡσὸν τὸν Ἅγιον Ἀντώνιον, πολισιτῆς τῆς Ἐρήμου. Καὶ θὰ παρακαλέσω θεομῶς τὴν ἀγιωσύνην σας νὰ ἐνδυμείσθε καὶ ἐμένα τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀγράμματον παπαδάκον, ποὺ εἶμαι ὁ τελευταῖος τῆς ἐποχῆς καὶ ποὺ ἀναξίως ἐπάτησα τὸν Ἅγιον Τόπον αὐτόν.

Ὅτι δύνασαι βοηθήσέ με πνευματικῶς καὶ μὲ λόγια καὶ μὲ κανένα πνευματικὸ βιβλίον. Καὶ ἂν θελήσει ὁ Θεὸς καὶ ἡ Παναγία καὶ μᾶς τὰ φέρει ἐνδοικὰ ἴσως νὰ ἔλθω διότι εὐχαριστήθηκα πολὺ. Διότι αὐ-

→ εἰς σ. 32

ΒΙΒΛΙΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΙΣ επιστημονικές εκδόσεις του Π. Πουρνάρα του 1978 έχει περιληφθεί το 'Υπόμνημα της «πρώς Τίτου 'Επιστολής» του 'Αποστόλου Παύλου με πλουσιώτατη

βιβλιογραφία και έξαν-

τλητική της παγχριστιανικής γραμματείας Εισαγωγή από τον φίλο καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Γ. Γαλιτή.

Πρόκειται αληθινά για επιστημονικό έθλο, για μια νικηφόρα ανάμετρηση με πολυπλοκά έρμηνευτικά προβλήματα και για μια έργασία που προϋποθέτει πολυμέθεια, γλωσσομάθεια, έξειδίκευση, διανοητική χρηστότητα, δύναμη ύπομνησης και επιστημονική εύσυνειδησία, αλλά πρό παντός όρθοδοξα κριτήρια.

Ό σ. παρά την άφθονη χρήση γραμματείας προτεσταντικής προελεύσεως και κατά δεύτερον λόγον ρωμαιοκαθολικής, κατορθώνει με έπιτυχία να διέλθει άλώδητος τις αίρετικές συμπληγάδες και να παρουσιάσει μια σημαντική ποιμαντική 'Επιστολή του θεοφόρου Παύλου μέσα στο φώς της συμφωνίας των άγιων Πατέρων.

'Εάν «ή έκδοσις ενός 'Υπομνήματος δέν καταργεί τά ύπόρχοντα», και άν «κάθε νέον ύπόμνημα είναι μία νέα προσπάθεια εισδύσεως εις τά άδύτα του Λόγου του Θεού και κατονήσεως των Μυστηρίων Αύτου», όπως σημειώνει ό σ. στον Πρόλογό του, γίνεται εύκολα καταληπτός ό κίνδυνος που ακολουθεί εκείνον που αναλαμβάνει «μία νέα προσπάθεια...».

Ό φίλος όμοσ καθ' ηγητής, θαρακισμένος «πάντοθεν» όρθόδοξος, έξήλθε της έκούσιου δοκιμασίας του κρατώντας ένα έργο άψόγως 'Ορθόδοξο, Πατερικό, που άπευθύνει φιλάδελφα προς τους έπιστήμονας, προς τους Ποιμένες της 'Εκκλησίας, αλλά «και στον μέσον Έλληνα άναγνώστην, τον μελετητήν της Γραφής...».

Συγχαίρομεν και εύχόμεθα μείζονα και κρείττονα, άφοί «τό άραιότερο βιβλίον άκόμα δέν έχει γραφεί».

Ε ΤΗΝ είσοδο στο νέο χρόνο, ό φίλος θεολόγος του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Γ. Μαντζαρίδης, προσέφερε ένα νέο βιβλίον με τον «μυστικό» τίτλο «Μέθεξις Θεού». 'Η έκδοση πολύ την «'Ορθόδοξον Κυφέ-

λην». Πρόκειται για «μία συλλογή από έργασίες, οι όποιες δημοσιεύθηκαν σε διάφορες περιοδικές εκδόσεις... Οι έργασίες αυτές είναι άυτοτελείς, αλλά συνδέονται μεταξύ τους με ένα κοινό στόχο. Και ό κοινός αυτός στόχος είναι ή θεώρηση του ανθρώπου μέσα στην προοπτική της πορείας του να γίνει μέτοχος και κοινωνός της ζωής του Θεού...».

Ό σ. θεολογεί «παλαμικά». Είχε την εύνοια του Θεού να σπουδάξει θεολογία σε μία έποχή που άρχισε να ανάδύεται από τη θλιβερή λήθη ό άγιος Γρηγόριος ό Παλαμάς. 'Η έπίμονη μελέτη επί του μεγάλου αυτού δογματικού και μυστικού θεολόγου, έφερε τον πανεπιστημιακό διδάσκαλο της θεολογίας στα 'ιχνη της παλαμικής έμπειρίας. Κι' έτσι άνεκάλυψε την κλειδα της Πατερικής «σκέψεως», άφοί ό θεός Παλαμάς ένσαρκώνει όλόκληρη τη θεολογική παράδοση των άγιων Πατέρων.

Πρός τιμήν δέ του φίλου καθηγητού είναι, ότι «προέδραμε» άλλων συναδέλφων του στην κατανόηση του άγιορείτου θεολόγου, ώστε να διακινδυνεύσει να θεωρηθεί ως ασέβαιτος με τη διατύπωση: «Πρέπει δέ, νομίζομεν, να θεωρητά έββαιον ότι ή πορεία της όρθόδοξου θεολογίας εις τό προσεχές τουλάχιστον μέλλον να ρυθμίζεται άποφασιστικάς έκ της παλαμικής παραδόσεως» (Παλαμικά, Πρόλογος, 1973).

'Εκτοτε ό σ. της «Μεθεξεως» έπαληθεύει στις θεολογικές έργασίες του τό όρθότατο συμπέρασμά του. Και τό ύπόψη βιβλίον του είναι γραμμένο «ύπό γενίαν» παλαμική, όπου αναπτύσσονται θέματα θεολογικά, που άφορούν άμέσως τον έν Χριστώ άνθρωπο και τη δυνατότητά του - άν όχι την ανάγκη και υπεύθυνη ύποχρέωσή του - να μεθεξει στη ζωή του Θεού, στο φώς και την αγιότητα, την έλευθερία και την αιωνιότητα.

ΟΛΥΠΕΙΡΟΣ σαν παληός «πνευματικός» και έβουλόγος στα προβλήματα του γάμου και της παρθενίας και καλά κατ' οπιστισμένως θεωρητικά σαν πολυμαθής θεολόγος, ό φίλος άρχιμανδρίτης π. Νικόλαος 'Αρκάς, έξετάζει με μία πολύ έκλαϊκευμένη σκέψη και γλώσσα «τό πολυσυζητούμενο θέμα των μερών γάμου» σε ένα βιβλίον 135 σελίδων με τον τίτλο «Γάμος και τεκνογονία», που έξεδόθη τό 1978 στην ίδιαίτερη πατρίδα του Πάρα.

Ό σ. τοποθετεί τό όλο θέμα μέσα στα θεολογικά

λογικά, έκκλησιαστικά, πνευματικά και ήθικα πλαίσια. Έπομενο είναι να παρουσιάζεται με τη ρωμαιο-καθολική του άσμβείαστος, ασυγκατάβατος, κάκιστος, άκαμπος. Άναχωρώντας από τό: «Τάδε λέγει Κύριος», άδιαφορεί για τις διάφορες φωνές διαμαρτυρίας, δικαιολογίας για «προσαρμογές» τάχα στη σύγχρονη πραγματικότητα και για όλες «τις προφάσεις έν άμαρτίαις».

Είναι εύτύχημα ότι τό ύπόψη βιβλίο, όταν άνεγνώσθη ως είσήγηση τό 1968 ένάπιον δύο έκαιοντάδων πνευματικών έξομολόγων, ούδεις έτόλμησε νά άποκρούσει, αλλά και έτυχε μάλλον τής γενικής έπίδοκίμασις. Αυτό δείχνει τά άδιάφορα κριτήρια των έξομολόγων.

Παρά τάυτα τό πρόβλημα άποτελεί τόν σταυρό των ύπευθύνων έξομολόγων του καιρού μας, αλλά έπίσης και τόν σταυρόν μάλλον καλών χριστιανών, που στίς σύγχρονες συνθήκες δέν μπορούν εύκολα νά ξεπεράσουν προβλήματα άγνωστα σέ παλαιότερες έποχές, που ό λαός παιδοποιούσε ύχι γιατί ήταν πιο θεοφοβούμενος από τους συγχαιρινούς μας χριστιανούς, αλλά από αυτές τις ίδιες συνθήκες και τή νοοτροπία που διεμόρφωσαν. Ποιές ήταν; Ένδεικτικά άναφέρω μονάχα δυό λόγους: Τότε δέν έσοκείπτοτο έξοδα παιδείας, αλλά και τά παιδιά έστολλοντο από μικρά νά εργάζονται. Τώρα; Όλοι «πρέπει» νά κάμουν έπιστήμονες τά παιδιά τους και νά τά φροντίζουν μέχρι τά 25 χρόνια τους! Τώρα λέγω μονάχα για τους συνειδητούς χριστιανούς του καιρού μας. Πάντως έν παντί και πάντοτε, τόν τελευταίο λόγο έχει ή φωτισμένη διάκριση.

Μέ αυτά δέν έχω πρόθεση νά εύνοήσω άνομιές, αλλά νά έρμηνεύσω μία άδηριτη πραγματικότητα, ώστε και οι έξομολογοί νά γίνουν, ως φιλόθεοι, πιο φιλόανθρωποι, και οι χριστιανοί μας νά γίνουν χριστιανικότεροι.

ΟΕΑ ΔΕ και τιμή και ειρήνη παντί τώ εργαζομένω τώ αγαθόν» και «τώ ευαγγελιζομένω ειρήνην και τά αγαθά». Αυτές οι εύχές βγαίνουν από τήν καρδιά κάθε χριστιανού που άγαπάει τόν

Θεό και τους άδελφούς του χριστιανούς, που είναι μέσα σέ κυκλώματα του πονηρού και τής άγνοίας, όταν βλέπει νά έκδίδονται διάφορα έντυπα, που έξαγγέλλουν τό λόγο του Θεού.

Ό άρχιμανδρίτης π. Γερβάσιος Ραπιτόπουλος, στο έρώτημα του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου: «Πράξιν προτιμήσεις ή θεωριαν; ή μέν έργον τελείων, ή δέ πλειόνων. Άμφω δέ εισί καλάι τε και φίλια. Σύ δέ έκτείνω προς ήν πέφυκας πλέον», έχει από χρόνια άπαντήσει: προτίμησε διά πράξιν τήν πράξιν. Και έχει άφιερώσει τόν έαυτό του όλόκληρο στη διακονία του λόγου προς τό λαόν «σπλαγχνιζόμενος επί τόν όχλον τούτον».

Με τόν προφορικό λόγο διακονεί από χρόνια και τό γραπτό. Έτσι, ύστερα από τά άλλα

βιβλία του έκκυκλοφόρησε με τό νέο έτος ένα ώραίο και έπίκαιρο για τή μεγάλη Τεσσαρακοστή - αλλά και πάντοτε έπίκαιρο - με τόν τίτλο «Μηνύματα Τριωδίου».

Πρόκειται για μία συλλογή γραπτών κηρυγμάτων έκλαίκευμένων με διάφορα πνευματικά θέματα, προσαρμοσμένα κυρίως στην περίοδο του Τριωδίου. Μέσα στίς 170 σελίδες του βιβλίου βλέπει κανείς τή διδασκαλία του Εύαγγελίου νά προσφέρει με πολύ άπλότητα, με σαφήνεια για τά επίπεδα των πολλών.

Μέ τή διακόσμηση για έποπτική έκφραση των θεμάτων με κατάλληλες εικόνες και κλισέ, τό βιβλίο διαβάζεται εύχάριστα κι' έτσι μεταδίδονται στην ψυχή τά πνευματικά νοήματα τής διδασκαλίας τής Έκκλησίας. Η προπάθεια του π. Γερβάσιου στον προφορικό λόγο και στον γραπτό, καλύπτει ίανοποιητικά τις άνάγκες των χριστιανών, που άκούουν τή διδασκαλία «έπί τόπου πεδινού». «Άξιος ό εργάτης του μισθού τούτου.

ΝΑ άναμφιδόλως με μέθεξη ψυχής γραμμένο βιβλίο είναι τό βιβλίο τής Σωτηρίας Νούση, νομικού και θεολόγου, με τόν τίτλο «Ό Γέρον Έιρώνημος τής Αιγίνης».

Μαζί με τις άλλες μαρτυρίες για τήν όσιότητα του άνδρός προσέτα και τή δική μου. Τόν έπεσκέφθην δύο φορές κατά τό 1962. Η σ. βέβαια, μεθ' όλης τής πνευματικότητας τής και τής έπιστημονικής καταρτισέως τής δέν παύει νά βλέπει υπό τό πρίσμα του γένους τής. Αυτό δέν σημαίνει βέβαια ότι δέν είναι άντικειμενική, τουλάχιστον κατά τόν πυρήνα τής άφηγησέως τής.

Ό γράφων έχει πείρα των άφύκτων παρανοήσεων υπό των γυναικών, όταν μάλιστα συμβεί νά μιλήσουν κάποιοι «με όνομα» Γέροντες στην καρδιά τους, όποτε τά λόγια και οι πράξεις τους άποκοτούν μεγαλειώδεις διαστάσεις. Τότε ό Γέροντας γίνεται κάτι πολύ διάφορο άπ' ότι είναι και οι έκδηλώσεις του έρμηνεύονται άλλοτε ως προφητικές και άλλοτε ως προρατικές και άλλοτε ως άγγελικές.

Τάυτα γράφων δέν άρνούμαι τά χαρίσματα του Άγίου Πνεύματος και τους «καρπούς» Του σέ ψυχές κεκαθαρμένες, άλλ' άποβλέπω στην άνάγκη προφυλάξεω από τόν κίνδυνο τής άπολυτοποίησης των σχετικών και τής άναγωγής των διαφόρων Γερόνων σέ ύπατα κριτήρια άληθείας, ένώ δέν αντιπροσωπεύουν παρά μία μερικότητα.

Η ζωή του μακαρίτου Έιρωνύμου ήταν μάλλον όσιακή. Σέ ποιά βαθμό, Κύριος ό Θεός γνωρίζει. Η Έκκλησία άναγνωρίζει ός Άγίος μόνο τούς πρό ή μετά τήν κοίμησή τους έμφανίσαντες «σημεία», (θαύματα, ίάσεις, όρθόδοξη διδασκαλία, εύδωία λειψάνων). Αυτό δείχνει πόσο προσεκτικοί και έπιφυλακτικοί πρέπει να είμαστε άπέναντι των όσιωμένων, άλλ' όχι Όσίων, γιατί μπορεί νά μιμηθούμε κι' ένα λάθος τους.

Και ό π. 'Ιερώνυμος δέν ήταν άππλλαγμένος άπό ένα βασικότατο, πού φυσικά δημιουργεί γενικότερα έρωτήματα: ήταν σχισματικός. 'Ως σχισματικός άπεθανε και άπό σχισματικούς έκηδέυθη, ό όποίοι και τά Μυστήρια τής 'Εκκλησίας θεωρούν άκυρα και τόν άγιο Νεκτάριο, πολλοί άπό αυτούς δέν τόν άναγνωρίζουν, αλλά και τόν θεωρούν αίρετικό.

Βέβαια μπορεί νά προβληθεί ό λόγος ότι ήταν άπλοικός και δέν έγνώριζε τó πολίτευμα τής 'Εκκλησίας. 'Αλλά αυτός ήταν ένας επί πλέον λόγος να ρωτήσει τούς γνωρίζοντες. Και αντί νά στείλει στόν τότε Αγίους Μητροπολίτη Προκόπιο γράμμα τó 1924 (σελ. 44) με τó όποίο δήλωνε ότι διακόπτει τίσ σχέσεις του με τήν νεοημερολογιτική 'Εκκλησία και παραμένει άνεπίσκοπος, άκέφαλος, (γιατί τότε ούτε έπισκόπους είχαν οι έλάχιστοι παλαιήμ/τες) θά έπρεπε νά έρευνήσει και νά πεισθεί σ' αυτούς πού είχαν θεολογική γνώση, άφού οι παλαιήμ/τες ήταν άπλοικοί άνθρωποι. Και νά σκεφθεί κανείς, ότι τó λάθος κράτησε 42 δλόκληρα χρόνια!

Σύγχρονος τού 'Ιερώνυμου ήταν ό, επίσης άπλοός, εωδιάσιος άγιος Σάββας τής Καλύμνου, άφθαρτισθείς και μαρτυρηθείς άπό τόν Θεόν με πλήθος θαυμάτων. 'Από τόν άγιο όιο του προκύπτει, ότι όχι μονάχα δέν μετεκινήθη άπό τó χώρο τής 'Εκκλησίας, αλλά θεωρώντας ως σχισματικούς τούς σχιζομένους άπό αυτήν έκανε προσπάθειες μεταστροφής των.

Γιατί ό άπλοός άγιος Σάββας έκήρυττε «όχι σχίσματα, όχι σχίσματα», ενώ ό π. 'Ιερώνυμος, παρά τή μετριοπαθείά του, άπείρησε και έδίδαξε» με τó παράδειγμά του, νά γίνονται σχίσματα για ήσσοнос σημασίας λόγο; 'Η έξηγήση είναι, ότι ό μόν είχε διδάσκαλο τόν άγιώτατο Νεκτάριο, ό δέ, ίσως, είχε πίστη εις έαυτόν.

Νά γιατί έχουμε έπιφυλάξεις άν έπρεπε νά εκδοθεί τó βιβλίο τής σεμνοτάτης συγγραφείας, τó όποιον τώρα εκμεταλλεύονται οι άλλως άγαπητοί άδελφοί πάλι/τες πρós βλάβη τους και τó όποιο μπορεί νά παρασύρει στο σχίσμα όσους άπλοικούς χριστιανούς έπηρεάσει ό όιος και ή πολιτεία του, ως άγιο άνθρωπο και διακριτικώτατο, όπως, τόν έμφανίζει ή άδελφή έν Χριστώ Σωτηρία.

Κλείνοντας τó σχόλιο, θά ήθελα νά παρατηρήσω, ότι και ό λόγος για τήν έγκατάλειψη τής λειτουργίας του δέν πείθει ότι ευσταθεί. Οι «έν πίστει» λειτουργούντες Ιερείς και διαθέτοντες πνευματική αίσθηση, δέν «δέλουν» ότι σφαιάζουν «αυτό τούτο» τó Σώμα του Κυρίου; 'Επομένως;...

θ.μ.δ.

τιρίας. Και τά δυό άξιόλογα βιβλία εντάσσονται στη σειρά: ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ.

Τó βιβλίο, γραμμένο άπό τόν πιστό 'Ορθόδοξο Σουηδό λογοτέχνη, πού γεννήθηκε στην Πετρούπολη και ζει στη Φιλλανδία, σε μετάφραση άπό τó σουηδικό τού 'Αρχιμ. Εύσεβίου Βίττη, άποτελει άπάνθισμα πατερικής σοφίας, άπλά και άμεσα δοσμένο για τόν σύγχρονο άνθρωπο.

Είναι μια γνήσια προσφορά στους άδελφούς μας πού άγωνίζονται νά φτάσουν στη θέωση, τó στόχο τού άληθινού προορισμού μας.

'Απευθύνεται στο σημερινό κουρασμένο ποντοπόρο τής ζωής άνθρωπο, πού, δίχως κουριά, παραδέρνεται στα τρικυμισμένα κύματα τών ποικίλων Ιδεολογικών ρευμάτων τής έποχής μας, με βέβαιο τόν κίνδυνο τού ναυαγίου.

Τó βιβλίο τούτο, μεταφέρει τά μηνύματα τών άσκητών για μιá ζωντανή και άληθινή σχέση και κοινωνία τού Θεού με τόν άνθρωπο. 'Ετσι, άπλά και άπείριτα ή ψυχή μπαίνει στο χώρο τής Βασίλειας, χειραγωγούμενη άπό τούς άσκητές πού έφτασαν οι ίδιοι στη θέωση ή άφησαν τή ζωή τους ύπόδειγμα σε μάς. Δέν θά φτάσει όμως ποτέ στο τέρμα τής ούράνιας αυτής πορείας, χωρίς τήν άρνηση τού έγώ, τή νέκρωση τού ίδιου θελήματος και τήν εκούσια παράδοσή μας στο Θεό. Στο σημείο αυτό δρίσκεται τó μεγαλιό τής έλευθερίας μας. 'Ο συγγραφέας προτείνει μέσα και τρόπους για τόν πνευματικό άγώνα. Σάν θεμέλιο βάσει τήν προσεχή και μάγισμα τήν «εύχη» τού 'Ιησού, παράλληλα, δέ τοποθετεί τήν ταπείνωση, τήν έπαγρύπνηση, τή νηστεία, αλλά και τήν ύπακοή, πού όλα αυτά άποτελούν μιá άσκηση, άπαραίτητη για κάθε πνευματικό άνθρωπο. Τήν άπόδειξη για τή γνησιότητα τής άσκησης μάς τήν δίνει ή άναγνώριση τού έαυτού μας, πού μέσα στην καουχία και τήν εκούσια θλίψη, τó κατά Θεόν πένθος, ζει με μιá άληθινή χαρά, πού είναι και τó μέτρο τής κατά Θεόν τελείωσής μας, κατά τόν 'Αββά 'Ησαία.

Κλείνοντας τó σχόλιο, δέν μπορούμε νά μη συχαρούμε τούς φίλους εκδότες, πού, άν και μη Θεολόγοι, μάς δίνουν τόσο ευστοχα και συνοπτικά, σε στυλό συναξαριακό, τή βιογραφία τών Πατέρων πού αναφέρονται στο «Δρόμο τών 'Ασκητών», καθώς και «'Ενα σημείωμα για τή Φιλοκαλία», γραμμένο κι' αυτό με πολλή έπιτυχία.

Πολλοί, πού διάβασαν τó ύψηλης ποιότητας αυτό βιβλίο, έρτιο σε έμφάνιση, έξέφρασαν τίσ καλύτερες κρίσεις.

'Αξίζει νομίζουμε νά διαβαστεί!... θ.ι.σ.

→ άπό σ. 26

έστι καιρός ώρισμένος ούδδ έ ανάγκη χρόνον συγκεκλεισμεθα. 'Εν κατακλειδι έπαναλαμβάνομεν τήν πρós τούς πιστούς προτροπήν τού μεγάλου τούτου Πατρός και Διδασκάλου «*Μή τοίνυν ήμερας και καιρούς και ενιαυτούς παρατηρώμεν αλλά πανταχού τή 'Εκκλησία μετá άκριβείας έπώμεθα, τήν άγάπην και τήν ειρήνην προτιμώντες άπάντων*».

ΔΡΟΜΟΣ τών 'Ασκητών, είναι ό τίτλος τού δεύτερου βιβλίου πού κυκλοφόρησαν σε καλαίσθητη έκδοση οι εκδόσεις ΑΚΡΙΤΑΣ, μετá τó «Πορεία και συνάντηση», πού καταξιώνει τήν Ιερή

σταυροφορία τής έκδοτικής τους προσπάθειας μέσα στόν έκδοτικό χώρο τής 'Ελληνορθόδοξης μαρ-

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΤΕΔΡΑΣΕ, όπως περιμέναμε, έπινοα σιό σημείωμά μας με τήν πρόταση για άπλούστευση - όχι εκδημοικισμó - τής ύμνογραφικής γλώσσας ó άρμοδιότερος όλων π. Γεράσιμος, ó γνωσιός άγιορείτης ύμνογράφος.

Σέ εκτεταμένη επισιολή του άναπιύσει τις άπόψεις του, γιατι δέν πρέπει ή 'Υμνογραφία νά άπομακρυνθεί άπό τή γλωσσική της παράδοση. Μεταξύ άλλων ύποστηρίζει, δι ή ύμνογραφία «έχει τήν λαμπράν δομήν της, έχει τήν θανμασίαν γλώσσαν της... ή όποία έχει πλέον παγιωθεί, έχει λάθει θέσιον νόμον εις τας άκοάς και συνειδήσεις τών πιστών... και με τήν ρέουσαν αυτήν γλώσσαν εκφράζονται με όλίγας λέξεις βαθέα και ύψηλά νοήματα...».

'Αφού σιή συνέχεια επισημαίνει τόν κίνδυνον «νά λιθοβοληθούμε» άν άκουσθε δι αλλάζουμε τή γλώσσα τής 'Υμνογραφίας, επικαλείται άρκεσιός διδασκάλους τής 'Εκκλησίας κατά τήν Τουρκοκρατία, πού παρά τήν άγραμματιωσίη τής εποχής, όμως όυτε καν λόγο έκαμαν για άπλούστευση τής ύμνογραφίας, ένώ τόν πεζό λόγο έγραφαν σιή δημοική. Κλείνει δέ τήν εκτεταμένη επισιολή του ó αγαπητός π. Γεράσιμος με τήν εδχή νά συνεχισθε και με τή θεβαιότητα δι «νά συνεχισθε άπεριγκλίτως εις τήν καθιερωθείσαν μεγαλοπρεπή και μεγαλήρορον 'Ελληνικήν γλώσσαν, «τήν βασίλισσαν τών γλωσσών», «ήν τόν άείμνησιον Μιστριώτην».

Βέβαια ύπάρχουν και αντίθετες άπό-

ψεις, άφού τίγεται τό άλλο γλωσσικό πρόβλημα, πού βασανίζει τή σάρκα του 'Εθνους άπό ένα αιώνα τώρα. 'Η γλώσσα του 'Υμνογράφου π. Γερασίμου είναι γλώσσα ενός άγιορείτου πού ζει καθημερινά τήν γλωσσική παράδοση τής 'Εκκλησίας. Δέν είναι ή γλώσσα τής στρατευομένης σιόν «κόμου» 'Εκκλησίας, πού πέρα άπό προτιμήσεις και άξιολογήσεις, είναι ύποχρεωμένη νά οικοδομεί τά τέκνα της μέσα σέ μιá πραγματικότητα, πού επιβάλλει τή δύναμή της πάνω σις ψυχές, σις όποιες πρέπει νά μιλάει σιή γλώσσα τους. Τό θέμα παραμένει άνοικτό.

ΘΕΜΑΤΑ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

ΑΦΝΙΑΖΕΤΑΙ κανεις και διερωτάται πού πηγαίνουμε με αυτή τήν άκάδεκτη όρμη άπομακρύνσεως άπό τήν 'Ορθόδοξη παράδοση και τήν εισαγωγή σιήν 'Εκκλησία του κοσμικού φρονήματος υπό μορφή τάχα προσαρμογής σιή σύγχρονη ψυχολογία.

'Ανθρωποι Χριστιανοί, πού όμως δέν έχουν γενθεί τήν πνευματικότητα της παροδόσεως, συζητιούν άτελείωτα για τήν... ύπεροχή τής έόθρανης με εθροπαϊκά σιτοιχεία μουσικής σιή λατρεία — πού σκανδαλωδώς και άνδαιρεία έχουν σέ δύο ναούς τών 'Αθηνών εισαγάγει οι προϊστάμενοι ιερείς.

Βασικό επιχείρημα πού προβάλλουν είναι ή άντιπόκριση τάχα του λαού σιό είδος αυτό. 'Αλλά ó αριθμός ποιέ δέν καθόρισε τό ήθος της 'Εκκλησίας, παρά ή ποιότης. 'Όχι ó «όχλος» και τά άνώνημα

πλήθη, ἀλλὰ οἱ Ἅγιοι, πὺν ἐνῶ οἱ πρῶτοι παρασύρουν σὲ μιὰ ψυχικότητα, οἱ Ἅγιοι, πὺν δημιούργησαν τὴν πνευματικὴν παράδοση, ἀνεβάζουν τὶς ψυχὲς σὺν οὐρανῷ.

Ἄλλωστε, ἂν «οἱ ψυχικοὶ οὐ δέχονται τὰ πνευματικὰ» κατὰ τὸν θείο Ἀπόστολο, ἐξηγεῖται ἄριστα γιὰτὶ δὲν ἀρέσει ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ γιὰτὶ τέρειει καὶ ἐλκύει ἡ ἐνόργανη εὐρωπαϊκὴ: ὑπάρχει ἀπλῶς συγγένεια «ψυχικότητας».

Βέβαια, διὰν μιλάμε γιὰ βυζαντινὴ μουσικὴ ἐννοοῦμε καὶ καλὴ ἐπιτέλεση. Γιατὶ ἂν ψάλλουν ἄσχημα καὶ κακόφωνα, ἐπόμενον εἶναι ἀντὶ νὰ ἐλκύουν νὰ ἀπωθοῦν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ λόγο στὴν Ἐκκλησία. Ἐὰν ὁ ὁμιλητὴς εἶναι πνευματικὸς, μελετημένος, ἐμπνευσμένος, ἂν ἔχει τὸ χάρισμα τοῦ λόγου, μὲ μειωμένες κινήσεις, τότε καὶ ὁ λαὸς μας σπεύδει νὰ διδαχθεῖ. Ἄλλοιῶς διώχεται.

Καὶ ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ δώσει προσοχὴ σὺν θέμα τῶν ἱεροκηρῶν. Ἐὰν δὲν ἔχουμε τὰ παραπάνω προσόντα, εἶναι προτιμότερο νὰ γίνονται τὸ κήρυγμα γραπτό, καὶ νὰ διαβάζεται μὲ προσοχὴ καὶ φόβο Θεοῦ. Γιατὶ δὲν χρωσιάζει τίποτε ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀπωθοῦνται τὰ παιδιὰ τῆς ἀπὸ ἀδοκίμων «ρητορῶν», ὅπως ἀκούσαμε ἕνα «κήρυγμα» τῆς Ὁρθοδοξίας μπροστὰ σὺν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καὶ τόσους «ἐν τέλει», πὺν οἱ ἄρχοντες τῆς Πολιτείας, κρίνοντες τὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὰ ὄργανά τῆς, συνάγοντες τὰ χειρότερα τῶν συμπερασμάτων. Ἄλλὰ περὶ τοῦτου θὰ γράψωμεν σὺν ἐπόμενον.

ἌΠΟΚΑΛΥΨΗ..

ΚΑΙ Υ.ΕΝ.Ε.Δ.

ΕΤΑ ἀπὸ ἐνδερεμὴ κρατικὴ παράκληση στὴν Ἱερὰ Κοινότητα καὶ μὲ τὴν συγκατάθεση τῆς ἐνδιαφερομένης Μονῆς, ἐπεγράφη σὺν συνεργεῖο τῆς Υ.ΕΝ.Ε.Δ. νὰ

κινηματογραφηθῆ τὴν εἰκαστικὴ ἀπόδοση τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου στὴν Τράπεζα τῆς Ἱ. Μονῆς Διονυσίου καὶ νὰ τὴν παρουσιάσῃ σὺν τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ μὲ κεί-

μενον καὶ ἐπιμέλεια τῆς κ. Ἐλένης Κυπραίου.

Αὐτὸ τὸ κείμενον — μόνο — εἶχαμε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀκούσουμε ἀργότερα σὺν μαγνητοταινία ἐδῶ καὶ ἀποκλειστικὰ αὐτὸ ἀφορῶν οἱ παρατηρήσεις μας. Θέλουμε δηλαδὴ νὰ ὑπενηθυσίουμε πὺν κάθε ὁρθόδοξο ἔργο τέχνης ἔχει ἀπόλυτη ἀνάγκη καὶ ἀπὸ ἕνα κατάλληλο θεολογικὸ κείμενον, ὥστε νὰ παρουσιασθῆ σωστὰ καὶ νὰ ἐρμηνευθῆ μὲ ὁμογενῆ κριτήρια πρὸς ἐκεῖνα πὺν ἐνέπνευσαν τὸν δημιουργὸν του. Ἄν δὲν κατορθωθῆ αὐτό, μπορεῖ ἴσως νὰ ἔχουμε μιὰν ἄγρια — αἰσθητικὰ — παραγωγή, καμμιὰ ὅμως «κοινωνία» μὲ τὸν δημιουργὸν καὶ τὸ ἔργο του. Καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη τοῦ τόπου μας δὲν φαίνεται ν' ἀπέβλεπε ποτε σὺν νὰ εὐφράνη τὶς αἰσθήσεις μας...

Πιθανῶτα, τίποτε παραπάνω ἀπὸ «εὐφροσύνη» δὲν κατέφερε νὰ προσφέρῃ σὺν τῆς τηλεθεατῆς τὸ κείμενον τῆς κ. Κυπραίου, ἀφοῦ δὲν πέτυχε νὰ ἰσοπεδίῃ τὴν Ἀποκάλυψη σὺν οἰκεῖο θεολογικὸ τῆς πλαίσιο. Καὶ αὐτὸ γιὰτὶ τὸ «γενόμενον ἐν Πνεύματι» τοῦ ἐπιστηθίου Φίλου τοῦ Χριστοῦ, ἀποδόθηκε σὺν «φαντασία» Του! Ὅποτε ὁ θεατῆς ἀποκόμιζε τὴν ἐντύπωση, πὺν ὅλες οἱ εἰκόνες μὲ τὶς ὁποῖες ὁ ἀγιορείτης ἀγιογράφος ἀγωνίσθηκε ν' ἀποδώσῃ τὸν ἄσρητο δυναμισμό τῆς ἀκρίτου θεωρίας, δὲν ἦταν παρὰ τὸ ὄνειροπόλημα ἐνὸς Ἁγίου, τόσο κοινὸν τῆς ἐμπειρίας γιὰ ποιητῆς καὶ ζωγράφους...

Βέβαια πολλοὶ ἄνθρωποι σήμερον εἶναι ἐντελῶς ἀκαλλιέργητοι καὶ ἀνίδεοι σὺν θέματα «Βυζαντινοῦ ρεαλισμοῦ», σὺν τρόπο δηλαδὴ πὺν οἱ ὁρθόδοξοι πατέρες μας μέχει πρὶν λίγα χρόνια ἀνιλαμβάνονταν τὴν ἀπὴν πραγματικότητα. Κανεὶς δὲν ὑποψιάζεται πὺν τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ὑπῆρξε ἕνας «ἱστορικὸς ὕλισμος» πὺν ἐναργέστερος ἀπ' τὸν μαρξιστικό. Ἐτοὶ ἐξηγεῖται καὶ γιὰτὶ σὺν κλείσιμο τῆς ἐκπομπῆς ἀκούσαμε, μέσα σὺν ἀμόσφαιρα ποιητικῆς ρέμβης, τὴ διαβεβαίωση - συμπέρασμα ἀπ' τὴν εἰκαστικὴ αὐτὴ τηλε-ἀνάγνωση τῆς Ἀποκαλύψεως: ὅτι δηλαδὴ «τὸ τέλος τοῦ κόσμου ἔχει πρὸ πολλοῦ συντελεσθῆ... τὸ μέλλον δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς φοβίση — μόνο

→

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΓΚΑΓΚΑΣΤΑΘΗ

→ από σ. 27

τοῦ κανεῖς θρίσκει εὐκαιρία νὰ προσευχηθεῖ καὶ νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸν Θεόν, γιὰ νὰ κλάψει τὶς ἁμαρτίες του.

Ἐμένα μὲν ἀρέσει πολὺ ἡ Ἐρημία καὶ ἐδῶ πὸν εἶμαι προσπαθῶ νὰ βρῶ ἡσυχία νὰ προσευχηθῶ. Μὲ εὐχαριστεῖ νὰ εἶμαι μόνος καὶ μακρὰν τοῦ κόσμου. Μήπως εἶ-

→
τὸ παρελθὸν μπορεῖ —» καὶ διὸ τάχα ὁ ἠγαπημένος Μαθητὴς, πὸν τελειώνει τὸ ἔργο Του μὲ τὴν δλοζώντανη δραματικὴ προσδοκία τοῦ Ἀγαπητοῦ Του: «ναὶ ἔρχομαι ταχύ, ἀμήν, καὶ ἔρχου Κύριε Ἰησοῦ!», «τὸ γνώριζε πολὺ καλὰ αὐτόν!»!...

νὰ ἁμαρτία διότι θέλω νὰ εἶμαι μόνος; Πῶς τὸ κρίνεις ἐσὺ ἀτιό. Στὴ μοναξιά πιάνω τὴν κατάνυξιν καὶ δι' αὐτὸ ἔχω πάντοτε τὰ πνευματικὰ μου σὺνεργα. Ἐν παντὶ τόπω καὶ χρόνῳ εὐλόγησω τὸν Κύριον. Σοῦ διαδιδάσκω τὰ σέβη ἀπὸ τὴν οἰκογένειά μου. Ἀγαμένω τὶς εὐχές σου. Μᾶς ἔφυγεν ἡ νεολαία, πηγαίνει πρὸς τὸν κατήφορον διότι εἶναι ἐνκολώτερος, ἀλλὰ καὶ καταστρεπτικός. Τί θὰ γίνεῖ; ὁ Θεὸς εἶναι Μεγάλος. Οὐδὲν ἔτερον.

Μετὰ πολλῆς ἀγάπης

† Π' Δημήτριος Γκαγκασιάθης

Υ.Γ. Τὰς ταπεινὰς εὐχὰς σὶν Χρυσόστομον, Ἀντώνιον, Ἰωάννην καὶ Κωνσταντῖνον. Τοὺς εὐχόμεν νὰ γίνουν καλοὶ πνευματικοὶ Πατέρες. Δ.

Ἐορθοδοξίας ὁ φωστὴρ, Ἐκκλησίας τὸ στήριγμα καὶ διδάσκαλε, τῶν μοναστιῶν ἡ καλλονή, τῶν θεολόγων ὑπέρμαχος ἀπροσμάχητος. Γρηγόριε θανματουργέ, Θεσσαλονίκης τὸ καύχημα, κῆρυξ τῆς χάριτος, ἰκέτευε διὰ παντὸς συνθῆναι τὶς ψυχὰς ἡμῶν.

ՀԱՅԿՈՂԱՅԻՆ
ԽՈՐՀԱՆՈՒՄ

ԳՐԱՐԱՆ
ԽՈՐՀԱՆՈՒՄ

Πολυτεχνική Σχολή

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ
ΠΕΡΙΟΔΩΝ

61
62